

REGLER

OE^{xv}
540

RÉSERVE

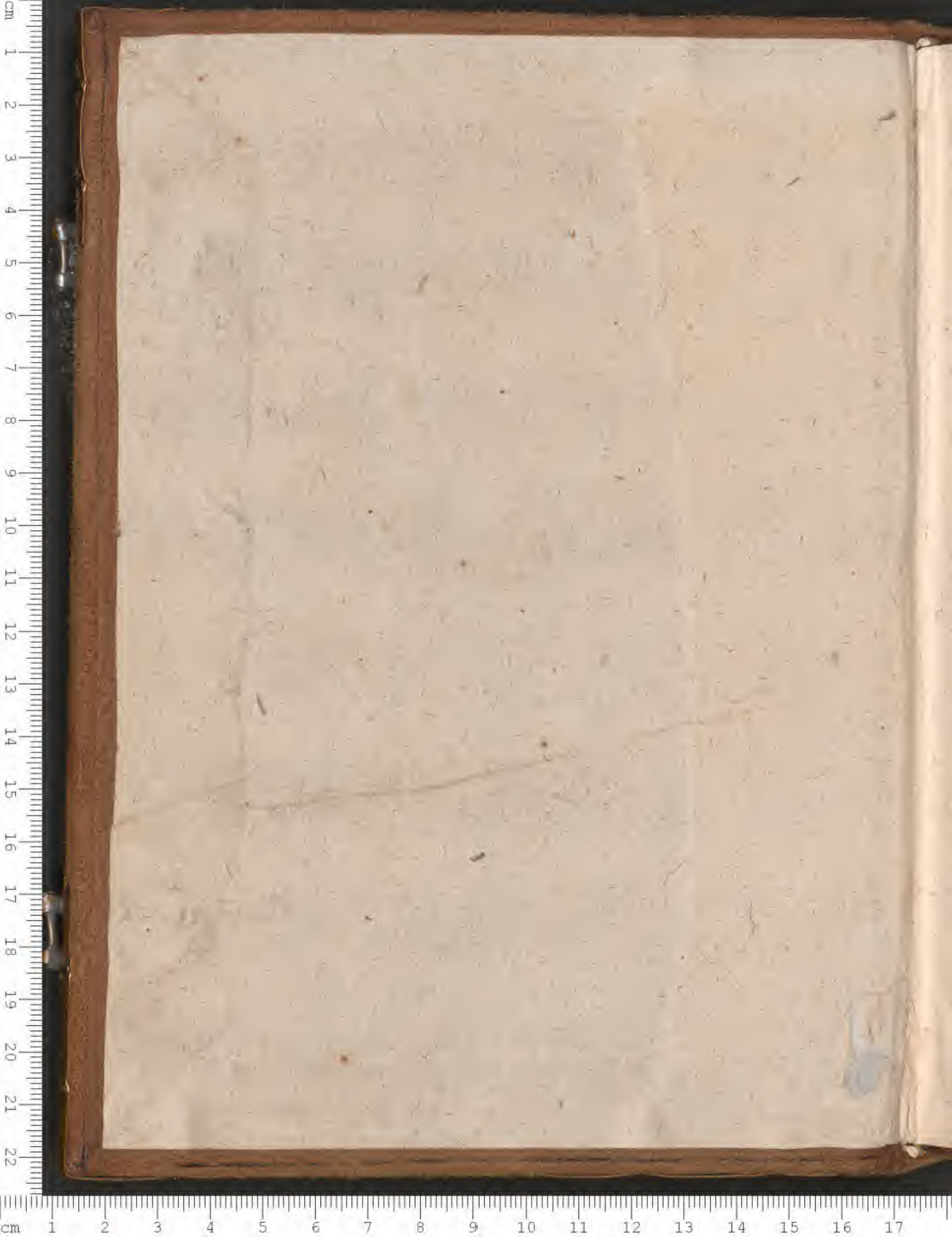

QUE II

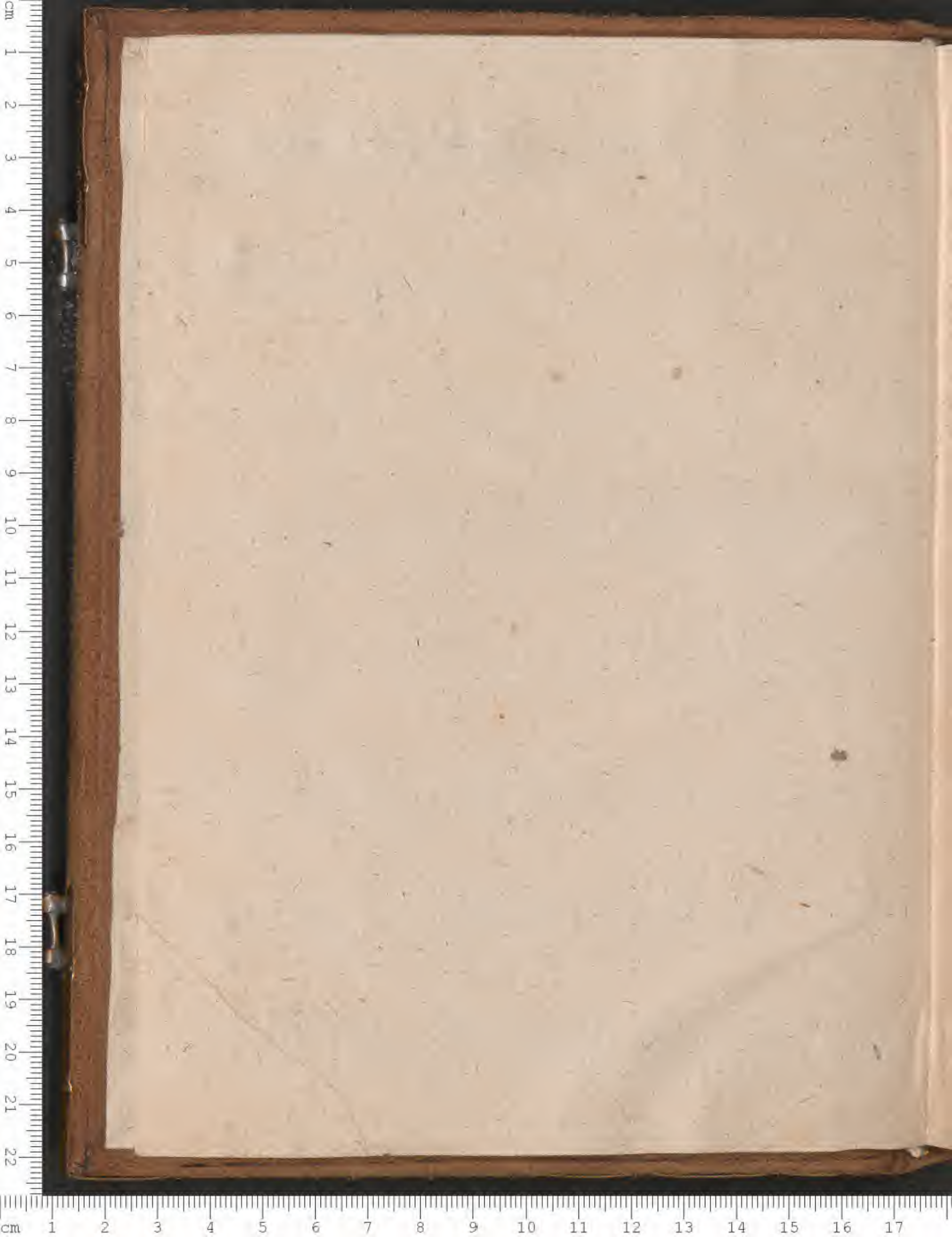
OE xv
540

ERVE

OE xv 540 Rea

cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17

at (a)

22 21 20 19 18 17 16 15 14 13 12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

*Oratoriae artis Epitomata: Sive Quae ad consumma-
nū spectant Oratorem: ex antiquo Rhetorū gymnasio
dicendi: scribendiq; breues rationes: Nec nō aptus
optimo cuiq; viro titulus: Insup; p̄q; facilis memorie
artis mod⁹ Jacobi Publicij Florentini lucubratione
in lucem editus: Foelici numine Inchoat.*

*Oratoriae institutiones: ex veterū instituto: per Jaco-
bum Publicium: ad Cyrillum caesarem sanctissimum
delectae.*

Quis: id operis diligens exāmina-
tor inspiciat: hoc mente secū facile
cogitabit: q̄ (vt M̄arci tulij Lice-
ronis oratorū principe v̄bis orna-
tissimis vti videamur) non parū in
se habet fructus: copia dicendi ⁊ co-
moditas orationis: Si recta intelli-
gentia ac determinata animi mode-
ratione gubernetur. Quas ob res
illa que ceteri inanis arrogantie cā
sibi assumpsere relinquimus. Nam

illī ne parū multa scisse viderentur: ea conquestierūt: que nihil attri-
nebant: vt ars difficilior cognita putaret. Nos vero ea que ad rati-
onem dicendi pertinere videbant sumpsimus: Non enim spe que-
stus aut gloria moti: ad scribendū venimus. Sed vt industria no-
stra studiosorū voluntatibus morā geram⁹. Nūc ne nimium lon-
ga sūmatur oratio: de re dicere incipiemus. Si id vnum et te Cyril-
lum: ⁊ studiosos ceteros monuerim⁹: artem sine assiduitate. dicen-
dionō multū iuuare: vt intelligat hanc rationē preceptionis ad ex-
ercitationem comodari oportere. Itaq; breui hac oratione multa
v̄ necessaria: que a M̄arco Licerone: que precipue in hoc opere
imitamur: necnō a Fabio maximo Quintiliano excerptimus: com-

plexi sumus. Quę si tu cyrille z quilibet illis eruditus exercitatio /
ni accommodauerit: plurimū in arte dicendi se profecisse intelliget.
Preterea ne rethorices dignitatē et excellentiā silērio preteream?
De Marci ciceronis testimonium afferamus: in primo de oratore ita
inquentis. Quid est enim tam admirabile q̄ ex infinita multitu/
dine hominum vnum existere: qui id quod omnibus natura da/
tum sit vel solus vel cum perpauca facere possit: Aut tam iocun/
dum cognitu atq; auditu q̄ ex sapientibus sententijs: granibusq;
verbis: exornata oratio atq; polita. Aut quid esse potest in ocio io/
cundius: q̄ sermo factus et nulla in re rudis. hoc enim prestam?
vel maxime feris q̄ colloquimur inter nos: et q̄ exprimere inter
nos sensata possum?. Ob quam rem quis hoc iure miretur sum/
meq; in eo laborandū esse arbitret: vt quo vno homines maxime
bestijs prestent: in hoc hominib? ipsis antecellat: arte z vsu qui o/
mnium magistrorū precepta superat. ac ne plura que pene sūt in/
numerabilia cōsecemur breui comprehendam?. Sic enim statui/
mus perfecti oratoris moderatione z sapientia non solū ipsius di/
gnitatem sed z priuatorū z plurimorū z vniuersę reipub. salutem
maxime contineri. Sed nunc instituti nostri sumanius initium.

Oraticū Lucratē bene appositeq;
dicere Rhetoricā: pontificij vero ci/
uilibz iuris interpretes Oratricē dia/
lecticā dixisse: locuples: papiri? au/
ctor est. Est enī civilis scientię pars
qua cum assensione auditoruz scōm
inores z instituta patrię bene p viri/
bus dicemus. Iniciali nāq; cōcio/
nali: sanctionaliq; statu forentes: pu/
bliceq; cause bene in civilibus que/
stionibus dicendo comprobantur.

Civilis vero questio dicitur: cum scdm mores: & instituta patris
dicere poterimus.

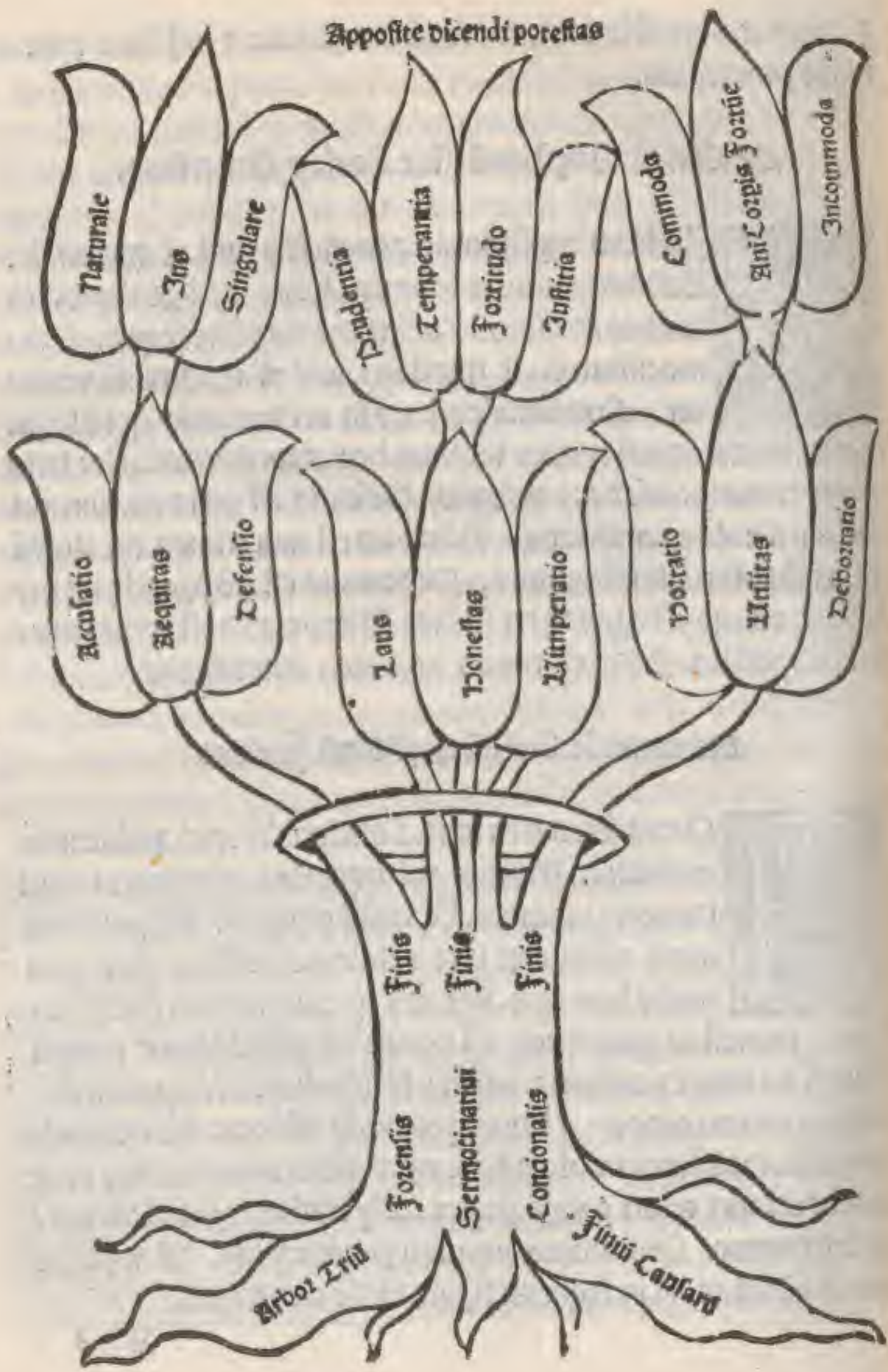
De Ciceronii Questionum: siue Lausarum Generibus.

Civilium questionum genera tria sunt. Concionalis.
Sermocinativum: & forense. Forense est gen^o quod in
iudicio accusatoris defensorisve parte sequit^r. Ser/
mocinativum est quod in laudem vel ignominiam versa/
tur. Concionalis est qd in deliberando quid sequi
oportet suadet. horum species sex sunt. hortatio: & dehortatio: laus
& vituperatio: accusatio: & defensio. Defensio est qua delictum vel
debitum a nobis remouemus. Accusatio est qua crimen vel alienum
res in aduersarium impingimus. Dehortatio est non agende rei di/
suasio. hortatio est agende rei suasio. Vituperatio est rerum ma/
larum expositio. Laus est rerum bonarum amplificatio.

De eadem Ciceronii questionum Finibus:

Quorum fines tres sunt. Concionalis. pro auditorum
qualitate: Utilitas vel honestas. Sermocinativus
honoris dignitas. Forensis equitas. Aequitas na/
turali & singulari iure confluere credit^r. Cuius non
modo homines. verum etiam cetera animalia perita cen/
sentur. honestas perpetuus est honor ad aliquem favore populi
delatus. Ea habet prudentiam: iustitiam: fortitudinem: & temperantiam.
Utilitas animi corporis & fortunae comoda aduocat. & incomoda
propulsat. hos fines in dicendo semper mentetenus habere debe/
mus: ne erratici veluti & vagi praeter causae nostrae dignitatem con/
traria sectemur. Communis omnium generum finis est apposite
dicendi potestas: ut in sequenti figura facile cernere est.

Apposite dicendi potestas

De Civilium questionum elementis et partibus.

In civilium questionum elementa et partes: sine quibus orator nullus merito dici debet: tres sunt. Inuentio scilicet: Dispositio: et Elocutio. Duæ reliquarum facultatū communes et a natura partim contributæ. Memoria videlicet: et Pronunciatio. Inuentio autem dispositio et Elocutio sola arte percipiuntur. Inuentio est verborum: et rerum apta negocijs excogitatio. Dispositio est horum condecens collocatio. Elocutio eorundem est venusta exornatio.

Hæc Natura: Preceptis imitatione: et Exercitatione facile consequemur. Natura est ingenita vis: et una cum anima cuiusque donata dispositio. Preceptio est recta agendi ratio. Imitatio est emulatio quedam ad bene appositæque dicendum. Exercitatio est iugis dicendi consuetudo.

Inventionis in suas partes divisio
civilium questionum parte prima.

Inventio: in quattuor potissimas Orationis partes resolvitur: in Exordium. Narrationem. Confirmationem et Conclusionem. Partitio enim: que prope narrationem per expositionem: vel enumerationem ponitur: et Confirmatio confirmationis membra sunt: Sine his enim confirmationem nullam vim habere certum est: Exordium est quo auditoris animus priusquam rem noverit ad causam preparatur. Narratio est idonea rerum expositio. Confirmatio est distincta locorum comprobatio. Conclusio est principalium locorum complexio.

De Civilium questionum Qualitatibus.

In civilium questionum qualitas quadripartita est. Anceps enim: admirabilis: honesta: humilisque esse potest. Anceps (in quo principium a benivolentia ducimus) et turpi honestoque commixtum est: ut fortiter facienti uxorem vicini tradere.

Admirabile: insinuatione gaudens: est quod sine infamia defendi
nequit: vt Sextū aduersum lucretiā defendi. honestum (satis per
se apud bonos viros valens) dicitur: cū laude res agitur. humile
(attentum auditorē requirens) est cū perparui res agitur. Cete-
rum: quoniā in cōcione nōnunq̄z & omnigenū hominū corona di-
cendū est: Si quando exordiri volumus: honestatē rei vel breui-
bus quid dicturi sumus exponemus: Sin apud bonos viros dice-
mus: valida locorum comprobatione: testium: scripture & legis af-
sertione vtetur.

De Principio & insinuatione: partibus exordioꝝ.

Exordium: in principium: & in insinuationē diuiditur. In
Principio clara beniuolentię captatio: In Insinua-
tione surrepens: & occulta indaganda est. Cū causę
turpitudine inest: aut cum auditor est infestus: psua-
sus vñ defessus: rem pro re: & hominē qui diligit: pro
eo qui ledit ponemus. Cū enī inuidiose: res: causę & personę erūt:
ad alias confugere oratoriuū est.

De Beniuolentię captatione.

Cum sola Beniuolentię captatione: principium: & insi-
nuatio discrepent: qua ratione eam elicere possimus
docendū est. Quinq̄z autē e locis deducitur a per-
sona scilicet: litigatoris: actoris: iudicis: aduersarij: &
ab ipsa re. A q̄ beniuolentiā trahemus: Si partib⁹
iuris: rem nostrā equam: aduersarioꝝ iniquā ostendem⁹. Ab ad-
uersarioꝝ persona beniuolum efficiemus auditorē: Si eos in odiū
in inuidiam: in contemptionē adducemus. In odium rapiemus
Si turpes. ac nocentes exponemus. In inuidiā trahemus: Si po-
tentes factiosos: nobilesq̄ dicemus: & his rebus magis q̄ verita-
te eos confisos aperiem⁹. In contemptionē si humiles: abiectos:
desides: ignauos: inertes: secordesq̄ demonstrabimus. Auditorē

concordabimus nobis: Si laudē eius ad utilitatē causę nostrę scōm
mores ipsius: vt lenis: asper: iocundus: tristisve sit conuertemus.

Ab actoris persona: Si pauca pro meritis de se ipso dicet: Nec
advocati officiū: sed testis studiū ⁊ rei publicę causam se agere si/
gnificabit. A persona litigatoris beniuolentiā trahemus: Si qua/
lis in alios fuerit demonstrabimus: incomoda proferemus: Sexū
etatem: conditionemq; aperiemus.

De Docilitate ⁊ attentione captanda.

Res Vnagne: admirabiles: inaudite: nouę: de quib⁹
nos verba facturos dicemus: vel ad religionē: rem
publicā priuatamq; spectantes: docilem: attentūq;
auditorē: Si etiam: vt animaduertat: orabimus:
facient.

De exordioꝝ vitijs: ⁊ quando exordio supersedendū sit.

Exordium: quo pluribus in causis nulla vel leui com/
mutatione vti possumus: vel quod nimium longū
separatum: ac nimis ornatum: vitiosum est. Eo su/
persedendum ducimus: cum causa turpis: auditor:
suasus vel defessus erit: Insinuatione tamen vti po/
terimus: aliter atq; parati fuerimus firmissimis aduersariorum ar/
gumentis primum nos responsuros dicemus: ac irrisione fessum
auditorē recreabim⁹. Natura vero: occasio: locus: tempusq; sen/
tentia: persona: continentia cachinni: ridiculum ridiculo: ac men/
daciū mendacio notare: risum liberalem excitat.

De Elementis ⁊ legibus exordiorum.

Exordium non e personis ⁊ causis: sed earū adiunctis
in expositionem: rationem: comprobationē: ac illa/
tionem deduci solet. Personis vero adiuncta dicunt
affinitates: amicitie: regiones: ciuitates: pcepto/
res: discipline: ⁊ artes. Adiuncta causę dicunt: tem/

pus: habitus: opinio: fama: rerum: expectatio: vulgi. Ad poten-
tissimas vero questiones auditorem in exordijs cause prepara-
bimus.

De Narratione inuentionis parte Secunda.

Narrationum genera tria sunt. Unum quod in iudi-
cio Scdm re gesta. Tertium exercitio coprobat.

Narratio exercitativa

Exercitativa negotiorum: et personarum est. Negotia
vero argumenta: historie: vel fabule dicuntur. Sa-
bula nil veritati consonum habet. Argumentum verita-
ti consonum esse debet. Historia rerum verarum est. Nar-
ratio personis attributa: Diversos: etatum: conditionum:

sexuumque affectus: referre debet. Historica narratio
Reuis erit narratio: non que minus: sed que non plus
quam ad suadendum expediat dicit: Que factum esse
non quemadmodum factum sit generaliter exponens
quod etiam non dictum est per ea que exposita sunt

intelligi possit. Apertam vero rerum gestarum: ordo: et expositio
reddat. Narratio Judicialis

Narratio que ad veritatem pertinet: quid quoque loco
prosit ostendere debet. Maxime probabilis esse po-
terit: Si que veritati inesse: et fide facere solent: com-
plectetur. Si personarum dignitates: et cause factorum
extabunt: Si ad eorum qui egerint naturam: ad vulgi et eorum qui
audiet opinionem referent. Si occasione: ordine et probationum semi-
nibus corroborant.

De elementis narrationis

Narratio a persona: causa: loco: et tempore initium du-
cet. Ea vel tota pro nobis: aut contra nos: aut ex his
composita erit. Pro nobis cum ratione. contra nos
sine ratione exponetur: et ante rem vel post rem: vel
a re ipsa pro nostre cause commodo incipere poterit

mus. finem forensi eius initium questionis ostendet:

De Confirmatione Forensi. inuentionis parte Tertia

Habunde satis hactenus dixisse video: que ratio enar-
randi: et exordienti in causis civilibus sectanda sit.
Nunc iam ad confirmationem forensium causarum
omnis preceptio conuertatur. Narratione igitur ex-
posita que noois cum aduersarijs conueniant: quid
in controuersia relinquatur: quibusq; locis quod intendimus pro-
bare velimus: sic ostendemus. Rem ab inuito domino subtractam
esse: conuenit cum aduersarijs: Surtum ne: an peculatam commissum
dicamus: id est in controuersia: Peculatus autem crimine reum te-
neri: tribus rebus hac luce clarius ostendam. Ad eam autem rem
comprobanda: cum nil eque ac status cognitio prosit: de eo prin-
cipio dicendum est.

De Statu sine Constitutione.

St autem *Causa Status*: qui ex prima collisione na-
scitur: ut *Legisti rem sacram: non legi.* Utraq; iam
pars hic consistit ac stat: unde et status dictus est.
Sunt autem status generales tres. Inficialis: cum sta-
tim quod obicitur negatur. Qualitatis cum factum
constat: sed facti qualitas ignoratur. Legalis cum e scripto con-
trouersia nascitur.

De Statu Inficiali: sine coniecturali.

Inficialis status: Argumenta rerum et personarum sunt.
Rerum comprobatio: *Cause: Temporis: loci: Spa-
cij: Instrumenti: Occasionisq; dicitur: Persona-
rum: Genus: Natio: Patria: Sexus: Vita: etas: No-
men: Educatio: habitus: Fortuna: Conditio: Na-
tura: Victus: Studium: Affectio: ac consilium est.*

De Statu qualitatis:

Qualitatis status duobus modis comprobatur: cum partibus vel sine partibus iuris: factum asserimus. Iuris partes sunt due: Naturę scilicet: et consuetudinis: Naturę ius est quod natura omnia animalia docuit. huius partes sunt observantia: vindicta: veritas: religio: et pietas. Pietas est per quam sanguine coniunctis: patrię: et benivolis: officium et diligens tribuitur cultus. Religio est que superioris cuiusdam nature (quam divinam vocant) ceremoniam affert. Veritas est per quam immutata ea: que sunt aut fuerunt aut futura sunt: dicuntur. Vindicta est qua omne quod obfuturum est defendendo propulsatur. Observantia est per quam homines aliqua dignitate antecedentes: cultu quodam et honore dignantur. Consuetudinis ius est quod in morem: usus vulgiq; vetustas approbatione produxit. Eius partes sunt pactum: factum: iudicatum: et lex. Pactum est quod in omnes equale est. Factum est quod inter aliquos convenit. Iudicatum est de quo sententia lata est. Lex ius est quod in scripto: quod populo expositum est ut observetur: continetur.

Sine partibus iuris qualitas: per concessionem: translationem: comparisonem: remotionemq; criminis comprobatur. Concessio est qua per deprecationem vel purgationem nobis ignosci postulamus. Purgatio necessitate: fortuna vel imprudentia: haud consulto: factum esse arguit. Deprecatio licet consulto factum constat: pro pristinis tamen beneficijs: comparatione: translatione: aut criminis remotione ignosci postulat: Deprecatione utemur: cum et si consulto factus esse dicimus: tamen pro pristinis beneficijs ignosci nobis postulamus: Ea officiorum ratione: et rebus iudicatis ignoscendi causam querat: ut si plura aut maiora officia: quam maleficia videbuntur constare: Si nobilitate: officio: virtute se tuebit: Si ea virtute: qua in se utendum dicit: in alios usus fuerit: Si alijs quoq; sibi in causa ignotum demonstrabimus: Si nulla ignominia iudex: si eum absoluerit: notabitur: Si

non novum aut iniquum exemplū exteris aut posteris statuem⁹.
Fortuna: necessitate: ⁊ imprudentia querat: an culpa in eam ven/
tū sit: Quomodo vis illa vitari ⁊ leniri potuerit: Cōiecturis que/
rem⁹: an quid contra facere potuerit expertus sit: nec fortuna aut
necessario: sed consulto factum demonstrabimus. Quod si fortuna
aut necessitate ad id ventus sit: an satis idoneā causę excusationē
asserre videat inquiramus. Qui motu animi se fugisse rationē edi/
cer: animi vitio nō imprudentia: necessitate: aut fortuna deliquisse
dicetur. Et ostendetur non satis presidij in fortune: necessitatis: ⁊
imprudentie excusationē debere esse: Hęc probationū seminib⁹: lo/
co ratione: ⁊ tempore: in mediū adducto: dolo etiā gesta esse com/
probabuntur. Comparatione queretur: vtrum satius fuerit agere
id quod reus fecisse dicet: vtrū venustius: facilius: conducibilius:
An sibi ei⁹ rei vindicandę potestas fuerit. Remotione querat: is ne
in quem causa conferat quantum ipse reus demonstrabit potuerit.
Quove modo honeste sine periculo resistere potuerit aperiemus:
an quod alieno inductu fecerit concedendū videat. Deinde conie/
cturis proprio cōsilio factum esse ostendemus. Tū que de fortuna
⁊ necessitate dicta sunt ad comprobandū vel diluendū afferentur.
Translatione queratur: iure ne crimen in eū transferatur: an eque
magnum sit: atq; id quod reus fecisse dicatur: vtrum in ea re pec/
candum fuerit in qua alius ante peccarit. Oporteat ne de ea re iu/
diciū fieri: que in iudiciū non venerit. Accusato: interrogabit
quid futurum sit: si ceteris idem concedatur: ⁊ rem: locum: tem/
pus: ad augendi minvendive criminis causa adducemus. Conces/
sione reus se ⁊ deliquisse dicet: ⁊ se purgationis partib⁹ levare ni/
tetur. Aliud enim imprudenter: aliud necessario: aliud forte factū
esse demonstrare occupatus esse debet. De Statu legali.

Egalis status ratio: in sex partes distributa est. Scri-
ptum: et sententias: Obsistentes leges: ambiguum:
translationē: ratiocinationē: et diffinitionē Scripti
et voluntatis cōtrouersia est: cum scriptoris mens:
cum scripto ipso dissidet: ut lex ait Liberi paretis a-
lant: aut vinciantur: Cum nō aluit infans: huiusmodi cau-
sa ori-
etur: Verum qui se scripto tutabitur. Commoditatem breuitatemq;
scripti cum laude enodabit: q̄q; detestandum et periculosum sit
a scripto recedere: Exemplis: rationibus: et auctoritate enoluet.
Qui vero scriptoris voluntatem seruandam dicet: aduersarij scri-
ptum: cū partibus iuris alienū sit: improbabit: Iniquūq; esse di-
cet: scriptum et litteras sequi: scriptoris autem mentem negligere.

Obsistentib⁹ legibus lis oritur: cum altera lex vetat: altera pmit-
tit quippiā fieri: ut lex. Mulierē accusare non posse. et lex: Que
vltionem et mortē filij prosequit cum se matrem probauerit ad ac-
cusationem admitti certū est. Sed in his considerandum an altera
melius: atq; equius inbeat: veter: vniet: permittatve: quippiā fie-
ri: Obsistentē legem deinde enodamus: eāq; ad nostre cause co-
modū: iuris partibus trabemus. Ex ambiguis oritur: cū in duas
aut plures sententias scriptū interpretari potest: ut Titius: heres
meus: sempromie vxori mee anulos decerquos elegerit dato. Qd
in ambiguis: interpretabimur partibus iuris equū: aduersarioū
iniquum ostendem⁹. Ex translatione causa constat: cui aut quod
immutandum: quod indignum accusatore: iudicem: actionem:
aut tempus asserimus: ut non debes apud pretorem: sed apud cō-
sulem fidei commissum petere: maior enim pretoria cognitione
summa ē. Ex ratiocinatione controuersia constat: cū propria lex
non repperitur: et simili vtemur: Cum enim de ea re nihil scriptū ē
ratione pronuncianđū ducim⁹: Qua querit an quod in vno: in plu-
ribus: quodā semel sepius: quod ante postea: quod in parte in toto
pronuncianđū. Ex diffinitione causa cōstat: cui querit: quo nomi-

ne factū appelletur: vt si rem priuatā e loco sacro sublegerit. Dif-
finitione querendū ē: furtū ne an sacrilegiū admissū dicamus: hec
omnia sepe decidunt: equis testibus: religioso iureiurando: signis
tabulis: fama: ac questionibus. *De testimonijs.*

T frequens et prolixus necessarius testium vsus: eo-
rum maxime attestationib⁹ comprobatur: quib⁹ pre-
clarum genus: spectata auctoritas: egregia dignitas
preclara fama: mores: probitas: fides: conditio: for-
tuna: et grauitas: omnib⁹ exemplo et ornamento esse
conuenit. Testes autem: aut voluntarij: aut electici creduntur.
Voluntari⁹: vt timidus: incōstās: cupidus: milleq; passionib⁹ et af-
fectib⁹ prepedi⁹: refelletur. Multa igit⁹ de antea actis: insecutis: lo-
co: tempore et rei qualitate interrogabimus. Eosq; odio: gratia: pe-
cunia: precario illectas confirmabim⁹. Eius autem rei: numerus: et
testium qualitas: argumēto esse poterit. Si enim iureciuili compio-
batus numerus testium deest: paucitatē: nec vt spectatos testes ad-
mitteremus: Sed vt inconstantes: et cupidos his argumētis refelle-
mus. Si enim testis superabundabit factionē et conspirationē di-
cemus. Si humiles producent⁹ et abiecti: aut gratia: aut metu: aut
pecunia corrupti dicentur. Si potentes gratiam oportet incessere
Stultum crebris interrogationibus: vt aduersus fidem suę attesta-
tionis vacillat: decipiem⁹: Iracundū vt cupide dicat: irrisione pro-
na: vel conuicio concitabimus: Ambiciosum. maiorum proprijsq;
meritis: honore et gloria: inflammabim⁹. Prudens rationibus re-
furandus: vel aliquo urbano dicto refrigerandus est.

De iurisiurandi veritate.

Regulare iurisiurandi religionē excogitarunt maio-
res nostri: Multius enim ad decidendas lites reme-
dium habet et auctoritatē firmiorem: q̄ res iudicatę.
Quod vel litigantiū pactione. vel iudicis auctori-
tate litem exercentib⁹ tradit⁹. Id autē reijcimus. offerimus. exigimus

recipimasq3. Recepturū se dicere nulla aduer sariozum interpel /
latione improbū z suspicione plenū est: Paratus enī de causa sua
pronunciare irreligiōse dicitur: nisi vita: fama: z morib⁹ se tueatur
Qui reijciat a multis contemni iurisiurandi religionē dicit: Num
enim Epicurus negaret deum rerum humanarum curam habere
Nec vlla harum passione affici. Qui desert modeste agit: cum cau
se sue aduersariū iudicem facit. Qui desertur si iurare nō vult: dicit
Inuide ab aduersario queri: vt i qua causa vincere nō potest: que
ri possit qui a causa cadere refugit iurandū nunquā deserat.

De Tabulis.

Abulas accusare z refellere ac scelus signatorum im /
probare consu etū ē. hic autem ignorantia allegabi /
mus: si aliquē signatorē defuisse dicemus. Aut prius
testatorē aut testem defunctū ostendemus.

De Signis

Ignis quāpluribus rem infectā factamq3 cōproba /
binus: his plus q̄ testibus credendū dicemus. Te
stes enī: gratia: p̄cario: precio: metu: Simultate se /
penuero corruptas ostendemus. Signa eo pacto
rem: vt gesta est: exponere comprobabim⁹. Aduer /
sarius econuerso nihil esse exemplo ostendet: q̄ malignus inter /
pres signis z cōiecturis deprauare no possit. Si enī in loco admis /
si criminis deprehensus erubuerit: expaluerit: titubauerit: incon /
stanter locutus fuerit: conciderit: aliquid pollicitus fuerit: Consciā
maleficiorū hoc factum asserat: si nihil horum fecerit vsq3 adeo ad
maleficia p̄meditatū accessisse dicit: q̄ quottidiano vsu z cogi /
tatione confirmatus quid posset sibi accidere: nulla lese conscientie
signa demonstrauerit: Quare sine testibus indignū esse signa
vini aliquā probationis habere.

De Rumore et fama.

Rumores primuli sermones in populo sine certo au-
ctore dispersi dicuntur. Samā increbescantes. & iam
adauctos: ac promulgatos rumores appellamus.
Qui rumoribus & fame fidem adhibendā dicit: pu-
blicum consensu civitatis: & cōmune omnium testi-
moniam esse eam asserat: que nunq̄ ni subsit aliquid exoriri exem-
plis demonstrabitur. Quō si virtute clarus reus iam habitus fue-
rit. accusator facta non iniquam hominū existimationē spectandā
asserat: Sermonē enim sine auctore dispersum: eam dicit: cui ma-
lignitas iniriū: augmentū credulitas dederit: quod etiā innocen-
tissimo cuiq; fraude in imicorū accidere posse falsa vulgantiū ex-
emplo demonstrabimus. De Questionibus

Tormentis nullā fidem adhibendā dicemus: q̄ re-
tentiores alij alijs sunt in dolore: Quare considerā-
dum est: quomō: & quis tortus sit: an credibilia dix-
erit: an constanter perseveraverit. Accusator maiores
nostros tormentis: & cruciata corpis dicit voluisse
homines cogi: ut q̄ infamie: & mortis metu cōticescerēt: dolore fa-
teri cogerent: vniusq; noxij pena ceteris exemplū: & rationē bene-
beateq; vivēdi asserat: Haud ab re igit sanctissimarū legū interpre-
tes questionī fidē nō semp nec tamē nunq̄ habendā statuere. Rē
enī fragilē & periculosa: que sepe veritatē fallat rati: qua ratione or-
dinē: qualitatē: modū: temp⁹: & personā considerandā esse censue-
re. Si enī vnius criminis noxij plurimi audiendī sunt a timidiorē
in dolore: & etate recētiore incipiendū ē. Nec in omī tamē causa ni-
si cū capitalia & atrociora maleficia: que nō aliter nisi tormētis ex-
plorari possunt. Prius enī verisimilibus argumētis: pbatōnūq;
seminib⁹ scōm psonarū conditionē ad questionē deueniendū pu-
tant. Primo qualis vox accusati: sermo: constātia: trepidatio & opi-
nio: finem questionī: cognitionis subtilitate afferre solet. Emeriti
& veterani milites eminentissimo: ūq; viroꝝ filij & pronepotes

questioni nō subijciunt. Qui etiā sine accusatorib⁹ in custodiam
recepti sunt: questionib⁹ cogendi non censent. His igit^r similibusq³
locis forenses causas cōprobare: & infirmare consuetum est. Ser/
mocinatio: & cōcionales plurimis varijsq³ argumentationib⁹ spe/
ctandę vel refellendę sunt: de quibus hinc principio ducto plene
perfecteq³ dicere incipimus.

De genere. Concionali & Sermocinatio.

Noniam hacten⁹ de primo genere civilis questionū
cōfirmatione: narratione: & exordio dictū est. De cō/
cionali genere iam dicendū videt^r. Cui tamen pluri/
ma cū sermocinatio cōia sūt: De his vna dicemus
Quib⁹ utrū potius: aut quid potissimū querit. Pri/
mo enim an faciendū sit deliberare consuetum est. Qd^o si due res
vna intercitant quid potius sectandū: & ex plurimis in disquisitio/
ne concionis incidētib⁹: quid potissimū fugiendū sequendumve
sit hortari: debortari ve: de honesti utilis & tuti ratione consuevi/
mus. Tutū in vim: & dolū dividit: que p^r cōmoda: & incōmoda a/
nimi corporis & fortunę cōprobant: honesta sola animi bonis id
ē virtute comprobant. Virtus aut^{em} est animi habitus nature mo/
do rationi consentane⁹. Habitus vero absoluta: & constans est ani/
mi perfectio: que per frequētes & volūtarias operationes fit. hui⁹
partes quattuor sunt. Prudentia: Justitia: Fortitudo: Temperantia.
Est autē prudentia bonarū & malarū rerum: aut vtrarūq³ scientia.
Partes eius memoria qua que fuerunt anim⁹ repetit. Intelligen/
tia que sūt percipit. Providentia que ateq³ sit quod futurū est pre/
videtur: Justitia est animi habitus pro dignitate cuiq³ suum tri/
buens. Eius initium a natura profectum: legum metu: religione: &
cōsuetudine aductū est. Nature lex ē qd^o quedam innata vis in/
seruit vt religionē: pietatem: gratiam: vindicationē: obseruantiam
& veritatem. Religio ē que superioris cuiusdam nature: quam diui/
nam vocant: ceremoniā affert. Pietas est per quam sanguine con/

unctis: patrie: et beniuolis: officium: et diligens tribuitur cultus.
Gratia in qua amicitiarum: et officiorum alterius memoria: et alterius
remunerandi voluntas continetur. Vindictio est per quam vis: aut
iniuria: et omne quod obfuturum est defendendo propulsatur. Obser-
nantia est per quam homines aliqua dignitate antecedentes cultu
quodam et honore dignantur. Veritas est per quam imutata ea que
sunt: aut fuerunt: aut futura sunt dicuntur. Consuetudine ius est quod
aut leniter a natura tractum: aluit et maius fecit usus: ut quod in mo-
rem vetustas vulgi produxit: quod genus est: Pactum: par: iudicatum
Pactum est quod inter aliquos conuenit. Par quod in omnes equa-
bile est. Iudicatum de quo sententia lata est. Lege ius est quod in co-
scripto quod populo expositum est ut obseruetur continetur. Fortitu-
do est considerata periculorum susceptio: et laborum perpessio. Eius par-
tes: Magnificencia: fiducia: patientia: et perseuerantia. Magnificen-
tia est rerum magnarum: et excelsarum ampla mentis administratio.
Fiducia est per quam magnis et honestis in rebus multum ipse ani-
mus in se fiducia certa cum spe collocauit. Patientia est honesta-
tis aut utilitatis causa: rerum arduarum et difficilium voluntaria: et diu-
turna possessio. Perseuerantia est in ratione bene considerata sta-
bilis et perpetua permansio. Temperantia est rationis in libidine
atque alios non rectos impetus animi firma: et moderata domina-
tio. Eius partes Continentia: clementia: et modestia dicuntur. Con-
tinentia est per quam cupiditas consilij gubernatione regitur. Ele-
mentia est per quam animus remere in odium alicuius concitatus: co-
mitate retinetur. Modestia est per quam pudor: honestus: clarum et
stabile comparat auctoritatem. Nunc vnde digressi sumus ad utili-
tatem reuertamur. Utilitas in civili deliberatione bipartita est. Sed
multo maxima pars ad commodum corporis reuertitur. Quare uti-
litatis due partes videntur scilicet: Incolumitas: et Potentia.
Incolumitas est salutis tuta: atque integra conseruatio. Poten-
tia ad sua conseruanda: et alterius obtinenda rerum facultas.

his igitur partibus ad diluendum vel comprobandum locos sum-
mendos arbitramur. Laudes vero et vituperationes: ex his locis
quos personis attributos. i. animi corporis et fortunę dixim⁹. Et
terum animi bona iam exposita rem confirmare et confutare pote-
runt. Fortunę quoque comoda pro affectu mentis in laudem: vel i-
gnominia trahunt. Corporis autem comoda non natura: sed dili-
gentia nostra parta: velocitate: viribus: forma: dignitate: membris
etiam proceritate et dispositione: vobis auxilio erunt. Comparatio-
ne. item prestantium virorum laus preclara efficitur. Summe quoque
res: aut magnitudine prestantes: aut novitate prime: aut genere
ipso singulares: summam nobis laudem vendicabunt.

In Locutionali demeratioque genere exordiendi et enarrandi ratio:

In his autem duobus generibus civilium questio-
num. Principium a natura rei: auditorisque persona
aut a re ipsa trahemus. Narrationem vero a rebus ex-
ternis: et animi tandem bonis exquirem⁹. Que locis
superioribus caute confirmari vel dilui poterit.

De Argumentatione.

Locos ex arte comparatos argumento corroborabimus
Est autem argumentum inventum aliquod ex genere rem
probabiliter aut necessario demonstrans. Omnis
autem argumentatio: aut per appositionem: aut per in-
ductionem: aut per ratiocinationem tractanda est.
hoc est per plenam argumentationem per imperfectam ratiocinatio-
nem: per imperfectam inductionem. Est autem inductio oratio que
de rebus dubiis captat assensionem. Dicitur autem (ut socraticis placet)
imperfectum epicterema sine medio orationem claudens: ut Socrates
apud xenophontem: et aspasia usus est. Appositionis evidens probatio vi-
ditur: ut furtum factum ab eo qui in domo fuit. Ratiocinatio est oratio ex
ipsa re aliquid probabile eliciens. Ea quicquid partita est. scilicet Expositio-
ne: expositionis comprobatione: ratione comprobationis: Exomatione:

et filiatione vel complexione. Expositio est qua summatim ostendimus quod summati probare volumus. Coprobatio est causa que ostendit verum esse quod intendimus. Ratio coprobationis est oratio ratione expositionis corroborans. Exornatio est qua utimur rei honestate vel collocutione vel causa. Hec: Exemplo: simili: Rebus indicatis: Amplificatio: nibus et exornationibus constat. Complexio est que breviter concludens expedite partes argumentationis complectitur. Verum si expositio perspicua est coprobatione et ratione supersedemur. Ut Si summope sapientia petenda est: stulticia vitanda est: vehementer autem sapientia petenda est: maximo igitur ope stulticia vitanda est. Quod si causa parum locuples erit exornationem relinquemus. Vitia autem hec in expositione vitanda sunt: ne quod ab aliquo fit: ab omnibus fieri dicamus. Ne quod raro fit nunquam fieri ostendamus: Ne aliquid rebus omittat: ne addat. Rationes non convenientes expositioni vitiose dicantur: que non necessarie probabilesque: que idem dicunt quod in expositione dictum est vel alteri cause conveniunt vitande sunt. Omnis autem argumentatio vel necessaria vel probabilis esse debet: Probabile id est quod fere solet fieri: aut in opinione in positum est: Aut quod habet in se similitudinem quandam veri vel falsi: ut si mater est diligit filium. Similitudo contrariis et partibus maxime spectatur. In contrariis sibi his qui prudenter leserunt non ignosci convenit. His qui necessario profuerunt habere gratiam non oportet. Ex paribus talis est: homo indoctus ut equus indomitus. Nam ille nec habenis: Nec hic rationi obtemperare vult. Omne probabile aut signum est: aut credibile: Signum dicimus cum sub aliquo sensu cadere potest: Credibile quod sola opinione auditoris coprobat ut nemo est qui non liberos suos incolumes cupiat. Vel iudicato asseritur id est re auctoritate: aut iudicio comprobata. Id tribus in generibus spectatur religioso. scilicet communi et approbato. Religiosum est quod iurati legibus iudicare. Commune est quod omnes sequuntur et probent: ut maioribus natu assurgamur. Approbatum est quod cum dubium esse et quale haberi oportet: sua homines con-

stituerunt auctoritate. Comparabile est quod i rebus diuersis si-
mitem aliquā rationē: imagine: collocatione: vel exemplo: cōtinet.
Imago est omnino demōstrans corporū aut naturarū similitudinē.
Collatio est oratio rē cum re similitudine cōferens. Exemplū
rem auctoritate: aut casu alicui⁹ hominis: vel negocij firmat aut in-
firmat: Necessaria argumentatio p cōplexionē: enumerationē: aut
simplicē conclusionē tractat. Cōplexio est in qua utrū cōcesseris re-
prehendit: vt si improb⁹ ē cur vteris: Si prob⁹ cur accusas. Enu-
meratio est in qua plurib⁹ expositis. z ceteris ifirmatis vna relin-
quit: qui necessario confirmat. Cōclusio simplex ex necessaria cō-
secutiōe conficit. vt Vos me hoc fecisse dicitis ego tunc trās mare
fui relinquit ergo vt nō mō nō fecerit: sed ne quidē facere potuerit
His igit^r similibusq; locis omnis necessaria z probabilis argumen-
tatio elicienda est.

De Amplificatione z prima sua parte Lohortatione.

Amplificatio in Lohortationē: z cōquestionē diuidi-
tur. Lohortatio est oratio auditoris animum ad
indignationem concitans. Primus locus sumit ab
auctoritate cū ostendit quantē cure ea res fuerit dijs
imortalib⁹: qui locus sumit ex Sortib⁹: oraculis: va-
ticijs respōsis: ostētis: prodigijs: regibus. sapiētissimis hominib⁹:
senatu: populo: legū scriptorib⁹. Secundus ad quos perueniat
queve bona attingat: cōmemorat. Tertius. quid si idē omnib⁹ cō-
cedat: multos eiusdē audacię futuros exēplo aperiet. Quarto mul-
tos expectare quid statuāt vt illius exemplo audaciores z impune
ad maleficia accedāt. Quinto ceteras res cōsilio etiā vbi acciderit
corrigi posse: hoc nisi provideat ne accidat: frustra auxilia implo-
rabim⁹. Sexto volūtario facinori haud veniā cōtribuēdā: imprudē-
tię nōnunq̄ cōcedi cōuenire. Septio maleficiū: tetrū: nephariū:
erudele: tirānicū: vī z manu gestū: ab equali: iure alienū ostēdem⁹.
Octauo ab immanissimis barbaris z bestijs remotissimū: cū faciū di-

etur in maiores natu: in hospites: i vicinos: in amicos: in eos q /
bus cu vitam egeris: in mortuos: claros: nobiles: honore vfos: in
eos qui neq3 alienu ledere: neq3 se defendere potuerit. Nono co /
paratione hoc atrocius demonstra. Decimo que ante rem in re z
post rem sunt colligim9. Undecimo ostendimus ab eo factu a quo
si alius fecisset prohibendu erat. Duodecimo indignemur q no /
bis prinu acciderit neq3 ante alicui conigerit. Tertiodecimo iniu /
rie cotumelia iuncta demostrabim9. Quartodecimo oram9 q au /
diut: vt iniurias nostras ad res suas referat. Quintodecimo oici /
mus inimicis etiā: z hostib9 nostris que nobis aciderint indigna
videri. De coquestione amplificatiois parte secunda.

Conquestio est oratio auditoris misericordia captas
Prim9 loc9 est p que quib9 in bonis fuerint: z quib9
in malis sint ostendit. Secundo in tepora distribuit p
que quib9 in malis fuerint: z futuri sint consideratur.
Terio carpit in vnaquodq3 deplorat incomodu vt i
morte filij: puentie: delectatio: indoles: amor: solatium: educatio.
Quarto res turpes: humiles: z illiberales pferunt. Quinto preter
spem i miserijs demostrat esse. Sexto preter merita in luctu posi
tu aperiem9: Septimo oram9 vt de his q chari sunt cu vos vident
recordent. Octavo modu quo crimē admissu e declaram9. Nono
qd oportnerit: no esse factu: vt no extremu spiritū ei9 accipi: no se
pulchru condidi. Decimo ad mutas. z exptes animi res oio referet
Undecimo inopia: infirmitas: solitudo: demonstratur. Duodeci /
mo liberoru: aut parentu: aut sepeliendi corporis sui comendatio
sit. Tertiodecimo disiunctio eius quo cu libetissime vixeris deplo
ratur. Quartodecimo q ab his quib9 minime coueniat male tra /
ctemur. Quintodecimo humili z supplici orone oram9: vt nostri mi /
serent. Sextodecimo no nostra sz rei p. z eoz q nobis chari sut in /
comoda deploram9. Decioseptimo animu nostru i alios miseri /
cordem: amplu: excelsu: z patiente incomodo: u: significamus.

De Conclutione Inventionis: parte quarta z vltima.

Conclusio id est exitus: z determinatio totius orationis tripartita est. Nam constat enumeratione: indignatione: z conqueſtione. Enumeratio est per quam colligimus: z ordine comonemus quibus de rebus verba fecerimus: In qua a confirmatione summem⁹ initium. De varie citabunt^r vt artificij suspicionē: tegdū z facietatē effugere: z memoriā reficere: quod artificiosius est: Et quid contra aduersarium dixeris: quidve contra afferatur ostēdemus: vt cōfirmationis: z reprehēſionis iteratione memoria reintegret^r. Enumerare autem poterim⁹ ex nostra persona: Tum vero personā: aut rē aliquā inducere: vt quid quoquo loco dixeris admoneas. Tum etiā personā: aut rem aliquā inducere cui totā enumerationē cōdones. Alias autem argumētationes sigillatim transire. Alias ad partitionis singula genera referre. Alias ab auditore que desideret querere. Alias hec facere per comparationē suarū z contrariarū argumētationū: In enumeratione aut id eligat quod erit grauissimū. In indignatione: z cōqueſtione animū auditoris: imitē misericordemq; aut asperū et imitem ostēdemus. quo facilius ad indignationem: conqueſtionē eorū animos exsuscitare possimus:

De Dispositione civilium questionū parte secunda.

Uperest vt de secūda parte rhetorice id ē de dispositione dicam⁹. Ea est que certo in loco inuenta dixerit. Dispositio quippe duplex ē. Altera nāq; artis precepta: Altera casū tēporis sequit^r. Ut si a narratione: aut ab aliqua firma argumentatione. Vel si scōm principiū a cōfirmatione incipiam⁹: Cui narrationē si ratio postulat subdamus. Si cā nostra magnā videbit^r habere difficultatē: vt nemo equo aio principiū audire possit: a narratione incipiemus: z ad principij sententiā: si comodū videbit^r mox reuertemur. Si narratio parū pbabilis erit ab aliqua firma argumētatione ex/

ordiemur: In cōfirmatiōe z cōfutatione firmas argumentationes
tū mediocres nuperrime firmissimas adducem⁹. Que autē ab in/
stitutione artis proficiscit partū orationis z argumētatiōis ordi/
nē seruabit. Partes item exordij: z singula queq; mēbra huius ar/
tis ratione digeret.

De Elocutione civilium questionū parte tertia z vltima.

Verum nūc iā ad vltimā hui⁹ artis partē. i. elocutio/
nis p̄cepta hinc nos cōuertam⁹. Orationū caracte/
res dicēdi: figure ac forme tres sūt. Grauis. i. que
etiā: materia: p̄sonarū qualitate: graui z magna con/
structione numeris modulis: amplificationib⁹: z ex/
ornationib⁹ cōstat. Mediocris que humilioza: nō tñ infima in/
serit. Attenuata que vsq; ad puz z quortidianū descendit sermo/
nem: Quib⁹ generib⁹ elocutionū: materia: sentēijs: p̄sonis: z nu/
mers etiā vates libros suos distinxere. Ceterū proxima vitia vi/
tanda sūt Suffulta enī turgida: z dissoluta: z fluitans exanguis ac
arida oratio detestanda credit. Que his rebus fugere poterimus
que gravitatē: fidem: dignitatē orationi: Dignitate: Compositio/
ne: z Elegancia accomodare solent.

Elegancia: que facit vt vnūquodq; pure z latine dici
videat: In Latuitatē z Explanatione distributa est.
Latinitas sermonē prolatione z scriptura purū: con/
grua structura cōseruat. Barbarismū enim z soleo/
cismū vitare docet. Soleton verba consequenti vel
superiori: aut vtriq; non accomodat. Barbarismum verbū vitiose
effert. Explanatio vsitatis verbis: z p̄prijis aptā z dilucidā reddit
orationem. Usitata dicuntur: que quottidiano sermone: z trita do/
ctorum consuetudine noscuntur. Propria dicuntur: que eius rei
verba sunt: aut esse possunt qua de loquimr.

Compositio: e que hyatu z traiectione vitatis omnes partes elocutionis eyles: z ppolitas facit. Que qde coposito: nisi diligent sit ab oratore observata omis pene splendor vbozqz concinitas tota intereat ne/ cesse e. Quid eni sine copositoe elegancia: aut vboz snazqz ordinatiões valeant: no satis intelligo. Sz qm hec coposi/ onis pars in tris apud oratores reppiat diuisa partes: ordine: iun/ ctura: z numero. In pms iunctura: quia circa literas: consistit z syl/ labas: duxi expediendam. *De Iunctura*

In iunctura igit: que apta quedā: atqz concinna lisse/ rarū syllabarūqz i contextu verboz est collocatio: ab omni offensione anrū procul remota: multa sunt vi/ tia fugienda: que a Socrate z a Theopompo sumo studio sūt vitata: a Licerone aut z demosthene: no nisi cum nimis frequent in oratione incidant. Sepe etiā si modeste intercurrant: oratione nūc molliore: nūc grauiore efficiūt. Nā vt i saporibz que/ dā interdū suauit amara sūt: sic in orone aliqua asperitatis interso/ nantia magis grata est. Vnde si vel sententiaz necessitas exigeret aut pūctis quibusdā cursus distingueretur vocaliū nec spiritu vno nec eodem proferretur: modo id raro z modesto fieret: non modo hoc non reprehendendū esset: sed quandoqz etiam laudandum.

¶ Primū igitur ex ordine preceptū est tale. Laudendū esse: ne cre/ ber vocaliū concursus: qui hiantem inconsonā atqz insuauem ex/ primendi sonoritate pareat: incidat in oratione: quod fit si prece/ dens in vocali terminet dictio: z subsequens ab eadē aut alia inci/ piat vocali: quod maxime in A E z O vocalibus: quia maiorem ha/ bent sonum: erit euitandū. vt Amo amantē deum. Vestram lau/ do amicitiam. Egredere ex domo aliena. Egredere ex vrbe elata. Vocales vero que magis exilem habent sonū: minorem faciunt/ biatū. vt honora illustres viros. Excolite virtuosos homines. Nō tamen magis inconcinne vocales sese recipiunt: q̄ si eodem cōcur

rant. vt Sollicita ansoniam Mariam. Elige egregios bellatores.
Conueni irritantes ad discordiam ciues. Lomu vnicum in castris
extat. ¶ Secundū est præceptū: q̄ multarū similiter litterarū cō/
cursionem effugere debemus: que quandam vel legendo vel pro/
nunciando difficultatē afferre vident. vt Jacob bonus & Job bea/
tus: dei leges diligenter obseruarunt. David diuinos vedit psal/
mos. Joseph fuit pharaonis intrerpres a fratribus facinorose vē/
ditus. Animaduertat Titus tyrannus que perpetravit: & penitebit
tandem tantę tyrannitatis. Semiuocaliū vero litterarū concursio/
nes præter .x. modicam videntur vel legendi vel pronunciandi dif/
ficultatem afferre. vt Christum dominum nostrum maximum nos
omnes homines summopere debemus excolere. X vero quia dua/
rum in se litterarum vim & sonum complectit: difficilem ac hiantē
in concursione videtur afferre pronunciationē. vt Chartaginensiu
dux Xantippus trux: felix Xerxes: & virtutis lux Xenophon fuit:
Similiter .x. & .s. ineptam pronunciationē reddunt. vt Deceptus
Xerxes grecię bellum intulit. Unde non solum in verbis diuisis:
sed etiam in compositis .x. & .s. litterarū vitandus est concursus.
Quare si forte accidat: vt hec prepositio ex cum dictione ab s inci/
piente componat. s. littera de medio est abijcienda: vt exurgo: ex/
ulto & similia. Nec solum in his duabus litteris magna est asperi/
tas: sed R etiam & I si crebre concurrant: iuncturā deformem cau/
sant. vt Nunc suauissime suadebat: nunc vero terribilis tutoribus
suis satis grauis erat. Omniū itaq; litterarū siue vocaliū siue con/
sonantium nimie concursiones vel assiduitates euitandę sunt: que
insuauem profecto sonoritatē reddere solent. ¶ Tertiū præceptū:
Quod sillabarū similiter earundē & consimiliū concursiones & ni/
mie assiduitates sunt euitandę: quoniā nō tā insuauē q̄ ineq̄ tā red/
dunt orationē. vt Cassius curās custodire cōmunē commoditatē
& ceteri etiam de re certa certantes Cesarem ceperunt. Item meę
mētis memorię modū ita iponā: vt meę meditatiois me minime

peniteat. Itē Poetę potentiā ponentes in possibilibus et bone/
stis rebus laudantur. Itē Ciuitas que a regibus regitur: regio a/
more foelix est. Similiter Ne idem sit dictionū immediate se se/
quentiū exitus cauendum est. vt Illorum bellatorū ac imperatorū
fortuna laudatur: quorum probitas ciuium optimorū saluti inten/
ta est. Item Fortunatorū imperatorū / optimorūq; rectorum vir/
tus magis q̄ fortuna laudatur. Similit̄ ne sequens dictio ab ea/
dem incipiat syllaba in qua precedens terminatur perspice. vt Ille
legit. Amor mortalis in te integer est. Quod quidem vitium non/
nulli Liceroni obiecerunt: sed hoc vitium non est attribuendum si
grauitatis causa fiat: nisi cum hoc dicendi genere crebro vtamur.
¶ Quartum preceptum: q̄ etiam dictionum nimia concursio et af/
siduitas diligenter est evitanda. vt non est rationis ratio rationem
illi adhibere: qui in sententijs ferendis ratione non vtitur. Nemo
quidem ita eloquentie ignarus est: cuius animus non fastidio ali/
quo afficiatur si quod huiuscemodi audierit: nisi ornatus causa: vt
repetitione: complexione: traductione: conduplicatione: continua/
tione et huiusmodi in orationem cadant. Dictionibus equide; ex
omnibus grāmaticę orationis partib⁹ sumptis vti debemus: lon/
gis: suauib⁹: dilucidis: sonātib⁹: electis: idoneis: cōmodis: pprijs
aptis: cōcinnis: vsuatis: vt oratio ita splendēs: idonea: et resonans
ex ipsis efficiat: q̄ aliqua verborū obscuritas: aut oratiōis difficul/
tas in dicēdo nō cōmittat: que vel auditorū aures vel legentiū ani/
mos aliquādo offendere possit. **¶** Quintū preceptū: Quod nimia
verborū suspētio et p̄lixitas in oratiōe est vitiosa: que res tam etsi
in p̄hemijs interdū concedat: in ceteris tamē oratiōis partib⁹ rep̄/
hēdi solet. **¶** Sextū preceptū: Qd̄ figura que themastis dicit in sim/
plicib⁹ nō vtamur: nec i cōpositis nisi i qb⁹ apud auctores id p̄mi/
sū sit: vt postea vō q̄ p̄ posteaq; vō. Inq; vicē: p̄ iuicēq; septēq;
triones: pro septentrionesq;. satis boni viri officio fecit: p̄ satis/
fecit. Et quedā ad hūc modū a nobis diuidū propterea nō repre/

henduntur: quae a summis poetis et oratoribus sunt recepta.

C Septimum praeceptum. Hoc inter cum et tum refert: et tum duplicatum. Ut multis locis admonet Cicero: Quod ea particula orationis: cui haec coniunctio cum antefertur: vel causam: vel concomitantiam: vel id quod apertius est certiusve significat: vel temporis praerogativam: vel maiorum rerum dignitatem. Tum vero aut officium antecedentis causae: aut alternationem: aut rem minus notam: aut tempore posteriorem importat: aut minorem dignitatem ac momentum affert: nisi aliquid sequatur: quod huic rationi adversetur. Ut potius multo magis studiosius: et quae sunt huiusmodi. Exemplum primi. Cum tuo in me amore summo: tum beneficio semper tui memoriam praeme feram. Exemplum secundi. Cum mutuo inter nos amore: tum reipublicae causa perpetua rerum omnium societate devincti sumus. Exemplum tertij. Cum tuis in omnes beneficijs: tum voluntate in posterum prona ad omnia viri officia pater patriae iure optime dixeris. Exemplum quarti. Cum dicit temporis praerogativam. Cum olim in parentem pietatem insignem animadvertimus: tum in patriam non minore studio futuram speramus. Exemplum quinti. Cum vitam pro tua salute: tum opes omnes profundere nunquam dubitabo. Quod si tum in eadem oratione geminetur aut in diversis: concomitantiam sine differentia signat. Ut Cicero tum natura: tum consuetudine ad omnes res honestas flammato studio rapiebamur. Saepenumero tamen nimia obeundi negotij oportuna celeritate oppressi: aut occupationibus alijs distracti: aut parva adhibita diligentia: inconsulte in concursione et assiduitatem: vel litterarum: vel sillabarum vel dictionum vel utrarumque incidimus. Quod etiam apud Liceronem cum eloquentiae principem: tum etiam harum compositionis rationum et praeceptorum optimum artificem aliquando comperimus: sed tamen est curandum diligenter: et quoad fieri possit: ut ipsa concursione et nimia assiduitatis vitia declinemus.

De Ordine.

Ordo est quedam verborum orationūq; inter se: vel naturalis vel artificialis dispositio. Circa quē obseruandū ē: et sit hoc octauū in ordine nostro preceptū. Quod semper oratio crescat et augeatur: vt quod sequitur magis eo sit quod antecedit: vt Nobilis et egregius. Magnificus et illustris. Crudelis et immanis. Fur et sacrilegus. Augeri quidem vult oratio et insurgere: non minui. hoc verū cū verba ad eandē sint rem relata. Quō si ad diuersas: nullū admittit vitium: qui ab hac ordinis ratione discedit: vt cum alium sacrilegum prius dixeris: alium debinc furē appellas. Exaugende autem ac multiplicande orationis ratio: triplex reperitur apud oratores. Vna que pertinet ad vnicā orationē multis verbis coadomatam. Altera que ad plures multis ex partibus grāmaticę oratiōis amplificandis. Tertia que est accomodata episto'is et orationib; atq; ceteris oratorū dicendi rationibus: non solum verborū copia exaggerandis: verum etiā negocijs rerū locupletandis. Prima ergo coaugmentande orationis animaduersio est: vt in nostra oratiōe coaceruemus: multa nomina substantiua v' propria vel appellatiua: aut etiam adiectiua: positiua: comparatiua: et superlatiua: aut verba personalia aut impersonalia: aut participia in omnib; temporibus posita: aut gerundia vel supina: aut pronomina primitiua aut derivatiua: aut aduerbia positiua comparatiua et superlatiua: que dictiones huiuscemodi ita gradatim collocent: vt alteram altera et aliam alia subsequar: que maiorem vim et efficaciorē vehementiā impo'nt: et orationis sententiā magis aduictā efficiet. Vt in hoc exemplo. Cum iustitiā eam ipsam apertissime constare videamus: ex q; oppida: ciuitates: prouincię: nationes: regna: atq; imperia gubernantur: conseruant: amplificant: omnem igitur cogitationem: diligentiam: actiones: fortunāsque nostras: nos deniq; totos libet exponere debent: vt ea ipsa iuris equitas diligenter excolatur. De

secūda coaugmētandę oratiōis specie exemplū tolle. vt Ego pro/
pter magnū Liceronis in me amorē: ⁊ propter insignes eius vir/
tutes: atq; propter magna ⁊ multa sua benemerita cum plurimū
diligō. Item Ego enim cum propter magnū Liceronis in me a/
morem: quem semper optimum fuisse cognoui: tum etiam sua erga
me benemerita: quę ab ipso quidē multa ⁊ magna recepi: cū pro/
fecto mirifice diligō. Ecce quomodo oratio p̄cedens ex relatiuis
interpositis multiplicatur. Sic enim ex omnibus orationis parti/
bus oratio multiplicari potest: Sed de omnibus ponere exempla:
item et de tertia augmentandę orationis specie: non tam prolixus
est q̄ laboriosum. De hoc autem relatiuorū exemplo ⁊ alijs oratio
num partibus: circa multiplicandas orationes: quomodo oportu/
ne concurrant in suis proprijs dicetur locis. Nonum p̄ceptū:
Quod dignitas rerum attendi debet ac nature: vt quę in eodem
genere dignitate nature p̄stant: ea minus dignis in oratione an
teferantur: vt viri feminis: ortus occasui: dies nocti: secunde res
aduersis: honestę turpibus. ⁊ multa ad hunc nature modum simi
lia: hoc verum cum aliqua verba sese immediate sequuntur:
Nihil enim impedit: si a se distantia fuerint: ⁊ in diuersa orationis
posita parte: aut ad diuersum tempus ordinēq; relata: quę mino/
rem dignitatē habeant posse digniorib⁹ anteferri. vt in hoc exem/
plo. Cum ingens agmen prius mulierū: de hinc virozū in manus
hostium peruenisset: secuta est subito cunctis in rebus captiuitas.
Idem in separatis videri multo facilius est. Decimū p̄ceptū
Laudandum est ne verba in oratione ociosa sint: ne superuacua: ne
nihil agentia. quod vicium qui euitare volet: semp̄ genus suę spe/
ciei anteponet. vt Lastor ⁊ pollux: fratres gemini cū finitimis bel
lum gerebāt. Superuacue igit̄ ⁊ inepte diceret̄ gemini fratres. Nā cū
omēs gemini fratres sint: nihil op⁹ erat: cū gemini dixisset fratres
adiicere. ¶ Xj. Quō verba reb⁹ de quib⁹ loquimur sint accomodata
ne plus minusve q̄ dignitas rei postulabit significare videantur:

Nam qui agricolā illustrē: aut regem parvū inter laudandū appel-
lat: non mediocriter vicium incurrit: quoniā illic adiectivo amplio-
ri: hic angustiori q̄ rei natura poscat utatur. ¶ Duodecimuz: Qd̄
non abutamur vnius verbi significatione pro altero: in quib⁹ nul-
la similitudo reluceat. vt si fundū eruditū appelles: aut milite sine
armis instructum incedere ad bellum dicas. Opus itaq; erit pro-
prium significationem verborum a grammaticis repetere: et rerum
naturas consulere: quis ornatus rebus de quib⁹ sit accommodan-
dus. ¶ Decimumtertū: Qd̄ inter adiectiuū et substantiuum ali-
que interponant̄ dictiones: que profecto ex omnibus partib⁹ grā-
maticę orationis cōmodissime summi possunt. vt Amplissimam.
M. I. L. facultatem rationēq; dicendi ingenio studio atq; doctri-
na consecutus est. Item Summā equidē M. Maria leticiam suscepit
cum sibi ab angelo filium dei se pariturā nunciatū est. Item. Tam
multa legisti libroruz volumina q̄ in virum tandem peritissimum
evasisti. Item. M. Magnū supra vires onus desumpsisti: qui de reb⁹
diuinis dicturus sum. Latendū tamen ne nimium abinvicem se-
parentur: q̄ orationē obscuram faciant. vt in hoc exemplo. Nulla
satis probata apud cines suos virtus est. Non tamen semper cō-
cinnū esse videtur: q̄ adiectiuū a substantiuo intermedianus: si me-
liorem presertim sonoritatē habere videatur et continuo collocen-
tur. quod euenit potissimū: si adiectiuū et substantiuū in genitio
positū: aliud adiectiuū et substantiuū cui subordinat̄: fuerit inter-
locatum. Aut cum adiectiuū comparatiuū vna cū substantiuo fue-
rit in genitio positū. Aut cum aliquā magnam alicuius rei vebe-
mentiam importet. Et etiam aliquando adiectiuū positiuū vel su-
perlatiuū in omnibus casibus positū decenter cōtigue tractari po-
test. Sed potissimū participia omnis temporis cum in concomitā-
tia vel subsequētia continentur: sine intermedatione collocari so-
lent. Exemplū de adiectiuo et substantiuo in genitio posito. vt
eximia pristini nostri amoris magnitudo me vebemēter adhortat̄

vt par mutui beneficij retributio a me tibi referatur. Item. Exce/
lens tue familie dignitas: & preclarus spectate virtutis splendor:
& exardescens fruende virtutis desiderium ad studiū te plurimum
incitare debent. Exemplum vbi adiectiuū comparatiuū cum sub/
stantiuo in genitiuo ponitur. vt neminem video callidioris inge/
nij: perspicacioris intelligentie: accuratioris excogitationis: ingeni/
osioris scientie: studiosioris diligentie: amplioris doctrine: presta/
tioris eloquentie: q̄. D. S. T. L. extitisse. Exemplū vbi magnā ve/
benentiā importat: quod contingit in ablatiuo. vt. Qui egregias
bonarum artium disciplinas summa voluntate: accuratissima con/
templatione: & quotidiano studio complexi sunt: eas quas exinde
sperant emolumentorū rationes faciliter consecuti fuerunt. Ex/
emplum vbi adiectiuū positiuum ponitur cum substantiuo in o/
mnibus casib⁹ sine intermediatiōe. vt D. Marcus Aurelius vir of/
ficiosus & prudens: cuius virtus tantē est intelligentie: tantē inte/
gritatis: tantē constantie: tantēq; modestie: vt ei tanq̄ fido socio
& homini sapienti plurimū debeam: Illam igitur ad te proficiscen/
tem vt hominem rectum & ingeniosum artificem: ita tibi commen/
do vt meum affinem & gratum hominē. Nam & ego ipso claro ge/
nere nato: & insignibus moribus exposito: atq; alijs magnis virtu/
tibus preedito in omnibus meis negocijs familiariter fretus sum
Exemplum de adiectiuo superlatiuo. vt Lucius Crassus vir peritiss/
simus: cui⁹ vt hominis integerrimi fides mihi explorata est: a me
plurimū diligitur. nam & sibi tanq̄ homini amicissimo & procura/
tori vigilantissimo rationes meas agendas libenter comittere so/
leo: nec vnq̄ ipsam optimum amicū derelinquam: quemadmodū
ego ipso Lucio Crasso viro officiosissimo vtor familiarissime: ita
etiam a te peto: vt cause sue tanq̄ si mea res ageretur: te maximo/
pere accomodare velis: quo gratius mihi nihil efficere poteris.
Exemplum vbi adiectiuā participia omnis temporis sine interme/
diatione ponuntur. vt Cum in Senatu causam tuā agere cepisses:

Salustio decernente: consulis audientibus: prefectis legationi-
bus: ceteris magistratibus fautoribus: senat⁹ est dimissus: omis-
sis etiam alijs creandis magistratibus: Itaq; res in aliam die de-
lata est: de qua quicquid actus fuerit te certiozem reddam. **De-**
cimumquartū preceptum. Quod orationes ab adiectiuis sepius
q̄ a substantiuis incipere debeamus: et hoc a posituiis comparati-
uis et superlatiuis: simplicib⁹ et compositis. Item a relatiuis sub-
stantie et accidentis. Itē a participijs in ans vel in rus vel in dus
vel in tus desinentibus. Item a pronominibus primitiuis et deri-
uatiuis. de quibus omnibus exempla per ordinem sequuntur.
Exemplū de adiectiuis posituiis. **M**agnū ego a te beneficiū me re-
cepisse profiteor: pro quo vniuersam meam tibi operam deferō.
Item Immortalia enim in me benemerita liberalissime profecta
sunt: que nulla vnq̄ mea delebit oblitio. Exemplū de compara-
tuis. **M**aius mihi officiū prestare non potuisses: q̄ illud quo tu
me hodierna die amicissime perornasti. Exemplū de superlati-
uis. **M**aximum profecto illud tuum erga me promeritū: quo ego
a te cumulatissime exornatus sum: reputo mihi summū summope-
re gratissimū. Exemplum de adiectiuis compositis: vt permul-
ta: permagna: perclara: permaiora: perclariora: q̄ maxima: q̄ iocun-
dissima: q̄ amplissima. Exemplū de relatiuis substantie. **Q**ui tibi
ex me fructus debentur: cum idonea mihi facultas offeret: eos
profecto q̄ superiores suscipies. Exemplū de relatiuis accidentis
Qualia enim ab alijs officia recepimus: talia plerunq; reddere so-
lemus. Exemplū de participio in ans. vt **I**nvigilantes virtutib⁹
homines et bonarū artium studijs iugiter insudantes: maxima sem-
per sui benignolentia profectus. Exemplum de participio in rus.
vt **D**aturum operam virtutibus Albertum nostrum q̄ scribis: mi-
serum in modum gaudeo. Exemplū de participio in dus. vt **E**x-
colendus ab omni hominum genere penitus est **L**ibustus: qui o-

mnium hominū est conditor & bonorum elargitor: Exemplum
de participio in tus. vt Consecutum se opera mea commoditates
q̄ plurimas Liceronē tibi rettulisse vehementer letor. Exemplū
de pronomine primitiuo. Ego semper tibi amicissimus esse volui:
quia tu me semper plurimum peramasti. Item. Vt quidem in a/
micitia si aliquando experiri volueris:amicum profecto tibi com/
peries optimum atq; paratissimū. Exemplus de pronomine de/
riatiuo. Vt quidem diligentia tibi semper futura est paratissi/
ma:quia tuā in me beniuolentiā cognoui mihi semp̄ q̄ promptissi/
mā. **Decimūquintū preceptum.** Quanq̄ ab adiectiuo appposito
vel supposito principium summere orationis commodissimum sit
quia tamē aliquando accidit vt dictiones alię multipbarie nō mi/
nus in orationis principio optime iacere & pulchre resonare viden/
tur:non incommodum visum est ab eis principium orationis cō/
stitui posse: que profecto dictiones ex omni genere atq; manerie
octo partium grammaticę orationis commodissime sumi potue/
runt: vbi adiectiuationes non tibi commode succedent: quod per
plura videre exempla pulchrum iudicabis. Exemplū de nomine
proprio in principio orationis posito. Brutus quem in his tibi lit/
teris commendo: cum mihi sit omnium amicissimus: tum etiam
maximis est virtutibus exornatus. Exemplum de nomine appel/
latiuo. homines enim illos quos duplices esse cognoui: vt vnum
verbis dicant: alterum autem re sentiant: nisi ipsi aliqua probabili
fortasse ratione ad hanc fictionem compellantur: apud me sem/
per parū valere debere cōstitui. Exemplū de verbo actiuo. Ama/
bo te semp̄ atq; summope diligā: quoniā tu omnia p̄ me liberaliter
effecisti. Exemplū de passiuo. Videor enī te videre cū tuas lego
litteras: sed doleo cū appello: immerito a te negligens: cum scri/
bendi facultatem non habuerim. Exemplū de verbo inter est. vt

Interest plurimum virorum prudentium intemescere que ad coram
tempore recte gubernandam pertinere videantur: Exemplum de
verbo placet et similibus. Placuit semper ac libuit maximopere
principibus sapientibus accuratissime perscrutari: quid superiori-
bus alijs principibus acciderit: ut suppeditet eis quid eueniet aut
eos agere oporteat. Exemplum de gerundio. Agendum est assiduo
ut officiosum aliquid consequamur. Exemplum de supino. Rela-
tu multorum nobis significatum est maximam officiosum te virum
esse factum: quo plurimum certe gaudemus. De participio supra
in proximo dictum est precepto. Exemplum de prepositione. Ad.
x. cal. Masij ad urbem cum venissem ut de multis ac varijs rebus
tecum comentarer: te reperire non potui. quas igitur res te coram
agere volebam: per litteras absens breuiter significabo. Item ex-
tra iocum sunt ea profecto que tibi scribo: que certe sunt a te dili-
gentissime consideranda. Item. Post deum nostrum omnipoten-
tem et parentes qui me genuerunt neminem habeo: quem magis te
diligam: magis excolem: magis obseruem: neque maiori quam te beni-
volentia complectar. Item usquequo spiritum perducere potero non
cessabo me tibi gratissimum demonstrare. Item. Ab omnibus ho-
minibus hi merito deridentur: qui clarissimas bonarum artium di-
sciplinas vilipendunt. Item. Loram te cum affucro ea tibi decla-
rabo: que et gratissima fore et comodissima tibi videbuntur. Item. de
omnibus rebus que ad te pertinent: quasque mihi curandas prece-
pisti quid egerim ex his litteris cognosces: quas tibi Gasparinus
meo nomine consignauit. Exemplum de aduerbio. Hec litteras ad
te scripsi: hodie vero atque nunc de te cogito: cras etiam meis te lit-
teris visitabo: diligenterque res tuas pertractabo: ut aliquando in-
telligas me semper et iam olim de tuis ornamentis et comodis ma-
ximopere cogitare. Item Verum enimvero nisi tandem meliorem
vivendi constitutionem desumpseris: conspicio te maxima subiturum
inconmoda. Item. Forsitan parua hec inconmoda quibus presentiaz

efficeris: in maximuz tibi emolimentuz in posteruz redundabunt.
Itē Dix fere me contineo quin ad te aduolem: & ea tibi significē:
que si feceris tibi plurimū conducent. Exemplum de interiectione.
Deu mihi cur ego tuis omnibus incōmodis non affueri. nam
maximis te profecto curis atq; molestijs fortasse liberaſsem. Itē
ben bone Jēſu ita exoro vt nobis perpetuo sis adiumento. Itē
Pape ita ne se res habet vt narraſti VJarce Tulli. Itē Atat quas
huic noſtre reipu. futuras iminentes calamitates narrat Semprio/
nius. Itē. Uba ita ne ab his decipiendus ego ſemper ſum: quo/
rum rationibus plurimuz me accommodare ſoleo. Exempluz de cō/
iunctione. Et tecum libenter adēſſem: & me tibi libentiſſime acco/
modarem: ſi magne mee atq; aſſidue cogitationes ac occupationes
hoc mihi permitterent. Itē. Si in hoc meo negotio adiumentuz
mihi tuuz preſtiteris: perficiam profecto q̄ te beneficiuz mihi pre/
ſtiſſe letaberis. Itē. Igitur cum tu plurimuz mihi ſemper ob/
ſiſti: noli expectare vt pro his tuis in me iniurijs debeaz magnis
remeis beneficijs exornare. Itē. Nūq̄ vllum fuit tempus in
quo non maximaz atq; firmiſſimaz tuorum in me benemeritoruz
memoriam continue complexus fuerim: pro quibus equidem iam
tibi cumulate ſatiſfecim: ſi idoneam tibi ſatiſfaciendi facultatem
mihi comparare potuiſſem. Itē. An tibi ego vnq̄ nulla in re cō/
tradicturus ſim: qui te mihi ſemper omnibus in rebus q̄facillimū
prebuiſti. Itē. Saltem verbis te mihi cōmodare velis te obſe/
cro: ſi re ipſa adiumento mihi eſſe non poſſis aut non velis. Et q̄
plurima ad hunc modum de omnibus partibus orationis pote/
ris excogitare exempla. **Decimū ſextuz preceptū.** Quod diſtri/
butiuis & partitiuis nomimb⁹ cōmodiſſime vti poſſumus: cū aut
alicuius negocij partitionez quanda; facere volumus: aut certaz a/
liquaz animi determinationez declarare nitimur. De qua ratione
hoc exempluz conſpicere poſes. Quod. Latho 2. 2. Elodius a me

plurimum diliguntur: neque enim umerito eos maximi facio: Nam
tum alter mihi doctrinam ministraverit: alter vero magnas mihi
rerum facultates prestiterit: non possum abduci quin cum alteri
virtute adhaerens sim: alterius autem copijs adiutus existam: alte
ri maxime debeam: alterum etiam admodum diligam: quorum utro
magis gaudeam aut magis uti velim non facile diiudico. Preter
rea sepe numero euenire videmus: ut in comparatione rerum mul
tarum: aut aliud alio laudabilius vel turpius demonstrare: aut com
modius: aut deterius persuadere: aut iustius vel iniustius significa
re volumus: tunc comparatiua videntur omnino necessaria. De
quo hoc tibi exemplum trado. Si ex omnibus hominibus qui ma
ximam tibi beniuolentiae coniunctionem profiterentur. vnum tibi po
tissimum adoptasti: qui dignitatem tuam maximopere tueretur: ne
minimam profecto comodiorum diligere potuisses: quam Domponius:
cuius studium pro auctoritate tua collustranda tam maximum exti
tisse constat: ut neque maiorem operam: neque studiosiorem curam:
nec ardentiorum beniuolentiam: nec promptiorem quidem dilige
ntiam quisquam prestare tibi potuisset. Insuper id quidem concin
num est: si in omni pene modo dicendi frequentem superlatiua
nominalia vel participalia aut aduerbialia. quod multis ex causis
a nobis fieri idoneum esse videtur. Nam cum in primis ipsa super
latiua propter magnam rerum resonantiam magis splendidam red
dant orationem: tum etiam efficiunt: ut dicentis sententia longe ve
rior et efficacior esse videatur. Preterea ipsa superlatiua dicendi sti
lum reddunt magis amplum: magis longum: magis opimum. Quod
cum ita sit: apte satis superlatiua quae vsui tuo se accommodabunt ar
bitratu tuo pertractare potes. De quibus hoc exemplum tibi pa
tefacio. Quod Antonio tam familiarissime semper fretus sum: tam
sumopere eum diligam: ut ego summa cum ipso sim familiaritate con
iunctus: non est profecto mihi Lentule: quae vlla moueri debeas admi

ratione. nam cū is z summo mihi semper amore prestiterit: z vigi-
lantissimā pro rebus meis diligentiam declarauerit: z amplissimā
mihi libertatis beneficentiā patefecerit vt nullum summū homi-
nis amantissimū liberalissimūq; officium pretermiserit: neq; vllum
maximū pro salute mea periculū subterfugere voluerit: iniquum
esse duxi nisi ego etiam virum me sibi q̄gratissimum: z omnibus
suis comodis z ornamentis q̄promptissimū demonstrarē. ¶ De
decimoseptimū preceptū est: Qd̄ oratio frequenter obliqua sit: id
est a posterioribus in recta constructione incipiat: sine id quod ver-
bo supponit: verbum ipsū antecedit sine postponatur. Exemplū
prīmū. vt Neminem posse ad eloquentiam accedere Erassus inquit
nisi qui multarū rerum prius scientia instructus sit. Exemplū se-
cundū. hanc vnā esse ad bene beateq; viuendum compendiorū
viam inquit. Socrates: vt tales simus quales iudicari apud alios
volumus. ¶ Decimooctauū preceptum. Quoniā genitiuus in
oratione rhetorica sepe numero occurrit necessario tractand⁹: eius
igit̄ pertractandi ratio erit diligēter cōsiderāda. Genitiu⁹ ergo pre-
postere collocet: vt illis dictionib⁹ quib⁹ subordinatus ē preponat
cōiunctā p̄fecto sonoritate ip̄ortat: z magno oratiōi dari⁹ intelligē-
di adiumento esse videi. De quo hoc tibi exemplū describo. Cū Li-
ceronis scripta quoz innumerabiles constāt comoditatis oportuni-
tates: eos semp plurimū oblectarūt: quorū anim⁹ officiosis rebus
semp fuit exposit⁹. nō igit̄ mirū ē: si ei⁹. *De Barci. L. volumia a me /*
ip̄o accuratissimo quidē studio fuerit p̄tractata. Itē. Christi p̄cepta
q̄ diligēter obseruat: eternā gloriā optime p̄sequunt. Itē Oratoris
p̄ni p̄cepta a multis maximoq; celebrant. Ita datiu⁹ casus in cō-
positiōe omni de oratiōis p̄postere posit⁹ bonā reddit sonoritatē.
vt Christo qui se tradunt: optimam viuendi rationem eligunt.
Itē. De Maiori quidem cure dignitas tua mihi esse non potuisset:
cum aliud nihil dies nocteq; q̄ de rationibus tuis excogitem.

Decimum nonum præceptum. Quod casus temporales qui a ple-
risq; in ablativo casu collocari solebant: ab oratoribus in accusati-
uo consueverunt tractari: ut et melior fieret resonantia: et efficacior
constaret oratio. Et quod hoc sit celeberrimum sequens videre potes
exemplum. Ego enim multos annos excogitavi qua ratione hoc
fieri posset: quod omnes christianorum principes atque potestates: in-
iuriss: odijs: ac similitudinibus obmissis: tanta essent amoris chari-
tate coniuncti: ut ex omnibus ipsis tam validissimus fieret exer-
citus: quod ipsi maxima potentia freti: infidas gentes atque barbaras
oppugnare possent: Que huiusmodi cogitatio mea: quia tam bo-
nesta et optabilis esse constat: non cessabo dies noctesque mecum ani-
mo pervolvare: si quid fortasse conducibile ex hac re posset elici.
Quod si aliquando factum: aut constitutum esse videres: tunc vitæ
commutatio (ut mihi videor) molesta mihi accidere non posset:
Poterit similiter accusativus non temporalis: in compositione ora-
tionis prepostere poni. Ut. *Christus qui vere diligunt: eorum ani-
mas eterne beatitudini consecrant.* Item. *Studiosos equidem ho-
mines nitor imitari: ut virum me doctum reddere possim.*
Vigesimum præceptum. Ablativus in concomitantia positus:
tum orationes plurimum dilucidare videtur: Tum etiam narra-
tionum brevitati potissimum est accommodatus: qui ablativus hu-
iusmodi: sepe numero deducitur: aut a nominibus proprijs homi-
num locorum et provinciarum: aut ab appellativis nominibus et ver-
balibus et participijs: aut ab adiectivis distributivis: et ceteris et-
iam positivis comparativis et superlativis: atque pronomibus pri-
mitivis et derivativis coniunctis cum nominibus appellativis co-
gnominibus et verbalibus atque participijs. De quibus hec pau-
ca exempla conspice. ut Superioribus iam præcis temporibus flo-
rente Roma Numæ Pompilio rege: respublica tunc recte guber-
nabatur: Verum fluentibus annis. Lucio Silla et Lucio M. Su-

rena consulibus: intercumbante Laio *Mario* nouo consule desi/
gnato: ciuilitas discordia crudeliter insanire cepit: qua in longum ni/
mis deducta communis salus ciuitatis acerbissimum est passa de/
trimentum. deinde paucis post annis potentioribus rerum poti/
ris: dominante luxuria: nimia exorta iam ambitione: imperandi
cupiditas conualescere cepit: sed auctore *Licero*: sapientia in cō/
ueniendis magistratibus: et consilijs administrandis suffragante:
respublica a direptionibus liberata est: expulso presertim. *L. La/
belina*: et socijs oppressis. Item. Imperante *Octauiano* augusto:
auctore deo patre: duce *Iesu christo*: adiunante spiritu sancto: in/
tercedente *virgine Maria*: fauentibus celorum constellationibus:
omnibus etiam diuinis fatis consentientibus: salutifera claritatis
lux diuinitus nobis exorta est: qua duce animas nostras rationi/
bus mundanę vitę recte constitutis: eterne felicitati consecrare va/
leamus. Item. *Christo* omnium bonorum amplissimo largitore qui
gratiam adiumenta petunt: vt recte id egerunt aliquando conse/
qui poterunt. Item. Studiosis equidem virtus sedulo studio liben/
ter vsus sum: vt illustratus eorum virtutibus exaggerari valeam.
Vigesimalimum preceptum quod est generale circa nomen et
omnes orationum partes: videlicet. Si substantiua nobis tractan/
da contigerint siue propria siue appellatiua tam hominum q̄ mu/
lierum omnium animalium atq; locorum: rerumq; ceterarum tam ce/
lestium q̄ terrestrium: diligenter inspicere et accurate considerare de/
bemus: que sit illorum natura substantiuorum: que vis: que digni/
tas: que prestantia: que nobis cum recte perspecta et prudenter co/
gnita fuerint: ea nos faciliter admonerunt: vt substantiuis illis
idoneas conuenientes proprias cōmodas et condignas nominum
vel participiorum adiectiuationes positiuas comparatiuas siue su/
perlatiuas adiungere debeamus: que recte et concinne et rei contra/
cte esse videantur: et etiã substantiuis in genitiuo positis: que alijs

etiam substantiuis in regimine subordinantur: addamus alia sub/
stantia que sibi comode et congrue addere valeamus. Addo etiam
quod alie cetera dictiones aliarum partium orationis eadem ratione ut
nomina vel participia debent esse rei de qua agitur convenientes.
Que omnia ut clarius percipi possint in sequenti patent exemplo
Quonia in. *DIJ. I. Licerone* summo et celeberrimo quidem oratore:
tanta erat dicendi vis: eloquentie facultas: agendi ratio: tantumque ei
us constabat orationis diuinitie. ut sibi esset insitum a natura: quod in ipso
esset acutum ingenium: graues sententie: intenta memoria atque ge/
stus oratorius: omnia poterat animo percipere: memoria custodi/
re: rempub. administrare: et alia cetera gubernare. Erat etiam eius Li/
ceronis: sapienter suum in rebus agendis consilium explicare: mente
providere: oratione persuadere: auctoritate probare: qui etiam ami/
corum saluti consulebat: multorum insolentie resistebat: homini/
bus virtute preeditis familiariter utebatur: bonos mirifice dilige/
bat: vitiosos odiose fugiebat: omnia etiam ipsius Liceronis
in rempub. prouisa prudenter: responsa acute: librata accurate: in/
cepta libenter: perfecta diligenter: gubernata moderate: acta con/
stanter: administrata sapienter esse constabant: Omnia preterea
benedicendi precepta: ab ipso callidissime animaduersa: verbis de/
signata: generibus illustrata: et partibus distributa fuerunt: omnes
denique prestantes philosophie rationes: ad bene beatumque viuendum
optime pertinentes: ab eodem Licerone fuerunt prudentissime excogi/
tate: comodissime descripte: et diuinitus illustrate. Ergo ipse Licer/
o diuina prudentia instructus: excellenti ingenio preeditus: perspi/
cacissima animi fortitudine munitus: incredibili temperantia de/
coratus: maxima integritate conditus: singulari modestia illustra/
tus: integra fide insignitus: grauissima humanitate nobilitatus: cla/
rissimis moribus expolitus: omni recta viuendi institutione cumu/
latus: et ceteris prestantibus virtutibus exaggeratus: et huiusmo/

di summis excellentib⁹ diuinisq; virtutibus eius: p omnes totius orbis terrarū regiones atq; partes: clarissimā nominis gloriam & amplissimā virtutū exterminationē: sibi celeberrime comparauit.

¶ Vigefunumsecundū p̄ceptum est circa pronomina: Quoniā pronomina & proprietatem quandā nominum subintelligunt: & promptitudinē magnam important: & demonstrationē rerū & animorum. Et huiusmodi adiectiua esse constat: quę per se in multis ac varijs dicendi generib⁹ locum habent. Ex quibus equidē pronominibus quanq̄ multas in dicendo cōmodas rationes elicere possemus: tamen aliquas video p̄ter ceteras diligentius esse notandas. Una enī hęc ratio cōsiderāda est: q̄ istis genitiuis quinq; pronominū mei: tui: sui: nostri: & vestri minime vti debeamus: nisi cum expressum substantiuū habere non videantur: qui profecto huiusmodi genitui absq; substantiuo expresse posito tunc reguntur ab huiuscemodi adiectiuis: qui aut copiosam quandā abundantiam important: aut promptum amorem vel odium significāt aut efficacem aliquam cupiditatē demonstrant: vt in hoc patet exemplo. *Eum W̄sanfredus Sonciensis fidei amore plenus: mei studiosissimus & tui amantissimus: cuius dignitatis ego sum magis auidus q̄ sui affines: per meas tibi litteras cupiat se plurimū cōmendari. ego autem amore sui maiora facerem: hoc a te peto: vt ipsū W̄sanfredū tua benignitatis gratia recipias exornandū: hoc tibi persuadens neminem te tui amantiozem esse habiturum.* Altera est consideranda monitio: Qd̄ hęc quinq; derivatiua p̄nomina: meus: tuus: suus: noster & vester: quanq̄ p se constēt esse adiectiua: alia tñ eis adiectiua sibi idonea addenda sūt: quę illoꝝ adiectiuoꝝ substantiua ita adiunēt: vt eoꝝ substantiuoꝝ prestatiā aut dignitatē aut āplitudinē, aut naturā aut p̄ueniētiā magis demōstrēt ac longe clariorē & magis p̄mptam orationis sniam explicent. De quo hoc te expediet exemplum. *Optima enim mea erga te tuosq;*

omnes beniuolentię coniuunctio: & clarissime tuę tuorūq; virtutes
ac etiam amplissima tua in me meosq; benemerita efficiunt: vt of/
ficioſa noſtra beneficiorum receptorum memoria: immortalibus
noſtris in nos officijs mutuo correfpondere teneatur. Ex quibus
quidem duabus conſiderationibus habes: q̄ pronomina primiti/
ua atq; deriuatiua ad multiplicandas orationes plurimum valēt:
& commode rhetoricam exangunt elocutionem. De quo etiam ſe/
quens tolle exemplum. Eximia equidem illa tuę liberalitatis am/
plitudo: ex qua me plurimum exaggeraſti: iure ipſo a me depoſtu
lare videtur: vt non ſolum res omnes meas: ſed etiam meipſum
totum pro omnibus tuis commodis & ornamentis exponere te/
near. Preterea ex relatiuis ſubſtantię & accidentis: noſtras aut
multiplicare: aut continuare: aut variare commodiſſime oratio/
nes poſſumus: quę licet orationes ſine relatiuo proferri ſimplici/
ter poſſent: adiuncto tamen ſibi relatiuo longe ſunt copioſiores
longeq; apertiores. Poſſemus enim ſine relatiuis nude ac ſim/
pliciter orationem in hunc explicare modum. Ego propter ma/
gnam Ciceronis in me amorem: & propter inſignes eius virtutes:
atq; propter multa & magna ſua benemerita cum plurimum dili/
go. Sed ex relatiuis ſubſtantię interpoſitis ſic multiplicari po/
teſt. Ego enim cum propter magnam Ciceronis in me amorem:
quem ſemper optimum fuiſſe cognoui: tum propter eius virtutes
quas celeberrimas equidem & inſignes eſſe conſpicio: tum etiam
ſua erga me benemerita: quę ab ipſo multa quidem & magna rece/
pi: cum profecto mirifice diligo. Itē ſine relatiuis accidentis nu/
de ac ſimpliciter ſic dici poſſet. Cum Marcus Lato pro ſalute ſue
patrię multa quidem egerit: non igitur immerito ipſum bonum
ſemper ciuem fuiſſe dicimus. Quę oratio ex relatiuis acciden/
tis ſic multiplicatur: Cum talem Marcus Lato ratione repu/
blice. ſe ciuem ſemper preſtiterit: qualem benemerite reipublicę

possidere desiderant: tantaq; benemerita in patriam suam contu-
lerit: quanta rectus civis iure ipso conferre debet: totq; pro comu-
ni salute pericula perpessus fuit: quot alius quivis solitus esset su-
stinere: non igitur immerito omnes Latonem ipsum bonum virum
et optimum iudicare possunt. Relativa etiam accidentis: ut sunt ta-
lis: tantus: tot: et his similia: multiplicant orationes cum post il-
las orationes ex huiusmodi relativis confectas: necessario sequa-
tur illa coniunctio infinitans: ut vel quod: aut sua correspondentia quod
lis: quantus: quot et similia: que coniunctiones vel relativa sint al-
terius sequentis orationis principium: et sint causa: quod aut una alia
oratio: aut plures etiam orationes subsequantur. ut in his patet ex-
emplis. Numa Pompilius Romanorum rex officiosissimus: talem
se reipub. gubernatorem prestitit: tantum Romanę patrię adiunxit
totq; Ro. civibus beneficia contulit: quod uniuersa Romanorum pa-
tria immortales sibi gratias referre tenetur. Item Scipio enim Pom-
peius tales a. M. Cicerone patrocini fructus recepit: tantas est
ex ipso laudes consecutus: totq; immortalibus eius beneficijs ex-
aggregatus esse videtur: ut nisi ipse Pompeius beneficiorum im-
memor haberi velit: perpetua debeat ipsum Lice. benignolentia com-
plecti: et pari sibi meritorum vicissitudine respondere. Simili etiam
modo de relativis substantię exempla sumere posses: que propter
brevitatem nolo enarrare: et potuissim tot tibi dedisse precepta: quot
conspicis considerationes. ¶ Vigesimo tertium ergo preceptum si-
militer circa pronomina sume: videlicet Quod hoc relativum Qui
que: quod: non construatur immediate cum suo antecedente: sed in-
ter relativum et suum antecedens verbum interponatur aliquod. ut
homines diligo qui paci et studio vacant. alias: qui paci et otio stu-
dent. Cicero eloquentissimus fuit: qui ceteris in dicendo prestitit
Platonem omnes in primis laudant: qui rerum divinarum cogni-
tionem ante alios aperuit. Nonnunquam etiam ornatus causa relati-
vum suo antecedenti preponitur. ut Quos in urbe tumultus exci-

taſti: multarum ſeditionū principium & cauſa extiterunt. Simi-
liter interdum a relativo incipimus orationem nullo antecedente
expreſſo. vt *Quę tua humanitas eſt: maiorem beneficiorum ratio-
nem q̄ iniuriarum habebis. Quę tua modestia eſt: ferenda equo-
animo contumeliam hanc iudicabis.* Nec ſolum in caſu recto: ſed
in ablatiuo etiam hac dicendi ratione nonnunq̄ viri eloquentiſſi-
mi uſi ſunt. vt: *Qua animi prudentia ſemper extitiſti nunq̄ dubi-
tatur: omnia te prudenter conſultoq; facturū.* Hoc autē relatiuū
Iſ ea id immediate poſt ſuum antecedens collocetur. vt. *P. Afri-
canus: iſ qui Ebartaginem magna ſperantem: leges Romanorū
coegit accipere: omnes ſummos bellorum duces laude glorięq; an-
teceſſit.* ¶ Trigefimumquartū præceptū Circa uerba erit neceſſariū
Animaduerti enim q̄ plurimum in compositione dilucidandi ſti-
li hoc præceptum eſſe diligenter obſeruandū: vt fini orationis no-
ſtre uerbum aliquod personale uel impersonale: ſiue finitum: ſiue
inſinitum: aut actionem aut paſſionem ſignificans ſit collocandū
Nam quemadmodum uias faciens: cum multum ambulauerit di-
uerſorium uideat ubi itineris finem & quaſi laboris ſui terminum
eſſe intelligit plurimū recreatur: ita etiam ex uerbis in fine oratio-
nis terminatis: cum ſententia illius totius orationis ante tacte a-
pertius explicetur: ſit vt legentis animus meliori quidē intelligē-
tia acquieſcat. Et ſi illud uerbu; longum fuerit aut plurimū; reſo-
nans: concinniozem profecto ſi in fine orationis terminatur: q̄ ſi
in media aut alia orationis ipſius parte collocat: ſonoritatē præ-
ſtabit. de quibus exempla per ordinem uidere pulchrū indicabis
quibus ſcilicet modis: quibuſq; rationibus ipſa uerba ſiue ſingu-
la: ſiue plura in fine orationis collocentur. Exemplū ubi unū uer-
bum finitum actionem ſignificans vnice orationi inſeruiens in fi-
ne orationis terminatur. vt *Ego enī homines claris uirtutibus
præditos tantopere diligo: vt nulla res tam maxima eſſe poſſet:
quam non ego pro illis libenter perficerem.* Exemplū ubi uer-

bum finitum in fine positum: duabus inseruit dictionib⁹. vt Lau-
sam profecto meaz iam faciliter impetrassem: si amor: si gratitudo
in quibusdā hominibus extitisset. Exemplū vbi duabus oratio-
nibus verbū inseruit: vt ego quidem id semper egi: vt ⁊ me tibi a-
micissimum extitisse: ⁊ tuis omnibus me nunq̄ defuisse intellige-
res. Eodem quoq; modo verbū in fine positum: tribus: quattuor
vel pluribus sine dictionibus: siue orationibus posset accommoda-
ri. De pluribus dictionibus exempluz tolle. Nos cum prudentie
cum iustitie: cum temperantie inuigilauerimus: vitam equidē of-
ficiosam faciliter perducemus. De pluribus orationibus hoc sit tibi
exempluz. Misero: enim plurimuz cur mihi aduerseris: cum ego
semper tibi plurimuz inseruire: affinibus sedulo fanere: atq; ami-
cis tuis vehementissime opitulari studuerim. Exemplū vbi duo
verba finita: quoz quodlibet vnice orationi inseruiat in fine ora-
tionis configua terminantur. Ego enim rationes omnes: ex quib⁹
pro maximis tuis in me officijs merito tibi gratificari possim: ex-
quiro. Exemplum vbi tria verba finita: quozum singulū singule
orationi inseruiat in fine orationis terminatur. vt Quoniā ea qui-
dem ratione ad studiū scientiarū accessimus: vt bonarū artū vir-
tutem consequamur: vanda est igitur opera diligēs: ne ex ipsis stu-
dijs nisi postq̄ virtutē illam quā assequi desideram⁹: adepti fueri-
mus: recedam⁹. Exemplū vbi verba finita tria numero vnice ora-
tionis inseruiant in fine orationis collocant: que sententiā cōfirma-
tiorē efficiāt. vt ego qdē tantope te diligo: colo: magnifico: q̄ totā
causā tuā libētissime suscepi: curauī p̄feci. Pōt etiā ante verbū fi-
nitū vnū vel plura verba infinita collocari: vt supra ex aliquib⁹ ha-
bes exemplis. Et tria nūc tibi subnectere curabo: vt omēs enī ho-
mines q̄ recte viuere volūt: deū in p̄mis colere debēt: ⁊ diuina p̄ce-
pta seruare tenent. Itē. Singularia enim tua in me officia merito
efficiunt: vt habeam memoriam tue dignitatis: quam diligenter
obseruari studeo. Item Misero enim Liceronē ex magna eius fa-

cultate tantū facere posse: q̄ meam causam eius v̄sus opera z dili-
gentia me assequi posse confido. Simili etiā per omnia ratione
verba passionē significantia in fine orationis commode sunt collo-
canda: De quibus pauca propter conformitatē actiuorum tibi ex-
empla trado. vt illi profecto viri ab omnibus facillime diliguntur:
quorum virtutes clarissime conspiciunt. Item Littere a te mihi se-
penumero mittuntur: ex quibus omnes tuę vite rationes optime
declarantur. Item a nobis sepiissime noua intelligunt: que cum de
bono statu significantur: maxima profecto cum iocunditate audi-
unt. Verba item neutralia: deponentia: cōmunia: impersonalia
tam actiue: q̄ passiue vocis: z plura alia verba in fine orationis po-
sita: elegantia reddere solent. Exemplū de neutrali verbo. Est enī
virozum bonorū atq; prudentum: vt omnibus faneant z inserviat
nemini noceant: z officiosis rebus inuigilent. Exemplū de depo-
nenti. vt tam etsi ob summas occupationes meas: vel frequenti fa-
miliaritate nostra: vel litterarum visitatione minime vtor: tuorum
tamen beneficiorū recordor: quorum nullis quidem temporib⁹ o-
blinisco. Exemplū de cōmuni. vt Prestantissimas bonarū artū
disciplinas assidua studendi exercitatione complectaris: maximo-
pere te hortor: quoniam he sunt ex quibus homines plurimū ve-
nerant. Exemplū de verbo impersonali actiue vocis. Ea me opi-
nionē atq; viuendi ratione spero fore: vt nunq̄ me peniteat. Ex-
emplum de verbo impersonali passiue vocis. Vt tibi quidem cum
nihil perscribas a nobis alienum esse factum in omnibus estimat
z tuum remissum scribendi officium plurimū coarguitur: z vehe-
menter etiam accusatur. Item Ab amicis equidē tuis itur quoti-
die: venit: vigilatur: atq; contenditur: vt quo desideras perue-
niatur. Exemplū vbi verba beneficit: malefit: satisficit in fine orati-
ōis commode terminantur: vt Tu vide q̄ magni inter nos
interit atq; referat: vbi enim affinibus tuis atq; amicis pro suis
in te officijs malefit: a nobis beniuolis nostris plurimum beneficit

atq; semper cumulatissime satissit. **V**igesimumquintū preceptū
est: q̄ sicut verba finita in fine orationis posita: egregiā quandam
habere resonantiā ⁊ gratam afferre solere intelligentiē terminatio
nem constat: sic infinita etiā verba cum sint in fine presertim orati
onis cōmode collocata: legentiū aures admodū oblectant: ⁊ aper
tā profecto sententiarū ⁊ animoz explicationē representāt: Anīm
aduertas igitur qua ratione: quove ordine ipsa infinita persona/
lia aut impersonalia: sine singula: sine bina: sine trina: vel quīna: vel
intermedia in fine orationis collocent: De quib⁹ hec pauca que se
quunt exempla dabo. Et primo sit exemplū de verbo infinito in
fine posito: vnicę orationi inseruenti. vt Si viri boni volumus es
se: non debemus aliquid cōmittere: quod alijs hominibus nostra
culpa possit obesse: Exemplū vbi duabus inseruit orationib⁹: vt
cū hec presens vita humana admodū breuissima cōstet: ⁊ alia quā
anima sequitur sit futura sempiterna: si animę nostrę consultū iri
desideramus. vtilius est nobis a deo q̄ hominibus adamari. Ex/
emplū vbi duo verba infinita in fine posita duabus orationib⁹ in/
seruiunt: vt cum tu semper diligentissimus extiteris: non solū salu
tem meā: sed etiā omniū meorū incolumitatē velle querere: mibi
ego etiā videor: vllum non modo officiū: sed vllā etiā in tuos dili
gentiā sine maxima culpa posse preterire. Exemplū vbi tria ver/
ba infinita in fine orationis contigue posita vnicę orationi inser/
uiunt: vt Cum nihil hominibus optatius euenire debeat q̄ diuī/
nam sibi gratiā velle posse compare: certe vt eā homines sibi adi/
piscerentur omnia vellēt studere agere debere. Exemplū vbi plu
ra verba infinita ab vno verbo finito dependēt: vt In superiorib⁹ te
litteris admonui: quid te agere oporteret: quid cōstituere: quid cu
rare: quidve in omni ratiōe deliberare. Exemplū vbi verbū infini
tū fore ab antiquo verbo suo suis quod nūc nō est in vsu: qđ semp
cōsequēs signat scz futurū esse: vt ⁊ nullo mō temp⁹ presens signi
ficare solet: in fine oratiōis cōmode collocat: vt **M**arc⁹ enī **L**ice.

D

qui maximis a te officijs se exornatū esse profitei: amplissimas ti-
bi gratias agit: desideratq; aliquādo fore: vt cumulatissime tibi sa-
tisfaciat. id enim ager libētissime: quoniā ipsum gratissimū esse co-
gnoui: hoc igit exploratū habeas velim: Licronē semp tuū esse fo-
re. Participia p̄terea: gerūdia: z supina i fine itē oratiōis aptis-
sime poni possunt: Sed de his exempla videre poteris infra i p̄-
cepto: vbi dicemus de participio. ¶ Vigésimū sextū p̄ceptū: Qd
ante verbū vel participiū in fine orationis collocatū p̄sepe aliqua
dictio lōga ponat: que p̄lixa dictio p̄ter egregiā illā sonoritatē
quā affert verbū vel participiū positū in fine: efficit etiā oratiōis
stilū magis extensū magisq; opimū. Que dictiones ex omnib⁹ par-
tibus grāmaticę orationis deduci possunt: de qua ratione pauca ti-
bi exempla proponā: reliqua tu facillime cōsiderabis. Exemplū
vbi nomē adiectiū superlatiū ante verbū in fine orationis ter-
minatū cōtigue locat: vt si bonarū artū disciplinis operā accuratī-
simā adhibueris: fructus ex ipsis q̄ amplissimos cōsequeris. Ex-
emplū vbi aduerbiū superlatiū iuxta verbū in fine orationis po-
nitur. vt Nullū enī agēdi aut cogitādi locū p̄termittēs res tuas
diligētissime curavi. Exemplū vbi participiū ante verbū cōtigue
locat: vt Quintū enī Sabiū ita pro dignitate tua vidi laborantē:
vt eum virū equidē diligentē existimē. Exemplū de gerūdio an-
te verbū collocato: vt Lū bonarū artū disciplinas necessarias esse
ad bene beateq; viuendū existimē: ea igit ratione virtutib⁹ a nobis
inuigilandū est: vt dum ipsis recte fruēmur aduersę fortunę min⁹
succumbendū sit. Exemplū de supino iuxta verbū posito: vt ego
enim hac semp opinione ductus sui: vt in vero ingenio veraq; do-
ctrina plurimū dignitatis z emolumentū constitutū putem. ¶ Vigē-
simū septimū p̄ceptū est circa hoc verbum Sum es est: quod ita
verbū cōmodissimū esse cōstat z necessariū: vt in omnibus ei⁹ mo-
dis: tempibus: numeris z p̄sonis tantas afferat oportunitates ad
multas z varias oratiōes in dicēdo p̄tractādas: vt omnium pete

verborū pater z adinicalū merito iudicari possit. Nā p̄terea tem
pora verborū passiuorū: deponentiū: cōmuniū z neutrorū defecti/
uorū: tū etiā infinita: participia: gerūdia: z supina: ipso verbo q̄se
pissime tantū indigēt: vt aliqñ vim suā cōmode q̄dē exprimere nō
possent: nisi verbū ipsum Sum es ē: eis ipsis adiniculef: z in oi
oratiōis parte suū prestaret adiuuamētū. Et omittēdo exempla in
quibus dictio est: aliqñ pertinentiā ipoztat: aliquādo officiū signi/
ficat: z aliqñ pprietatē demōstrat. Exemplū ponam⁹ vbi dictio: est
post participiū in fine oratiōis cōmode locari solet: vt *Di* *Jarc*⁹ enī
Brutus in causa nostra ita diligēs est: q̄ omēs p̄fecto ratiōes que
nobis p̄desse possūt studiosissime p̄tractās est. Itē *Tantā* enī ope
ram *Quint*⁹ *hortēsius* eloquētię studijs adhibitar⁹ ē: q̄ orator q̄/
dē celeberrim⁹ propediē futurus est. Exemplū vbi dictio: est: post
gerundiū collocat. vt *Hoc* a nobis diligēter obseruandū ē: vt bona
rū artū studiū officiosissime a nobis p̄tractandū ē: aut studendi
officiū enitēdū ē. Exemplū vbi dictio ē post supinū ponit: vt *Qd*
a te mihi mādatū ē studiosissime quidē p̄fectū ē. Itē *hoc* enī ē faci/
le dictu: sed nō facile factu ē. Notauī etiā q̄ post infinitiuū esse a/
pte collocat participia oīz tēporū: que z elegantē hñt p̄sonantiā:
z gratā itelligētię terminatiōē relinquūt: vt hec que sequūt exem
pla declarāt vt *Accuratissima* illa quidē agēdi cura quā vidim⁹ *Lu*
rionē p̄ te esse sustentē: satis nos admonere vidēt vt ipsum *Lu*
in reb⁹ tuis iudicem⁹ esse diligentē. Itē *Quid* mihi de reb⁹ tuis cu
randū mādasti velim tibi psuadeas id me libēter esse facturum. Et
multa ad hñc modū similia exempla. **CXviii.** p̄ceptū. *Quantū*
in r̄betorica oratione struēda hoc sit p̄ceptū p̄ter cetera diligē/
ter obseruandū: vt in fine oratiōis verbū aliquod collocet: qd̄ ora/
tionem splendidā: p̄stantē: ac plurimū resonantē efficiat: p̄sepe
tñ p̄tingit: vt verba illa que i oratōe cōcurrūt collocāda: aut breuia
sint: aut parū efficacia: aut q̄si muta: aut paz resonātia: aut fuerint
adiectiuū aliq̄d z substantiuū cōmode intersecātia: z alie m̄lte dictio /

nes: que vel longiores vel cōcinniores esse constent: in fine oratio-
nis longe aptius videantur terminari: non erit incōmodum si a/
lias cōmodiores dictiones in fine orationis collocemus: quas eō/
dem dictiones ex omnib⁹ partib⁹ grāmaticę oratiōis verbis & in/
teriectionib⁹ exceptis: vt in sequētib⁹ descriptis exemplis videre
potes: apte quidē desumere poteris. Exemplū de nomine pprio
in fine ornādę orationis terminato: vt *Litteras tuas ad me deu/
lit Antonius: quas tuo nomine mihi assignādas: sibi cōsignauerat*
Di. Tulli⁹. Exemplū de appellatio: vt preclarissimas equidē vir-
tutes adamarūt semp prestantissimi viri & officiosi homines. Ex-
emplū de appellatiuis in tus & in tio terminatis que egregiā elo-
cutionis suauitatē efficiūt: vt tanta quidē erat Gasparini Barstij
pgameñ. in legēdo elocutiōis sonoritas: & in cōmutando humani-
tas: vt neminē vnq̄ offendere potuisset. illa eius dicēdi ac conuer-
sandi cōmunicatio: quoniā ex ei⁹ p̄nunciatione melle dulcior flue-
bat oratio. Exemplū de nomine p̄mitiuo in fine posito. *Tua q̄/
dem erga me officia p̄petuo cōmemoratu digna id efficiūt: vt non
minus te diligā ac si mihi pprius esses frater.* Exemplū de deri-
uatiuo. *Di Jaximope te semp adamabo: quoniā amore me sēp ob/
seruasti cōfraterno.* Exemplū de comparatio in fine posito. Non
potuissē in reb⁹ tuis fieri diligētior: p̄ quib⁹ equidē tantā adbi-
bui carā: vt nulla a me potuisset adhiberi maior. Exēplū de super-
latiuo. *Omni⁹ i reb⁹ sedulo me tibi compies paratissimū: quoniā
in omnib⁹ etiā meis cognoui te mihi semp obsequentissimū.* Itē
*Pompeius vir in omnib⁹ rebus subtiliter considerādis fuit pru-
dentissim⁹.* Itē *Di Junns hoc recepi a te suauissimū.* Exemplū
vbi oratio in nomē aliquod egregiū & insigne terminatur: vt *Que
ad me scribis sunt egregia: & hoc op̄p̄eciū laudat.* Similiter lau-
datur si oratio dictionē habeat vniversalē negatiuā in fine: vt nul-
lus & nemo. vel affirmatiuā: vt omnis & quilibet. Exemplū de ne-
gatiua. *Que te magis diligā habeo neminē.* Exemplū de affirma

tua. Que vir bon⁹ facit laudat omnes. Exemplū de participio no-
mine in fine posito: vt Horū que mihi proposuisti vellē neutrū: s;
tamē si elaborandū ē in alterutro: vt nobis omnino suscipiendū sit
alter: placet magis supius: cū presertim necessario eorū a nobis in-
grediendū sit alter. Exemplū de p^onomine primitiuo in fine ora-
tionis posito: vt Qualis erga te semp extiteri ego: facili⁹ lōge po-
tes iudicare tu: q̄ tibi psuadere poterit is ille: qui optie nostri con-
uersioni plurimū studet esse detractū. Exemplū de p^onomine de-
riuatino. Qm̄ tibi p̄missim⁹ atq; omnib⁹ i reb⁹ obsequētissim⁹
anim⁹ fuerit me⁹: hoc relinquā aio iudicandū tuo. Exēplū de par-
ticipio i fine oratiōis terminato: vt Sū p̄pediē ad te vētur⁹ q̄ plu-
ra tecū ad vtriusq; nostrū cōmoditatē p̄inētia cōmentatur⁹. Ex-
emplū de gerūdio in fine posito. De tuis reb⁹ a me nullū p̄fecto
temp⁹ p̄termittit⁹ z agendi z cogitādi. Exemplū de supino: vt
Quātōpē te diligā esset p̄fecto p̄difficile dictu. De quoz partici-
pioz gerūdioz z supinoz rōne: infra i p̄cepto de participijs dice-
mus lati⁹. Vidēda nūc sūt nōnulla de aduerbijs exempla in fine
ornāde oratiōis collocatis: Et primo de aduerbio tēporis. Scio te
mihi amicissimū fuisse semp. Itē. Ex amplissimis tuis v̄tutib⁹ ma-
gnū te viz existimaui semp. Itē nunq̄ potui quicq; agere: quin tu
mihi fueris cōtrari⁹ semp. Exempluz de aduerbio loci. Optie co-
gnouisti me nō solū amicū tibi extitisse int⁹ z foris: sed etiā me ti-
bi defuisse nusquā: aut q̄cq; me tibi denegasse nusq̄. Exemplum
de aduerbio optādi. Hannibal Romanū imperiuz plurimū defati-
gavit: q̄ Italiā nunq̄ attigisset vtinā. Exemplū de aduerbio ne-
gādi. Multa eni mala nup̄ cōflata z agitata fuisse dicūt: sed pluri-
muz gaudeo hoz te attigisse nihil. Exemplū de aduerbio affirmā-
di. Ita res ē vt nobis narraisti p̄fecto. Exempluz de aduerbio du-
bitandi. Que nobis futura dicebas fortasse nobis euenire possent
fortuito. Exemplū de aduerbio iurādi. Nō faciā medicūstidi⁹ ne-
q; dicā hercle: que mihi probabili⁹ non videbunt.

aduerbio qualitatís. Tua i me bñmerita nō solū retribuā singula/
tim: sed etiā tibi satisfaciā cumulatim ac multibpariā. Itē Quoniā
eo fato natus sum: z talē meā fortunā esse intelligo: vt nemo mihi
quicq̃ cōsulat: nisi quod in magnū suū emolimentū redūdare ar/
bitro: cōstitui igit̃ meū velle deinceps viuere meum. Itē. Tuas
litteras legi libenter: z audiui tabellariū diligēter: qui statū tuū mi
hi narrat ppolite atq; suauiter: z cōes etiā casus q̃ ferres fortiter z
moderate. Exempluz de aduerbio ordinis. Multa sum p literas
meas tibi significatur⁹ deinceps z te semp amatur⁹ magna in te be
neficia collatur⁹ p̃terea: vñ meā in te voluntatē que optima ē bñ
ficiozū loco suscipies iterea: Exemplū de aduerbio remissiuo. Lū
tantē mihi nō suppediet facultates tibi satisfaciā paulatim: z qua
ratiōe id meli⁹ fieri possit pedetētim. Exemplū de aduerbio iutē/
siuo. Exopto q̃ plurimū: vt ad me venias penit⁹ quod op⁹ ē oino.
Exemplū de aduerbio similitudinis. Sicuti optima fide te admo/
nui: velim facias ita. Inter cetera autē aduerbia cōpatiuā z supla/
tiuā in fine oratiōis posita: concinnā faciūt sonoritatē. Exempluz
de aduerbio compatiuo. vt Qd̃ rogas vt negociū tuū curare velim
diligenti⁹: hoc tibi psuadeas velim: nulla quidē ratiōe agi potuisse
studiosius: nec curari amanti⁹. q̃ est actū: nec p̃fici accurati⁹. Ex/
emplū de aduerbio suplatiuo. Video enī te vitā agere prudentissi
me: cū oīa que ad bñ viuendū pertinēat p̃scrutaris accuratissime:
atq; p̃sequeris diligentissime. Itē. Que mihi mādasti conseci oīa
cumulatissime. Nūc ponenda sunt p̃positionū exempla. z primo
de p̃positione ante. vt Ex hoc maximo tuo in me bñficio te pluri/
mum diligo: quod ex amplissimis tuis etiā virtutib⁹ fecerā multo
ante. Exemplū de p̃positione citra. Scribo frequenter amicis
nostris: quod non feceram multos annos citra. Exemplū de p̃e/
positione contra. Tanto enim omnīū hominū consensu Licero ro
manorū consul creatus fuit: vt in ipso magistratu creando nemi/
nem habuerit contra. Exemplum de p̃positione ultra. Recepi

duas a te litteras & tres rationes nec ultra. Exemplum de prepo-
sitione coram. Sed hec multa explicaturus sum apertius illo co-
ram. Exemplum de prepositione clam. Que agere constitui ita
probabilia esse constant: ut nihil sum facturus clam. Exemplum
de prepositione palam. Omnia profecto que officiose recteq; sunt
possunt omnibus significari palam. Postremo pauca vide de co-
iunctione exempla. Et primo de coniunctione approbatiua in fine
ornande orationis terminata. ut Quod mihi mandasti diligenter
perficiam: nam ita meruisti quidem. Exemplum de coniunctio-
ne collectiua: rationali: vel illatiua. Quid faciam ergo: deceptus
sum igitur. Reliquum est itaq;: ut deinceps accuratissime mecum
considerem. quibus credam: quosq; cauere debeam. Exemplum
de coniunctione dubitatiua. Studebis ne: ocio inarcessis ne. Ex-
emplum de coniunctione diminutiua: Quod si tu ad me accedere
non potes: litteras mihi tuas que de his rebus quas scire desidero
me admoneant velim mittas saltem. Sui prolixior in hac qua co-
stitueram preceptione: sed multitudo exemplorum: & quidem do-
mesticorum circa omnes grammaticę orationis partes inciden-
tium: huiusmodi in causa fuerunt prolixitatis. ¶ Vigesimo nono
preceptum. Quod verbo subiunctiuo interdum pro indicati-
uo utamur. ut Illud a te velim: pro volo. Et iste est frequens & ele-
gans apud oratores mos. Illud si feceris pro facies. Similiter fu-
turo infiniti verbi in iri desinentis interdum pro presenti eiusde uti-
mur. ut factum iri: pro fieri: & hec est electissima preceptio: nemini
dubium est. ¶ Trigesimalum preceptum est circa multiplicandam ex
verbis orationem. Nam quanq; verba siue in principio siue in me-
dio siue in fine orationis collocata: tanta in dicendo oportunitate
habeant ut ex unico verbo oratio pfiat possit & illustrari: tamen mul-
to magis ex pluribus multiplicatis verbis & augetur & maxime resul-
tat oratio. Cum igitur aliquando uehementem aliquem mentis conce-
ptum explicare cupimus: aut rem magis claram & magis apertam

demōstrare volum⁹: multiplicatis v⁹bis id efficere poterim⁹. Ex/
emplum vbi snia ex verbis simpliciter explicat. vt Qm litterarum
virtutes tales esse constāt: vt tot⁹ mund⁹ ex ipsis gubernet: re bor
tor atq; rogo: vt ad eas tibi comparādas cures: vt virū ex ipsis te
prestāntissimuz reddas. Que quidē snia sic ex verbis multiplicari
pōt. Qm litteraz virtutes tales esse constāt: atq; huiuscemōi sem
per extiterunt: vt ex ipsis vniuersus terraz orbis gubernet: adiuue
tur: z cōseruat: nō solum te plurimū adhortor atq; moneo: verū e/
tiā p sūma nostra familiaritatis cōiunctiōe maximope te rogo: ex/
oro: obtestor: atq; te vehementissime cōtendo: vt p ipsis litterarū
ornamētis cumulatissime tibi compandis: tantope cures: labores
insudes: inuigiles atq; incūbes: vt viz ex ipsis te reddas prestānti/
simū. Itē aliud exemplū De nostra repu. bonā e quidē spem con/
cipio. nā qua ratiōe res omēs agerent: audiui: intellexi: iterfui: vi/
di: cognoui. Itaq; a nobis sedulo excogitat: tenet: puidet: delibe/
rat: agit z nihil p̄mittit: vt cōis salus detrimēti nihil patiat at/
q; diutissime cōseruet. ¶ Tricesimūprimū p̄ceptuz est circa par/
ticipia: gerūdia z supina in cōpositiōe oratiōis artificiose tractāda:
que quidē participia gerūdia z supina ea ratiōe a verbis deducū/
tur: vt tā ipsoz verboz q̄ etiā nominū adiectiuoz vim: efficaciam
z ratiōe magnā cōplectant. Possum⁹ ergo nostrū dicēdi stilū ex
participijs in omnib⁹ eorum tēporibus atq; casib⁹: z in principio
z in medio ac in fine oratiōis collocatis ornate elegāterq; cōtexe/
re: atq; negotiorū snias: que ex prolixa nimis dicēdi ratiōe sepe
numero cōtractant: ex ipsis participijs cōplecti: tum etiā ex gerū/
dijs atq; supinis in omni eoz terminatiōe oratiōe r̄betoricā pos/
sumus aptissime cōponere. De quib⁹ omnib⁹ ex ordine exempla
subsequunt. Exemplum de participio p̄sentis tēporis. Comple
ctens ego amplissima tua in me b̄nmerita: beniuolenti memoria
sum quotidie perscrutās: qua ratiōe parib⁹ tibi officijs correspon
dere possum: nec est tamē in p̄sentiaruz potestas mei sedulo de te

cogitatis: et tua in me beneficia continua cum recordatione repetentis: ut
quod ego in te fieri desiderem: exsententia perficere valeam. Exemplum
de participio preteriti reponis. Imitatus ego libenter illos praeceptorum
vitae: qui viri habitus sunt officiosi: secutus sum libenter mores Licero-
nis: studia bonarum artium sedulo imitatus. Nam profecto Licero-
ni omnibus studiis a puericia dedito ita omnes commodissime elocutionis
diuitiae: et officiosissime boni vivendi rationes successerunt: ut omnes ho-
mines tantam cum eloquentiam consecutum esse conspiciant: quod eum cumulatam
equidem oratorem faciliter comprobant. Exemplum de participio futuri
reponis in rus: in principio in medio et in fine orationis posito. Du-
bitatus sum tandem de negotio nostro: quod diu recepero litteras. *De*
Bruto: mihi significaturi quid de re ipsa factum fuerit: cui Bruto pro
nobis maxime laboranti curam ipsam meam ea spe commisi: et comen-
davi: ut sperem ipsum curam hanc nostram diligenter curaturum: et digni-
tatem nostram tandem conservaturum. Exemplum de participio futuri tem-
poris in dus. Vituperanda res ut scribis tibi delata est: quae nullo quod-
dem pacto exsententia tua fuerit attingenda. quod Dionysium quem mul-
tis vitiorum criminibus inquinatum esse dicis: meis officiis comple-
ctendum susceperim: cuius rei curam recte intelligas velim. nam cum mi-
hi acerbissimis molestiis affecto: ac etiam maioribus afficiendo: maxi-
mo mihi Dionysius ipse adiumento fuerit: iustum esse iudicavi ut mu-
tuus sibi officiis responderem. Itaque ipsum Dionysium ea quidem rati-
one mea fide recepi defendendum. Iniquum enim nimis extitisset: si
meam debitam sibi operam denegassem. Exemplum de gerundio in di.
Quod ad te scripsi: illud exercendi potius: quam ostendendi ingenii causa
feci: et amandi tui occasione mihi propositum est: ut nihil quod tibi condu-
tere existimem difficile mihi videri posset: et utinam ea esset mihi age-
di oblata facultas: ut aut consolandi aut iuvandi rationem aliquam pos-
siderem: quod si hoc esset nullum profecto locum ornandi pretermitterem. Ex-
emplum de gerundio in do. Qui reipublicae gubernationem suscipiunt
facilitatem in audiendo: humanitatem in agendo: promptitudinem in

fatissaciendo seruare debent. neq; enim reip. deficere deberent: di-
cendo: consulendo: argumentando: persuadendo: comonendo: iu-
uando: nec si opus fuerit mortē effugere debent in periculis com-
morando. Exemplum de gerundio in dum. Cum ea quidē ratio-
ne nati sumus vt aliquid semper dignum viro a nobis tractanduz
sit: non est ergo nobis negligendū sed diligenter potius procuran-
dum: vt officiosum semper aliquid sit agendū: nec tamen cōtra na-
turam est pugnandū: sed in recto quidem proposito semper est p-
manēdū: & (vt sapientis mos est) temporib⁹ est assentiendū. Ex-
emplū de supino in tum terminato in oratiōe rhetorica commode
tractando. Cū se penumero a me quesitū esset quid apud maiores
nostros sapientes viros vsitatū fuisset: intelligebā ab ipsis reipn.
in primis esse satisfactū: sed post q̄ ab ipsis ex nimia eorū arrogan-
tia & intollerabili potentia itum est ad arma: ab ipsis postea desitū
est: reip. recte gubernare: optime igitur ab illis vrbibus actum ē
& sapientissime constitutū: quē tales ciues habere volunt: vt alius
alium potentia superare non possit. Exemplum de supino in tu.
Disagna fuit disceptatio inter. Q. Liceronem & M. Tullium eius
fratrē. Vtrum eloquentia eo pacto a natura hominibus esset inse-
ta: vt dicendi p̄ceptione opus non esset: an ars de dicēdo aliqua
dari possit. Q. enim Licero dicebat eloquentiam ea ratione a na-
tura esse hominibus datam: vt ipsi homines naturaliter se exercen-
tes: quicquid vellēt psuadere possent. M. Tullius autē ratios ostende-
bat ex quib⁹ cōmodissimū esse extabat dicēdi artē fuisse inuentam
maxime necessariā & optimā esse factū: q̄ homines ipsam discerēt
ac ptractarēt: quoniā oia sunt ex arte ipsa facilioza dictu & elegan-
tiora quidē instructu. ¶ Tricesimūsecundū p̄ceptū est. quo nā pa-
cto participia oratiōes amplificāt & rerū sententiā breuiter comple-
ctunt. Participia enim tū multas in dicēdo nobis afferūt commo-
ditates: tum etiam sunt optime accomodata: vt oratoria dicendi
ratio admodum augeatur: & rerum sententię quę amplam verbo /

rum copiam expeterent: breuibus quidem uerbis ex ipsis partici-
pijs intercedentibus comprehendant: sicut hoc loco et nuda exem-
pla: et etiam ex participijs amplificata conspicias. Exemplum ubi sen-
tentia ex participijs breuiter comprehendit. Scipio Africanus Ro-
manus consul creatus: urbem Romam a barbaris oppressam in pristinam
libertatem uendicauit. hec quidem oratio ex participijs sic multi-
plicatur: et nihilominus orationes ex eisdem participijs breuiter com-
prehendunt. Publius Scipio Africanus amore reipublice conseruandae
vehementer incitatus: una omnium senatorum uoce atque consensu
consul creatus. Hannibalem Italiam crudeliter deuastatam profugauit.
Carthaginem nimis perniciose ciuitatem euertit: Numantiam Romanos
molestissime defatigantem superauit: et Romam acerbissima bellorum
calamitate oppressam: a turpissima barbarorum obsidione liberauit:
et in pristinam libertatis dignitatem uendicauit. Exemplum ubi eadem
oratio ex multis participijs augmentatur. Marcialis Valerius uir
equidem uigilans: intelligens: prouidens: atque sapiens: amicis con-
sulens: succurrens: fauens: gratificans: et benefaciens: cuius fides:
uirtus: et amicitia iam diu mihi animaduersa: perspecta: cognita ac
explorata est: cum ad te profectus et tibi coram iudicio tuo eius ra-
tiones sit declaraturus: ordinaturus: acturus: atque commentatu-
rus: te rogo ut eum recipias tua benignitate amanter adhortan-
dum: iuuandum: ac defendendum. Exemplum ubi gerundia atque
supina rhetoricam elocutionem exaugent. Quoniam a precepto-
ribus nobis est data ratio studendi: cogitandi: intelligendi: discen-
di: scribendi: agendi: commentandi. Est igitur nobis diligenter a-
nimauertendum: curandum: atque peragendum: ut consulendo: con-
solando: atque iuuando: cumulate ipsis nostris admonitoribus satisfaciamus:
ut qui hoc a nobis sic actum ac uisatum esse intelligat: id opti-
mum cognitum factum atque uisatum esse diiudicet. ¶ Tricesimum
tertium preceptum est circa aduerbia: quae ut te minime fugit in dicendo
sunt idonea et quodammodo necessaria: ad amplificandum orationis

stilum ad modum accommodata. Nam quemadmodum adiectiva nomina sunt eorum substantiuus: ita comoda et sibi famularia: et ipsorum substantiuorum vi naturam ac proprietatem explicat et aperit. Ita etiam aduerbia sunt optime interpretantia: quale efficaciam: quale facultatem: quale substantiam: qualeque uehementiam: uel uerba uel participia secum apponent. Si igitur uerbis ac participiis cuiuscumque temporis constet in nostra oratione rhetorica tractatis: idonea quidem aduerbia siue positiua siue comparatiua siue superlatiua adiuxerim: orationem profecto nostram commodissimam efficiemus: et ipsius orationis sententiam reddemus explicatiorē. Ut hoc tibi monstrabit exemplum. *U*bi enim Cicero usque ab adolescentia accurate quidem aduertens: que res homines potissimum prestantissimos efficere soleret: et ut magno animo insignitus plurimum sperans Romanam rempublicam aliquando se recte gubernaturus: protulit egregias bonarum artium disciplinas: eas illas potissimum consistere que ciuitates atque prouincias optime gubernaret. Statuit ergo sententias illas ab eo esse penitus obseruandas atque summo precepto celebrandas: quod cum studio esset accuratissime inuigilans quam ceteri: tanta sibi scientiarum ornamenta cumulatissime nactus est: quod ipse summus orator copiosissime factus. Romanam rempublicam prestantissime gubernauit: et multa librorum uolumina ceteris futuris hominibus erudiendis commodissime descripsit: et nomen suum immortalitati diuinitus commendauit. *U*tricesimum quartum preceptum est singulare. Quod sepe loco aduerbij ponitur adiectiuum cum substantiuo in ablatiuo casu: dummodo aliquam magnam animi uel alterius rei uehementiam adiectiuus cum substantiuo importet: et immediate ante uerbum uel participium collocet: que quidem preceptio orationem efficit splendidam: et suam reddit efficacem. Ut in hoc intueberis exemplo. *U*bi enim Cicero usque ab adolescentia ad egregias bonarum artium disciplinas exardescens animo conspirans: maxime sperans amplissimas se exinde commoditates accuratissimo eius ingenio consecuturum: ita erat ipsis scientiarum studiis assidua diligentia dedit: quod ipse tanta summa studiorum ornamenta fuit continua exercitatione consecutus ut ce

teros omnes oratores celeberrimos virtute superavit. ¶ Tricesimū
quintū præceptū. Quò aliquando propter nimium animi affectū & ve
bementiā duplicam⁹: & eleganter quidē hoc aduerbiū: Etiā. vt Te
etiā atq; etiā rogo. De aduerbijs autē Cum & tum: quo nā pacto
cum generalitatē significat: & tum specialitatē importat: & qua rati
one in elocutione rhetorica sint tractāda: quanq̃ ordinatius hoc ī
loco de eis tractandū esset: vidim⁹ supra in septimo in ordine præ
cepto. ¶ Tricesimū sextū præceptū. Quod aduerbia positina com
paratiua & superlatiua rhetoricā elocutionē plurimū exaugent. vt
in hoc exemplo patet. Laute etiā prudenter cōmode liberaliter at
q; magnifice in dignitate prætoria te semp habuisti: neq; etiā accu
ratus aut viriliter vel cōmodius a te fieri potuisset: q̃ est actum:
de iusticia: q̃pperitissime rectissime atq; magnificētissime guberna
sti. Quo autē pacto aduerbia orationes multiplicēt: quoniā illud
sine coniunctionū in primis & relatiuorū adiumento efficere non
possunt: infra in præcepto dicam de coniunctionib⁹ quod de mul
tiplicatione erit. ¶ Tricesimū septimū præceptum circa cōiunctio
nes sequit. Nam coniunctiones multis ex causis in nostro dicēdi
genere accidunt necessarię. In primis enim coniungunt dictiones
nominū verborū participiorū pronominū præpositionū & aduer
biorū. Coniungūt etiā orationes atq; sententias. Valent insuper
plurimū ad ornandū atq; amplificandū orationis stilū. Et quanq̃
cōiunctiones omnes in cōcinna dicendi cōpositione locū habent:
quia tamen copulatiue disiunctiue & aduersatiue: cōiunctiones in
oratione oratoria crebrius ac aptius q̃ ceterę pertractant: aliquid
ergo de ipsis potissimū videt esse cōmemorandū. Unde copula
tiue coniunctiones atq; disiunctiue sæpenumero in oratione rhe
torica interierunt: quo vetustate etiā atq; vehementiā non paruā
important: vt apud omnia oratorū volumina refertissime demon
stratur. De quo hoc tibi exemplū erit index. Cum mecum diligē
ter animaduertā mi Jobānes: & quantā bonorū oportunitatē: libe

ralium artium scientie hominibus afferre consueverunt : et quanta sit
celeberrimi ingenij sui suavis : illud mihi occurrebat : ut ad ipsas
litterarum virtutes te vehementer adhortarer : in quas si accuratissi-
me incumberes et multas et magnas emolumentorum opportunitates
tibi compares. Nam siue oblectatione siue admiratione siue animi
requie desideres : aut honore aut laudem aut gloriam expetas : vel diui-
tiarum copias : vel bonorum opportunitates : vel rerum facultates ado-
ptas : hec omnia profecto : scientiarum emolumenta suppeditare consue-
verunt. Rectam ergo atque commodam vivendi rationem imitaberis : si
ipsa studiorum ornamenta vigilantissima diligentia prosequeris. Nunc
de aduersariis coniunctionibus noster erit sermo. Nam coniunctiones
aduersariarum hec constare videntur : licet quisquam : etsi : tamen : etiam
si : et iametsi . de quibus . *U3* . Licero nunquam usus est hac dictione licet
pro coniunctione : quoniam dicitio est ambigua que verbum etiam signifi-
cat. Hec tamen ipsa dicitio licet ab ipso Licrone usurpata est pro ver-
bo significante licitum est . Ut in hoc exemplo . Quoniam exactis iam
bellorum calamitatibus : optata pace nobis frui licet : mihi ergo dein-
ceps pro litteras tecum iocari licet . Raro etiam vel rarissime potius a-
pud eundem Licronem hec dicitio quisquam reperta est . Alii vero videli-
cet quisquam etsi tamen etiam si et iametsi sunt in ipsius Licronis vo-
luminibus frequenter . De quibus hoc tibi exemplum adduco . Etsi
quas oratoria facultas opportunitatis accessiones parere valeat mi-
Ruperte : non solum explicare : sed etiam vix tibi connumerare possem :
quia tamen ea me semper tantopere delectavit ut magnam illi facultati o-
peram adhibuerim : et non parvam etiam ex ipsa opportunitatis com-
moditate mihi compauerim : constitui te ad eam capescendam pluri-
mum adhortari debere : que quisquam tibi viro admodum peritissimo
maxime nota iam esse debeat : qui multa profecto pertractasti : ta-
men te hortor quisquam summo : ut ad eam tibi cumulatissime compan-
dam summis viribus incumbas : tamen hec mea apud te adhorta-
tio minime necessaria videatur : qui ut a pluribus audiui ad o-

innes bonarū artium disciplinas ardentissimus esse indicaris. p̄ge igit̄
vt cepisti: z hāc bene dicēdi rationē ita vt ceteras agis studioꝝ vir
tutes: fac dies noctesq; cōplectaris. ¶ Tricesimū octauū p̄ceptū.
Qd̄ interdū hęc cōiunctiōes: Lū si: z similes postponunt̄ dictioni/
bus: quib⁹ p̄poni cōiter cōsueuerūt. vt Omēs cū honesta facim⁹
nihil est quod vereamur. Ad nos si tēpestine accessisses: omia nūc
trāsacta essent. P̄terea cōiunctio copulatiua: z: interdū elegāter
pprijs interponit̄ nominib⁹ in oratiōe laudis: vt z Lato z Licero
Idē in vitupio attēdi pōt. Insup̄ interdū sup̄sedere solem⁹ ab his
duab⁹ cōiunctiōib⁹: vt z q; vt i hoc exemplo. Vt boneo que te di/
gna sunt facias: Vbi tamēsi q; vel vt itelligat̄: tū cōmittit̄ q; non
exprimat̄. ¶ Tricesimū nonū p̄ceptū ē circa multiplicandā ex cō/
iunctiōib⁹: ex aduerbijs: z ex relatiuis orationē. Nā aduerbia z
cōiunctiōes atq; relatiua substantię z accidētis vna cū ipsis aduer
bijs z cōiunctiōibus cōtractata: plurimas simul orationes multi
plicando coniungūt. Aduerbia enim ista: tam tantū tantope tanti
sper adeo vsq; adeo ita tandiu toties catenus z cōsimilia: ea quidē
ratione multiplicāt oratiōes: q; post vnā orationē aut plures ex i/
psis aduerbijs cōfectas: necessario succedit ista cōiunctio infinitās:
vt vel q; aut sequit̄ aliquid hoz aduerbioꝝ quoad quantope q̄dū
quoties z cōsimiliū: quarū equidē dictionū: quelibet oratiōes mul
tiplicat. Vt in sequēti declarabit̄ exemplo. Que tua in me b̄nmeri
ta cōtulisti: eoz tantā video cōstare magnitudinē: vt parē officioꝝ
gratiā merito tibi referre debeā. Hęc quidē sentētia ex trib⁹ vt vi/
des est orationib⁹ fabricata. hāc poteris ad. xij. vsq; oratiōes mul
tiplicare: p̄ aduerbia cōiunctiōes z relatiua. Quoties aut̄ vel ad/
uerbiū vel cōiunctio vel relatiuū repetit̄: totiens vnā tibi sup̄ad
dit orationē. vt sic. Que tu in me b̄nmerita cōtulisti: eoz tantā vi
deo cōstare magnitudinē: ex quibus ita commodissime exaggera/
tus sum: q; res omnes meas ea quidē ratione cōstabilui: vt nullā
calamitatis mutationē: q̄ duratura sit: recipe posse videant̄: vt nisi

beneficiorū in memoriam haberi velim: quod ego semper tantoperè ef-
fugere conatus sum: vt nihil vnq̄ magis evitandū esse duxerim:
talē officiorū gratiā merito tibi referre debeā: vt tuis me beneme-
ritis: quę memoriā profecto cōplector sempiterna: condignū exti-
tisse faciliter iudicare possis. ¶ **Quadragesimū** preceptū circa præ-
positiones consistit. Præpositiones enī eo in primis necessarię di-
cuntur: q̄ his verbis quę aut sunt imperfecta: aut non satis potētia:
vt sententiā per se perfectā efficere possint: ad eam perficiendam ⁊
⁊ longiorē pducendā plurimū adnūciant. Huic accedit q̄ ipse
præpositiones possūt in principio in medio ⁊ in fine oratiōis cōmo-
distime collocari. S; omniū præpositionū hę duę: Erga ⁊ in: præ-
ter ceteras in oratione rhetorica locū habēt: quę ⁊ ad ornandas ora-
tiones ⁊ breuiandas sententias optime sūt accommodatę. Nā sepe-
numero totiens verbū in oratione concinne taceri potest: quotiēs
harū duarū præpositionū: erga ⁊ in: aliqua fuerit in oratione tra-
ctata: nisi fortasse quod sepiissime fieri videm⁹ vim apportaret ha-
rum duarū præpositionū pro ⁊ contra: De qua ratione exempla
sequunt. Si tanta Solonis in suā rempub. atheniensē bñmerita fue-
runt: quantā P. Africani erga rempub. Romanā extitisse legim⁹
certe quemadmodū Africano Romani ex immortalib⁹ eius in ipsos
beneficijs perpetua deditioe tenent: Ita etiam Athenienses ipsi
Soloni ob innumerabilia ipsius erga eos officia: sempiternis equi-
dem demeritis astringunt. In hoc ergo dicendi genere quod expo-
sui: ille duę præpositiones: in ⁊ erga: sustinent vicē huius præposi-
tionis pro. Alię vero duę præpositiones postea sequētēs sc; in ⁊ er-
ga verborū locū tenent: quę nisi in orationib⁹ interpositę fuissent:
necessitas orationis postulabat: vt in loco ipsarum præpositionū
expressa verba fuissent interposita. ¶ **Quadragesimū primū** præce-
ptum. Qd̄ interdū præpositiones quę cōmuniter præponi consue-
verūt: postponant: quales sunt In sub ad apud propter præ ex ob
⁊ similes. vt in his exemplis. Omnib⁹ in rebus honestas apprime

placet. Nemo est qui non divina sub potentia constitutus sit. Atticam ad urbem postquam accessi forte mihi Socrates occurrit. Nolana apud me hannibal a Diarcello in fugam versus est. Tuam propter causam omnes carimus patria. Omnes contra hostes reipublice semper infestus propter defensionem libertatis nostrae fuit. Vestra pro benivolentia nihil tam mihi difficile est quod non libenter suscipiam. Junonio et phano multa signa erepta sunt. Nostris ex agris pecunia omne abactum est. Civile ob causam multas contentiones suscepi. Rege ab opulento exceptus sum. Idem intelligendum est de adverbiorum ordinibus: quae sunt Deinde deinceps interdum interea praeterea et item. ut Tua debet erit cura ne quid detrimenti accipiam. et ad hunc modum reliqua. Hac ratione latinam orationem in his et similibus modeste si utimur concinnior efficiamus: modo ea sint ab illustribus oratoribus et poetis recepta. Consuevit autem Cicero nonnumquam hanc praepositionem cum huic ablativo quo postponere: ut quo cum: pro cum quo: quod male consonantiae causa eum fecisse arbitror: nos vero in mecum tecum secum nobiscum vobiscum consuetudinem hanc retinemus: sed in qui cum praeinde iste modus loquendi abolevit. Similiter haec praepositio de interdum a Licet suo casui postponitur: ut in .ij. ad Herennium cum inquit. Utrum enim ea res sit similis ei rei qua de agitur: quod item a nostro usu discessit. ¶ Quadagesimum secundum praepositum est circa praepositiones quae orationes multiplicat. Praepositiones equidem quam ad orationes simul adiungendas sepe penumero vias aperiunt ne aliquando sine ipsis nostrum mentis conceptum commode perficere possemus. idcirco ipse praepositiones erunt a nobis in coniungendis multiplicandisque orationibus plurimum considerande. Exemplum ubi sententia sine praepositionibus simpliciter explicat. Cum praetor urbanus creatus sum: tuam mihi praesentiam necessariam esse dico: ut ipsam praeturam melius gubernare possim. Quae sic ex praepositionibus multiplicat sententia. Cum propter exitum reipublice negotiorum magnitudinem ad urbem accessissem atque in senatum me contulissem: ibi a senatoribus contra voluntatem meam: et praeter opinionem praetor urbanus creatus sum: in quo equidem gubernande praeturae magistratu prudentiam mihi tuam necessaria

£

riam esse puto. ¶ **Xliij.** præceptū sit circa interiectiones: que tam
et si crebrius apud poetas q̄ apud oratores contrectent: aliquādo
tamen cum aut aliquā leticiā magnā: aut cum molestiā: aut admi-
rationē: aut indignationē: aut spem: aut timorē: aut aliquas huius-
modi animi passiones significare volumus: eas etiā in nostra dicen-
di ratione possumus tractare. hoc scilicet modo: Proh bone Ihesu
clementiā tuam imploram⁹ tantas heu tāq̄ acerbissimas atq̄ itol-
lerabiles bellorū ⁊ penurie calamitates sēp ita propiciemur. Vah
q̄ infelici celorum constellatione nati sumus: si tam gravibus mo-
lestijs semper excruciarī debeamus: Sed heu benignissime deus
tua deniq̄ clementia confisi vniuersam tuę misericordię bonita-
tem sūmis precib⁹ obsecramus vt tantorū nos malorū incōmodis
liberes: ⁊ in tranquilla nos status cōditione stabilias. ¶ **Xliij.** præ-
ceptū. Qd̄ interdū post eum orationis sensum: qui perfectus ē gra-
uius aliquid addatur: quod affirmando exornet: ⁊ auditorib⁹ rem
gratam efficiet. vt in hoc exemplo: Vir fortis omnia pro repub.
adibit pericula: ⁊ id quidem impigre. Cōmouent enim auditorum
animi vehementius q̄ si dixisset. Vir fortis omnia pro repub. im-
pigre adibit pericula: Quanq̄ varietatis causa hoc dicendi genere
interdū orator vtetur. Illud autē placet vt cū in dicendo eo pro-
uecti erimus: vt rebus de quibus loquimur satis a nobis factū sit
⁊ aliquo egregio sensu oratio sit conclusa: q̄ non vltorius proueba-
mur: ne gratia illa: quā benedicēdo nacti sumus: amplificatiōe ni-
mis graui amittatur. In quod vitium pleriq̄ incidunt inscitia po-
tius quadam aut negligentia: q̄ rerum dicendarū inopia. ¶ **Qua-**
dragesimumquintū præceptū. Quod sicut in mediocri figura ma-
gis conuenit rem prius rudem atq̄ inornatam afferre: dehinc ver-
bis idoneis ⁊ grauioribus illā exornare: Ita i graui figura siue in
laude siue in vituperio versetur oratio: ab ornato initium sumat.
Exemplum primi vt Pompeius facile omniū romanorum tum
armis tum consilio magnus clarissimq̄ fuit princeps. Exem-

plū secundū. Ut Omnium imperatorū in rebus pacis ac belli: mari
terraq; gestis gloria. L. Cesar antecessit. ¶ Quadragesimū sextū
preceptū. Quod in re leta verbis tristib⁹: aut in tristi verbis letis
minime utamur. Vitiosum enim est cū in re funerea: similitudini/
bus aut exēplis quib⁹ in voluptatib⁹ aut in delitijs utimur: nros
affect⁹ amplificam⁹. Velut si quis in deploratiōe filij exemplū aife
rat parentū: quoniā ex nuptijs filiorū ceterisq; rebus secūdis ma
ximā conceperūt voluptatē. nā cōtrariorū compatiōe acerbioꝝ do
lor insurgit. Cauendū ē etiā: ne in re tristi nimis lasciuat oratio:
aut in re leta icultra sit ⁊ horrida. Nā vt in reb⁹ duris ille verborū
exquisit⁹ apparat⁹ fugiend⁹ ē: ita in secūdis ac felicibus obseruatio
diligēs est habēda. Satius enī est perturbata poti⁹ put doloris im/
pet⁹ suadet q̄ limata nimis atq; expolita cōpositione uti. Nō eq̄/
dē natura ipsa patit⁹: vt cū grani aliquo merore p̄sumur: verborū
cōpositiōi vacare possit anim⁹. Vitat⁹ insup ista ab oratorib⁹ accura
ta verborū cōpositio: qñ eloquentiā auditorib⁹ suspectā esse itelli
gim⁹. iūc enī precepta cōpositiōis negligēda sunt: quod pro. Lelia
Damici⁹ apber de industria fecit: nō iminādo orationē i verbū dū
iquit. Apud iudicē p̄clitāt Lelia. Fugiēda quidē ē tenera nimis ac
delicata modulādi voluptas nōnūq;. Si vero nostra oratio ad a/
liquā cōcitatiōē animorū que sit vehemēs inclinabit cōmodissime
in verbū aliquod finiet. magis enī auditorū animis si in verbū si/
nit: oratio affigit. Caput autē omnium que ad elocutiōis precepta
attinet id visum ē: vt oīa ad rerū de quib⁹ loquimur dignitatē ac/
comodata sint. re te itaq; Pl̄ecenatis illa minime laudat cōposi/
tio: cū inquit Sole ⁊ auroa rubēt plurima. Nā verba reb⁹: Nō res
verbis accommodare solem⁹. ¶ Quadragesimū septimū preceptū.
Qd̄ interdū post orationē ichoatā priusq; ad verbū principale pue/
nit: interponat oīo imperfecta vim habēs parēthesis. Ut in hoc ex/
emplo. Omnes qui ambitioni ⁊ glorię studēt (id quod ignorat ne
mo) opinione magis q̄ re ducuntur: ⁊ his similia. vt Ego vero is

sum (ita me de^o saluū velit si vere & nō fite loquo) is inquā sū q̄
sacras litteras omni scripturarū generi lōge antepōnā. Itē Lega/
lē tibi sapiētīā a teneris (vt aiūt) vnguiculis cui frequēs insudasti
sūmope dedicasti. Item Quid enī tristius vt eos cōmemorare qui
trias suas colūt? quid miserabilius q̄ domi suę agere? & ita agere:
vt iocundiorē aliquando q̄ vitam mortem optes.

De Numero.

Nunc supēstet vt rationē numeroꝝ dicerem^o: & hoc ti
bi. xlvij. cōstituo i ordīe p̄ceptū: que quidē de nu/
meris ratio apud Isocratē tāto studio vel inuēta vel
aucta repperit: vt nullā ex ōnib^o elocutiōis partib^o
huic anteponat. Sed cū huiuscemōi disciplinę p̄ce
pta varia sint: nec latini auctores: vt Licero: Quintilian^o: & Mar/
cialis in hoc gręcorū doctrinā semp̄ secuti fuerint: & magna sit iter
eos contētio: in hoc sūmbrias nō dilatabo meas. Sed illud scias ve
lim: q̄ in hac p̄ceptiōe illud observare studem^o: vt si in monasyl/
labā terminat oratio: quod raro fit vbi perfectus sensus ab oratore
seruat: cōsiderandū est vtrū ea lōga sit an breuis. Si lōga est: eam
p̄ire troche^o debz: qui duab^o syllabis cōstat: lōga scz ac breui: vt i
hoc Lic. exemplo. Legū in rempu. prima vox. Qd̄ si talis mona/
syllaba dictio breuis fuerit: tūc recte Jamb^o qui ē pes ex prima bre
ui et vltima lōga constās: ante illā collocat. Sic ergo q̄n breuē bre
uis syllaba: aut longā lōga antecedit: iure id reprehendit. Vt si di/
cas. Ista res mea ē. Cū aut̄ bisyllabū in finē dictiōis collocat: ca/
uendū ē ne quattuor breues i fine syllabę ponant. In quod vitium
incidit qui ait. pdidi bona mea. Et plures alię a plurib^o in mate/
ria numeroꝝ ponunt doctrine. Sed certe referēda est ratio nume
roꝝ: tū ad varios animoꝝ affectus: tū etiā ad dignitatē & modū
sententiarū. Nā que iracūda est oratio breuiorib^o: que vero leta ac
iocūda longiorib^o numeris gaudet. nōnihil etiā p̄sonarū dignitas
causarūq; ac tempoꝝ varietas momenti affert. Sed quoniam ab

hac obseruatione sepius ac industria recedendū ē: vel grauitatis
causa: vel vt varietate aliqua temperet oratio: splēdos ille nume/
rozū intermittend⁹ est. Caput enī omnīū p̄ceptorū illud visum
ē: vt rebus de quib⁹ dicendū est: ars quidem numeris seruiat ⁊ nō
res arti: a qua ratione qui discedet omnis sane elocutiōis dignitatē
p̄turbabit.

De Mōdo punctandi.

Rceptū. Quadragesimū nonū. circa modū punctā
di orationes tibi trado. Sūt autē generales punctan
di species apud modernos octo: videlicet Virgula re
ta: vt sic. |. loco cui⁹ more p̄scozū exiguo p̄cto vt i/
mur: sic • Virgula iacēs que sic ē / Virgula cōuexa
que sic fit (Planus q̄ sic ē. Semip̄ct⁹ q̄ sic fit • Interrogatiu⁹ q̄
sic pingit ⁑. Coma qd̄ sic facim⁹ scōm imitatores p̄scozū oratozū:
Periodus qui sic ē. ~ Virgula recta loco cui⁹ nunc punctū exiguū
facim⁹ sit iter substātina vel adiectina: vel inē verba modi finiti vī
infiniti: vel iter p̄positiōes quādo nulla ē copula: Ita tamē q̄ v/
nū nō veniat ad determinationē alteri⁹: Sit etiā quādo oratio in/
cipit a distinctiōe: que per se nō pōt assignari sequētī supposito ⁊
verbo principali. tūc enī ante suppositū principalis verbi ponitur
virgula recta vel punct⁹ exiguus. Jacēs vero virgula semp̄ debet i
fine lineę situari: vbi dictio nō sit cōpleta: Unū illud animaduertē
dū ē ne syllaba vnq̄ diuidat̄ in fine lineę: ita q̄ altera pars syllabę
eiusdē sit i principio sequētis. Nā sicut syllaba vno spiritu ē indi/
stanter p̄ferenda: ita etiā indiuisibiliter est situāda. Virgula autē
cōuexa poni debet ⁊ i principio ⁊ i fine oratiōis qñ ponit̄ inter par
tes orationis principales p̄ parenthesim. Coma vero fit post ora
tionē que de se p̄fecta esse pōt. ceterū alia sibi annectit̄ imperfecta di
stincta: incipiēs a relatiuo: mō quo suū antecedēs nō imediate p̄e
cedat: quoniā nihil tūc poni debet. p̄terea si sequat̄ dū vel donec
vel cū cōiunctio ⁊ sic de alijs: que impediūt verbū. Interrogatiu⁹
duob⁹ pōt fieri modis. altero post imperfectā orationē cū puncto

exiguo sic! altero post perfectā sic? Planus vero punctus sit i fine orationis pfecte: tamen si victatoris animus ad sequentē vltiorēq; sententiā pendeat. Semipunctus autē fieri solet quoties propriū viri vel mulieris nomē ignorat. velut in suscriptionib; prelatorum sepe numero cōtingit. Periodus vero in fine toti oratiōis fieri debet: quādo nil aliud in ea materia sequitur. Sed est notandū qd si in eadē epistola diuersę scribuntur materię in fine cuiuslibet earū seruanda est periodus. Omnium horū exēpla oratiōe in sequenti subiiciuntur. Quoniam improborū indies magis inualefcit nequicia (nec mireris quia principes fauent sceleri) hinc nihil mirū est innocentes calcari: cū potentes trāseant impuniti. Quis enī potest esse modus facinorosi! languente iustitia in flagrate nequicia in virtutis locū sententia constituta? Nō itaq; ambigendū est spectabile et officiosum virum dominū .. Abbatem nostrū summo dolore confici.

De Dignitate Elocutionis parte tertia et vltima

Dignitas ornatā orationē et verborū et sententiā luce distinctā reddit. Sententiā autē exornatio est que de rebus ipsis dignitatē quandā comparat verborūq; ipsius sermonis ppolita continet gravitate. Quarū prima ephhebasus. i. verbi iteratio in octo partes distributa ē. in repetitionē: cōuersionem: cōplexionem: subiunctionē: traductionem: conduplicationem: gradationem et cōmutationem.

Repletio verborū principio iterat: vt Quis vehementer iustitia claruit: quis vehementer amorib; exarsit: quis belicā rapuit: quis igne ferroq; cadentē troiā deleuit. Alexander profecto qui parisi dicitur.

Cōuersione sine verborū repetit: vt Italiā hannibal armis vicit: ingenio vicit: dolis vicit.

Cōplexio principio et fine verborū iterat: vt Quis carbaginē deleuit: populus romanus: quis numantiā evertit: populus romanus: quis corinthū sustulit: populus romanus: quis socios

seruauit populus romanus: quante igitur virtutis extiterit qui et a/
micos fouit et hostes perfregit considerate.

T Raductio eandem dictionem vage collocat: ut Qui nihil habet
in vita iocundius vitæ: is cum virtute vitam non potest ducere.

Anduplicatio est vni⁹ aut plurimorum iteratio cum ratione amplifica
tionis: ut virtutem scipionis virtutem. et huius urbis gloriam commemorat.

Ammutatio est cum duæ diuersæ sententiæ ita effertur ut a priori poste
riori priora priora perficiat: ut esse oportet ut vitas non vitæ ut edas.

S Radatio est que non ante ad consequens verbum descendit quam ad
superius reuersum est: ut Nihil laudis et gloriæ nostris civibus reli
quum est: si hostibus quod libet licet: et quod licet possunt: et quod possunt
audent: et quod audent faciunt: et quod faciunt nobis molestum non est.

Subiectio est cum quid aduersum nos aduersariosque nostros di
ci potest querimus. et quod dici oportet sic subiicimus. Eum ne tu
hominem appelles qui si fuisset homo: non sic vitam hominis insec
taretur.

Sunt relique exornationes septem: quibus non verba eadem
sed verborum vis effertur: aut cathacretice verbum per ver
bo ponitur. Earum prima Anagnominatio dicitur.

Agnominatio dissimilibus rebus similia verba acco
modat: ut Deligere oportet quam velis diligere. Suffi
cit enim per casuum mutationem quod ornatum orationi accomodat: ut Scipio
numantiam sustulit: scipionis prudentia carthaginem evertit: Scipionem
gloriam et laudem huic urbi comparasse commemorant.

Interpellatio non iterat sed reintegrat verbum: ut Disgenia radicitus
deiecit: muros solo adæquit: parietes huius urbis fudit evertit.

Nominatio est que minus idoneo verbo nominat id cuius no
minis non recordatur: ut Disingire: hinnire: vagire: murmurare.

Pronominatio est que cognomine quodam extraneo dicit quod
suo nomine appellari non debet: ut Si græcos apud grecos ne
potes nomen.

Omnominatio est que a rebus propinquis et finitimis trahit orationis originem: que potest intelligi res non suo nomine appellata: ut pro libero vinum: pro cerere frugem: aut ebur aurum argentumque pro diuitijs.

Abusio pro certo propinquo et simili abutitur: ut pro ozare: obsecrare: supplicare: ambire.

Translatio est cum verbum in quandam rem transferretur ex alia re quod similitudine recte videbitur posse fieri. ut Tumultus Italiae exprobravit. Sic breuitatis causa. ut urbem extinxit subito: Obscenitatis evitandae gratia. ut quotidianis nuptijs delectatur: Augendi cupiditate ut nullius urbis calamitas istius explere potuit inimicitias: Minuendi animo. ut paululum in rebus difficillimis aspiravit: Omnium ardore: ut quae malitia nocentum exaruerunt optimatum virtute revirescent.

Unc iam de tredecim exornationibus que simplices sine admixtione sententiarum et superioribus diuersis sunt. dicendum videtur Earum prima Articulus se nobis obtulit.

Articulus singula verba cetera oratione distinguit: ut Armis cruore: cadaveribus: et luctu: omnia complentur.

Similiter cadens similibus casibus orationem dissimilium interpositione exornat: ut Virtutem iugiter explorantem et assiduis curis extollentem collaudas.

Similiter desinens verborum exitus similes dissimili medio habet: ut Vitis gloriose delinquit ambitiose.

Adirectio est que tollit quod dictum est et pro eo quod magis idoneum videtur reponit. sic Nisi hoc fecisset. imo excogitasset nullam suspicionem reiecisset.

Disunctio diuersa diuerso verbo concludit: ut Populus romanus nummantiam deleuit: cartbaginem sustulit: corinthum disijecit.

Confusio: interpositioe verbi superiores partes cōplectit & inferiores: vt Forme dignitas & morbo deflorescit & vetusta /
Adianctio: aut principio aut sine verbum collocat. te.

Absolutū est quod sine coniunctione profertur: vt Clamoribus: vllulatus: luctu: gdes resonabant.

Arcutio: rem simplicem: assumpta circūscribit elocutione: vt Scipionis virtus cartbaginis opes perfregit.

Transgressio ē que perturbat vboꝝ ordinē: vt Instabilis ī istū plurimū fortuna valuit: & hoc arbitroz fecisse tuo ī eū p aio.

Suplatio ē oratio augendi minnendive causa superās veritatem vt Sermo melle dulcior: corp⁹ niveū: igneū ardorem.

Inlectio: est cū res tota parua de parte aut de toto pars cognoscit: vt Num ille te tibiꝝ nuptiales a scelere arcebāt & ostētas nisi diuitias tuas cū annulū mī ostentas & ambclans ab imis pulmonibus spiritus ducebatur.

Permutatio est oꝝo aliud verbis aliud inia demōstrās. Sit a similitudine: vt Lupus ē ī fabula: aut p argumētū vt Gracchū: rursus nūmitore dicens: aut p contrariū vt cū prodigū & luxuriosum parcum & diligentem appellamus.

Reliquę exornationes multitudine verborū constant earum prima Ratiocinatio dicitur.

Ratiocinatio ē cū ipsi a nobis rationem cuiusq; repositiois poscimus: vt In re militari & medica vt itidem se res habet: qd ita: quo enī dux & medicus antiquior eo melior credit: qd ita: vsu enī & cōsuetudine que victoriā & salutē parere cōsueverunt optime nouunt.

Sentētia quid sit vel esse oporteat ī vita expositioe sola vel ratione & cōprobatioe etiam ostendit vt domat oia virtus.

Contrariū alterā ex rebus cōtrarijs sic facile cōfirmat vt qui suis hostibus quomodo alienis consulat.

Cembū res ē breuiter absoluta sine inie pfectioe ī alio me /

bro orationis excipiatur: vt Tuis dolor: alienis ludibrio: tibi ipsi
dedecori eras: eiusdem sensus complexio periodus et continuatio ap
pellatur: hec: sentencie contrario et conclusio tantu conuenit.

Ampar membra habz pari saltē quantitate syllabarū vt Audacia
allexandro gloriā cōparauit Sapia platonī laudē vēdicauit.

Exclamatio ē que rerū ac psonarū cōmemoratiōe in significati
onē doloris prūpit: sic. Si parietes nostri loq possēt vel redi
nos patres nros itueremur dicūt urbē preclarā quā gētū dominā
effecimus vos oppressam z subiectam red. disti.

Contentio cōtrarijs sentētijs orationem conficit vt Virtus z
litteraz studia difficiles aditus: exit^o vero facilimos afferūt.

Ocupatio ē cū dicim^o nos pterire aut nō scire: aut nolle dice
re id qd maxie dicim^o: hac exornatiōe vtemur cū res plana fie
ri nō pōt: vel ad nos nō p̄tinet: vel longā aut ignobilē rē effugere
volum^o: vt Non dicā te vrbis nrē hostē: oēs bonos isectari. Et qd
ad te n̄ attinet p̄teribo tēplū te religiōis z vrbis h^o caput euertisse

Permisio ē cū dicēdo aliquā rē toti alicui^o volūtati p̄donare
videmur Cū p̄t animā nihil relictū sit: ca vti libet vtamini.

Obitatio ē cū q̄rere videt^r orator. quid potius aut potissimū
dicat: vt Quo te moribus tuis appellem nom. ne.

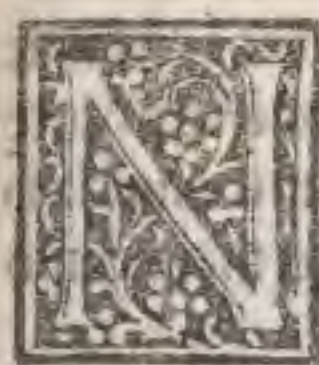
Offinitio est que p̄prias alicuius cōplectū potestates vt Ira
est motus animi ad coercēda peccata.

Transitio ē que cū breuiter oñdat quod dictū sit paucis etiaz
qd sequit^r demōstrat: vt M̄cā in cesarē fidē cognouistis: nūc
eius in me perfidiam accipite.

Axpeditio ē que rōnib^o plurib^o enumeratis quib^o aliqua res
fieri v̄l nō fieri potnerit ceterę tollūt vna relinquit: vt Si nec
ab vxore que amore z pietate p̄pedita erat. nec a nepote q̄ umbel
lis interfect^o domi ē a crudelissimo liberto mors illata est.

Recisio ē cū dictis aliqb^o qd cōceptū ē in aio audietū relinq̄t
vt Tu hec audes dicere: que nup aliene domui nō ausim dicē

Uinc iā de colorib⁹ Iniarū dicere tempus simul z res
pncipio a distributione sumpto cōmonere.

Distributio est cum res z psonę z negocia certa
dispartiant: vt Quib⁹ reipub. honor. cure est:
premia virtuti: penas scelerī statutas rependite.

Libentia est cū apud eos quos vereri debem⁹ aliquid audacius
proferim⁹: vt Qd̄ omnib⁹ ludibrio estis nō ab re censeo equis
simi p̄res (ceterū ne quē tñ offendam⁹ statū subiūgim⁹) hic sapiētiā
vestrā inquirō: audentiā reputo: fortitudinē recogito: virtutē meā
mente voluto.

Omninuitio ē: cū aliqd̄ inesse nobis: nature: fortune: aut fame:
industrie rōne leuam⁹: vt Lū sūma vigilantiā fortune cōmo
da animiq; bona a parentib⁹ mihi z nā ferme cōdonatā cōsequi z
tueri studueri: mediocritē ex his ne nimium dixerim assecutus sum:

Oscriptio ē que rerū cōsequentium cōtinet p̄spiciā z lucidā cū
grauitate expositionē: vt Nī istū iudices capitis reū dānabi
tis: vt fera z truculenta vrsa urbē ac cines vastabit: Quare iudices
saluti omnium z honori vestro consulite. / hominis inasit.

Omnino ē que rē semonēs ab re vtrāq; absoluit orōne subiecta
sic Aut veneno aut ferro ligno: aut lapidib⁹ vel alia re vitā /

Requēratio ē cū res i tota cā disp̄se i vnū locū cogūt quo gra
uior acrior z crūinosior orō sit: vt Lū hūc iudices cupitis li
berare improb⁹ ei petulās i festus impi⁹: supb⁹ z intollerabilis est.

Axpolitio ē cū i eodē loco manem⁹ z aliud atq; aliud dicē vide
mur: Eandē enī rem aut de eadē cōmutādo pronūciādo vel
tractandō dicimus: pro eadē re propositionem rationem compro
bationem: contrariū: simile ac conclusionē asserimus.

Ammoratio est cū i loco firmissimo quo tota cā cōtinet imo
rē diutius z i eodē redit sepius: qd̄ ē boni oratoris ppriū.

Similitudo ē oratio traducēs ad rē quēpiā aliqd̄ ex re dispari
simile. Sit aut p̄ p̄riū vt impio administrādo z palestri ludo

cōtrarie sese habet. Sit p negationē vt nō sic i amicitia vt i certamie
currēdi: nou⁹ veterib⁹ p̄ponēd⁹ ē. Itē sit p collationē vt poetice
ferme compātionē sūt Sit p breuitatē vt cū audicissimī cuiusdā fa
ctū reprehēdere oratoris nitimur breuib⁹ ornatō sed inconcinno
z malo cytharedo comparamus.

A Xenplū ē alicui⁹ facti aut dicti cū certi auctoris noīe proposi
tio: Jisdem quippe modis quibus similitudo sumitur.

Imagō ē formę cū forma quadā similitudine collaudatio: lau
dis: aut vitupatiōis cā facta vt Jbat i preliū corpe thauri va
lidissimī impetu leonis: vituperij sic: Tanq̄ fera vrsa aut imanis
draco per forum serpit.

Astictio ē cū facies corpis verbis describit^r quoad satis sit itel
ligendū: vt erecta frōte ludibūdis oculis aduncis narib⁹ spar

Doratio ē cū alicuius natura certis describit^r so ore gestit.
signis: vtputa cum glorioſi militis iactantia cōmemoratur:

Sermocinatio est cum alicui sermo cum ratione dignitatis at
tribuitur: quo senes parcitati z gravitati: loco z ludo iuue
nes ac rerum profusioni dediti commemorantur:

Anonformatio est cum aliqua que non adest psona fingit^r qua
si alit vel res muta z infortis eloquens z hñs formā sit: vt
Scipio si reuulſcat dicet: ego vrbī pacē pepi vos bella cōcitastis.

Demonstratio est cum ita res verbis exprimitur vt geri nego
cium: z res ante oculos afferri videat^r: vt Pila emittunt: sese
vmbone contegūt: gladijs cominus certant.

Brevitas est cum res tm̄ necessarijs verbis expedita dicitur
vt principio huius operis habitum est.

Conclusio ē que breui argumētatiōe ex his q̄ antehabita sunt
oñdit q̄ necessario cōsequat^r. hoc mō habes a me Lyrille ce
sar: que de ratiōe dicēdi coplā dignitatē z gravitatē cū laude: tibi
cōparare potuerūt: si assidua exercitatione maioribus tuis parem
in dicendo superiozemq; te reddi curabis.

Ars Tulliano more epistolandi Jacobi. P. ad Illustrissimū Prin-
cipem Tarantinū Hispaniæ Ducem. Incipit Soeliciter.

Non me fugit Illustrissime Princeps
quantū z oneris z insolentię existi-
mationis (vt tibi morē gerere) hui⁹
libelli editione in me verterim. Nō
q̄ graniū atqz doctorū iudiciū per-
parui: aut nullius nostrorū hominū
auctoritatē fecerim: Sed vt p̄cipuis
in me officijs: assiduisqz meritis: z
nouę pietati tuę: animo saltē aliquā
do tandem correspondere vidcer.

Quas ob res cum non nullos male
potius de studijs meis sentire: q̄ parum erga te gratus videri
maluerim: Noua hec litterarū p̄cepta: tuo nomini dicata: Jam iā
conscribere incipiam. Si vnum hoc p̄posuero. artem sine assidua
exercitatione: nihil aut paz opis afferre: vt curā: operam: vigilan-
tiā: studiū deniqz: omniēqz diligentia: ab hui⁹ libelli p̄ceptis ad
exercitationē deriuandam cognoscas. Diuersisqz inter se generū:
specierūqz finibus: z iuenciendarū rerū p̄ceptis q̄ plurimis co-
gnitis: nō nihil supra legitimas epistolę partes adijcere. Et noua
quadā dierum obseruantia tempus maiorū nostrorum auctoritate
litteris nectere consuescas. De officio z genere epistolarū.

Epistolarū officium (vt maioribus nostris visum est)
dicitur quo absentes his de rebus que animo extrin-
secusve gerunt certiores facimus. Harū genera tria
sunt quorū Vnū doctrine Alterū ioco: Terriū grani-
tati accomodat. Doctrine genus amplissimū ē o-
mnibus enī de rebus absentes edocere potest. Jocosū scribendi
genus est: quo multo lepore: multaqz dicacitate: z venustate: res

domesticę & familiares percipi possunt. Breue quo sumis de rebus
omni ridiculo amoto conscribimus. De speciebus generu.

Primi generis species ppe Eruditio: ars: & disciplina
Secundi Lepos: venustas: urbanitas: dicacitas: sales:
facecie: lipptomia. Tertij Religio: rez summa: & res pu
blica: dicit. Eruditio imaturu icullu & incultu ani/
mis nostris documentu cotinet. Ars a teneris an
nis imbibita comutabile factibiliu ratione habet. Disciplina ne
cessaria habet obseruantiā: & eaz dicit: que aliē se habere nō possunt.
Lex ore: facecias: venustate: sales: urbanitate: dicacitateqz modera
tos iocos & vbis cocitaros appellam: vey Dicacitas i pnuariōe
sermonis. Facecie breuib⁹ acutisqz & pene prurientib⁹ dictis ac fa
ctis ad risum concitandū cōprobant. Venustas est qua cū gratia &
urbanitate quadā cuncta proferunt. Lipptomia cū amaritudine ri
sum (vt greci sentiūt) quadruplici concitat. Poenia. Carientismo
Sarcosmo Antismo. Antismos dicit quicquid rusticana simplici
tate caret: & faceta satis urbanitate expositū est. Sarcosmos plena
odio atqz hostilis irrisio. Carientismos dura dictu gratius profert.
Poenia ē accomodatū reb⁹ psonis tēpo:ibusqz prouerbiū. Reli
gio ē qua vnū & verū deū colere edocemur. Ecōtra Supstitio plu
res & falsos venerari admonet. Religio enī ver⁹ cult⁹ sanctimonia
& dei maiestas: tū illa quā habem⁹ i deū pietas & reuerentia: a quo
homies religiosi appellati sūt: credit. Qui vō priuatū & nouū deū
vt: cabirū macedones. vranā poeni. faunū latini. quirinū romani
minernā atheniēses: iunonē sanios: venerē pauos: liberū naxos
appollinē delphos: coluere. hi supstitiosi dicti sunt. Rez summa
vni⁹ tm principatū vtputa regale tm iperū & monarchicā ditionē
spectat. Res publica cōmūis res dicit q̄ omniū vita honor & salus

De Sinibus generum.

vna cotinet.

Pistolarū fines: genez ratione dignoscunt. Primū
enī genus: cum ita se habeat: vt reliqua duo gene
ra veluti eius species credant: diuersos sortiet fines

elus tñ propriū ē vtilitas: Secūdi oblectatio: Seueri z grauis ho/
noris dignitas. Ad quos omnis ratio z oratio nostra accomodā/
da est: ne procul a finibus vagi z erratici: nostrę q̄primū mentis i/
gnari z inmemores dicamur. De inuentione z dispositione.

Quoniam hacten⁹ de epistolarū generib⁹: earūq; specie
bus habūde satis dictū opinor: Nūc q̄ via hec ad ex
ercitationē accomodent⁹ dicam⁹. Dis huiusce rei rō
sentētiarū dictionūq; iuentiōe: z distributiōe cōparā
da ē. Inuētiō ē rerū z verborū idonea negocijs ex/
cogitatio. Dispositio est earundem rationi cōsentanea collocatio.

De dispositione inuentionis z partibus epistolę.

Quoniam qm̄ ois inuentionis vis: p̄cipij rationē potissi
me spectat: de ea accurati⁹ dicēdū censuim⁹: Inuen/
tio i p̄ncipiū: enūciationē: causā: cōplexionēq; cōsu/
mit. Principiū ē litterarū initiū ad audiētiū mentē i
sententiā nostrā alliciendā. Enūciatio nostri ē con/
ceptus expositio. Causa ē que animū ad agendū impellit. Com/
plexio breuibus dicta memorię reficiēde gratia recolligit.

Quanq̄ gratiarū actionē a te nō desiderarē: pp̄ bñficia mea in te
collocata: cū te re ipsa atq; animo scire esse gratissimū: Fateor tñ q̄
mihi fuit p̄ocūda: Sic enī vidi: q̄si ea que oculis cernunt: me a te a/
mari. Irę tuę mirabiliter grate sunt senatui: tū reb⁹ ipsis que erant
granissime: z maxie fortissimi ai: sūmiq; p̄siliij: tū etiā grauitate sen
tentiārū atq; verborū. Sz mi. N. incūbe vt bellī extrema cōficias: i
hoc erit sūma z grā z gloria. Facile enī hoc faciēdū erit: cum z antea
tuā virtutē reb⁹ bellicis clarissimā: inimici nouerit: z horribilē mul
toꝝ mortaliū stragē: paucis añ dieb⁹ te duce fortissime facta: añ ocu
los volutēt. Qd̄ cū ita sit: ni vt monui p̄gas facere: nullis vnq̄ tem
poribus: laus tanta: honos: atq; dignitas in te conferetur. Vale z
me consueto prosequere amore.

Ratio principij excogitandi.

Q^uis inuentionis ratio: nostris fortunarijz com/
modis: generis vel speciei presidio: utilitatis bone/
statis tuti z voluptatis gratia cuncta metitur: quod
vt facilius intelligere possis: a primo quoqz episto/
larum genere repetendum censuimus: vt inuentionis initia ab ar/
te proficiscentia: viam faciliorem quottidiano vsu z exercitatione
nobis prebeant. Qui de rebus dubijs consultare: aut res ardu/
as edocere grauabit: sufficiēti generū enumerationē hoc vel nō pos/
se litteris significari vñ ipsorū qui ea inuenere exemplo: auctoritate
imitatiōe: vel exquisita sentētia: subterfugiendū explicabit. Socra/
tem enim philosophorū parentē celo z astris familiarissimū: scien/
tiam z doctrinā omnē e medio: morali tñ dempta: sustulisse cōme/
morabim⁹: Opinatiōē enī solā in alijs artib⁹ esse voluit: quā in/
certi eē: scientiā vō certi asseruit. Empedocles z democrit⁹ veritatē
i altissimo fūdo iacere diuersā dixere. Hinc diuersa de orbis situ
Ptoleme⁹ z pōponi⁹ mella opinati sūt. Dissonātia Endimion ita/
cus Jzmi⁹ z Atlas de ortu z obitu siderū sensere. Repugnātia So/
lō draco d furti criminē: repugnāti⁹ egyptij z Sabini: duplici enī aliq/
pena: capitis supplicio aliq: furē puniendū censuere: Alijs furādi vñ⁹
laudabil⁹ p exercitio z disciplina militari fuit. Cōtraria de religiōe
Eretēses: assirij babilones Latini atqz egyptij opinati sūt. Diuersa
de re publica. Plato Aristoteles: Marcus Varro z Licero de sum/
mo hominis bono excogitauerūt. Etiā illi qui oraculo appollinis
sapientes dicti sunt: iudicio etiā stultorū insipientes cognoscunt.
Quod cū ita sit non mō res dubias nō edocere. Sed bonū exem/
plo moti: de his que ceteri certa dicunt: iam dubitare significabi/
mus: eosqz orabimur vt quid his de rebus sentiamus: requirere
ōmittāt: cū summi egregij viri: p̄clari z excellentis ingenij: extem/
pore aut inconsulto: etiā eadem de re: aut de minori: dicere dene/
garunt: quid nos hebeti quadā et obrusa acie mentis: nisi ad exopta

tum silentium exhortandi sumus: quod si quos: his de quibus rebus
agitur: certiores facere volumus Archelauz ignorantie magistrum
nec quicquam se nihil scire affirmasse dicemus: qui enim nihil se scire di-
cit: aliquod cognitum profiteri: cum omnino aliquid sciri posse ne-
gat: id prorsus sciri quod non sciri posse aiebat: significat. Quare
ne eadem cum archelai sententia accusandus videaris: de rebus
licet nouis et difficillimis: non modo ipsorum: sed nostre etiam
causa inductos scribere dicemus: ut ipsi ineptias nostras iniquo ani-
mo ferentes: quod senserint rescribere compulsi: nos erudire non ne-
gligant. Preclaram etiam officiosorum hominum percommodamque sente-
tiam collaudabimus: qui communis rei causa se quippiam ignorare
confingunt ut suis posterisque lumine eruditione et doctrina perscru-
tatione relinquere valeant.

Secundi generis ratio.

Risum concitare studet: hec nouisse decet: eius rei
preceptionem in lipromia et facecias distributam esse. Sa-
cecias vero factis dictisque constare. Verum de facto a-
lias: de his nunc que tamen dicto risum concitant: dica-
mus. Risus cum iocunditate omnium vel alicuius ama-
ritudine euectur. Amaritudo autem vel animi: vel corporis: aut for-
tune comodi incommodique ratione concipitur: ut crassus de lamia: dyo-
genes et Alexander inter se cauillati sunt. Facecie vero vatre dicta
ex facto etiam nomen dixisse commemorant: ut papirij historia Lo-
mica argumenta: thiresie iudicium: appologetici sermones Phrigij
esopi: orationis inuersio: veritatis exuperatio: et risum recitatio:
risum modestum et graue prouocare solent. Suspicio etiam: et dubita-
tio idem efficit: ut iuliam apud parentem de voluptate fecisse com-
memorant. Idem Inductio operabitur: ut inter aspasia et xenophonem
cum rubore risum concitasse accepimus. Idonea loci tempo-
ris rei et hominis oportunitas: iocum prouocabit: Que socrate no-
uisse commemorant: cum in conuiuio rogatus ut aliquid de suis stu-

dijs diceret: que loco et tēpori cōueniūt. Ego nō calleo n̄ ego calleo
neq; loco neq; tēpi cōgruūt iqt. Aliē enī doctū platonē: aliē graue
Latonē: ridiculū dyogenē: turpē cynedū: et mollē leucippū facien/
tē verba iducētes. Aliter i loco sacro: aliter i pphano: Aliter fune/
sto: aliter voluptuoso et geinali tpe agendū: et loquendū duximus.
Quib⁹ autē e locis: ioci et risus argumenta ducent. Ex oppositis et
seueri et grauis indagabuntur.

Ratio tertij generis inueniendī.

Pincipiū autē a maiorib⁹ tractū ostendem⁹ q̄ vrbes
et oppida: vt cyrus p̄saz rex in asia: et lacedemones in
grecia pdidere. Statuas mox et simulacra confunxe/
rūt: vt bñanitatē et virtutis exemplū: posteris etiā
dereliquerēt. Ea res longi⁹ protracta p̄ dijs vota et
sacra soluere adegit: at bñ vinēdi cupiditatē illexit. Hinc antisthenē
multos excogitasse deos: Romani eūdē: p̄ ptate variū cōfinxere.
Jouē superū rerūq; oīuz patrē: pistoxē et pdatorē venerati sūt. hic
ipsūq; vocam⁹ in patrē p̄dāq; ionē: vt poetē nostri dictat snia
Caluā virilē imberbē barbata femineāq; venerē dixere. his simili/
busq; locis res p̄ cōmodo et snia nostra p̄icipij ratiōe excogitan/
das duxim⁹: vt hoz exemplo: p̄icipiū facilius indagari possit.

Quando principio supersedendum sit.

Quoniam hacten⁹ de rez iuentiōe et partiū dispositio/
ne dictū ē: Nunc qñ p̄icipio vtendū sit dicam⁹: Nō
enī semp̄ his partib⁹ epistolaz omnib⁹: s; cū res lo/
cus et p̄sona exigit vtendū ē. Cū ad incognitos p̄e/
claros novos et summos viros: quibus cū nulla vel
leuis familiaritas cōflata ē: p̄incipio vtemur. Aut cū p̄claris sū/
misq; de rebus absentes certiores faciēdi erūt: omnib⁹ partibus
vtemur. Idē in appologis: paragonia: cathologia: apocrisi: xeno/
doxia: et philographia agendum est.

De Enunciatione et eius Causa.

Nonni genere epistolarū principio: ex his simili-
busq; locis ducto: vñ e genere specie finibusq; exco-
gitato. Enunciatio in mediū afferēda ē: Ea simplex
vel multiplex esse pōt. Simplex simplici dupliciq;
causa contēta erit. Multiplex nonnunq; sine cause
approbatiōe profereit. In reb⁹ enī afflictis dubijs z anxijis tñ ex-
positiones afferim⁹: presertim cū de re sūma: nō sine capitis piculo
scribem⁹ nulla cā maioꝝ exēplo cōfirmabim⁹: aut mādata nuncijs
cōmittim⁹: vt sine piculo res nouas significare possim⁹. In re fa-
miliari z domestica: ad amicos maxie cōscribētes: vna dūtaxat vel
nulla causa: enūciatio cōprobabit. Neq; i omni epistola seuera z gra-
ui: nō mō causa: s; etiā auctoritate: exēplo z simili: cōtrarioq; enū-
ciationē nostrā cōprobare: z aduersariōū diluere poterim⁹. Inter-
dū enūciatiōes plurimas sine cā inducem⁹: quousq; z ad cā quā
intendim⁹ pederēti accedam⁹: ac cām afferam⁹: que clara: dilucida
probabilis: aut necessaria erit: vt viros bonos: religionē: z rē pu-
blicā colere: z hominē pp̄t ignē calefcere dicemus. Rationes parū
vehementes z obscuras: que rem potius astu z dolo occultare q̄
iniqua purgare vident: effugiendas z evitandas commonemus.

De Complexione.

Complexio e simplici enūciatione: z cā educta: nisi
artificij ostentādi gratia cōficiat: supuacania dicit.
Nunquā enī necessaria existimat: nisi cū enūciatio
aut causa multiplex p̄cesserit: vt sic Igit nec mortis
metu: nec tedio vite: fortunę incōmodis: etate de-
crepita: aut morbo cōfect⁹ iterijt: s; hoīūz malignis facinorib⁹ ex-
tinet⁹ occubuit: Eā aut sepe i petitionē quandā p re z snia nostra
resoluere poterimus: vt Qd enī ita sit: abs te peto satis opinioni
hominū sententię meę facias. Accedit nonnunq; his partib⁹ noua
sententia: expositione tñ: z causa vna plurisve contēta: modū z fi-
nē p̄solutus epistole faciens.

Diuersimode in diuersis speciebus scribendum. a 4

Postq̄ vnūq̄q̄ gen⁹ diuersosq̄ fines loca tēpa p̄so
nas ac res consideram⁹: ad species: vaga diuertet
oratio. Eū enī i doloris mitigatiōe: ad studia & litte
rarū inflāmatione: obiectoꝝ purgatiōe: aut in com
mittēdis amicis: aut in agēdis gratijs: aut re gesta
enarratiōe: epistola versabit: ineptā vitā: pditosq̄ mores: & inane
doctrinā repellere nitentur: diuersa ratione excogitāda est.

De Mitigatione doloris.

Quadrupliciter possum⁹ consolari: hoc est: quattuor
ex locis consolatio constat. Primo nanq̄ ostendi/
mus nos: eius ad quem scribimus causa dolere: vel
nostri: vel ipsius causa: vel vtriusq̄. Secundo vt
meminerimus nos ea lege natos: vt omnibus for/
tunę telis proposita sit vita nostra. Tertio ne grauiter feramus ca
sus quos nullo consilio vitare licebit. Quarto vt alioꝝ euenti/
bus memoria repetendis nihil accidisse putemus. Exempla quo/
q̄ gentiliū si videbitur pmiscere licebit vt ex ea gentilitate quod
dam prodeat argumentum. *Exemplum.*

C Postquā mibi de obitu filię tuę renunciātū erat valde indolui.
Nescio tñ an magis tui causa an mei. quinimo magis vtriusq̄ no
strū. poteras nanq̄ eā huius vr̄bis nobilitoꝝ filijs matrimonio
copulari: ac cū antiquis familijs cōstituere familiaritatē: quę do/
mū tuę ac familię vestre summū honorē gloriāq̄ allatura. Pręter
rea quotienscūq̄ aut in iudicio aut ī senatu iuris nostri p̄sequēdi
vel bñficij impetrādi gratia cōparendū fuerat q̄ nobis auxilio & cō
silio esse potuisset nusq̄ p̄fecto defuissent. Quis nāq̄ ē ex senato
rib⁹ cui nūc cām meā tute cōmittere possim. Eni vō etiā ea quę iam
diu mibi re.ū erat familiaritas: affectio q̄ in dies auget facit vt tui
causa maiori merore cōficior. Erat nāq̄ ipsa filia laborū tuoz sub/
lenatrix ac i aduersitatib⁹ tuis solatiū singulare. Sed quia te ea de/
stitutū animaduerto: me ipsum omī solatio destitutū eē arbitror

Nec enī minoris molestie aduersitates tue q̄z mee mihi fuere. Cōsolari tñ tuū merore pōt q̄ iste casus nō tibi vni accidit i filia tua: q̄s enī nat⁹ hacten⁹ ē: qui nō post aliquot dies vita defūct⁹ eat: Vt fortalitate enī dii imortales ⁊ natura: hominib⁹ imo cūctis aiantib⁹ tribuerūt. quoz volūtari nemo ē q̄ possit resistere. Qua pp ea que neqz culpa nostra neqz negligētia precedēte accidūt: ⁊ q̄ neqz prudētia valēt p̄videri: equo aio ferre semp sapiētis habitū ē. Nunqd filius regis hispanie decessit q̄ toti⁹ regni spes vnica fuit. Decessit itē p̄toris nostri fili⁹ vnīc⁹: cui neqz fratres neqz nepo: es: neqz nepes: nec agnati sup̄sunt: in quib⁹ familie nomē valeat conseruari. Nec etiā vicino tuo cūctę diuitie sue opitulari poterāt vt filij sui sup̄stitēs reliquerent: q̄ diuitijs suis fungerent: q̄s nūc ad extraneos puenire videbit. S; quia nepotū tuozū caterua multiplicata ē: multiplicatqz in dies: i quib⁹ ⁊ familie tue nomē: ⁊ maiorū tuozū imagines cōseruabūt: q̄ ⁊ p̄sidio tuo egent ⁊ substātia: nō habes eā cōtristādi cām: quā illi habuerūt. Repelle igit̄ obsecro has ai passiones atqz filie tue obitū obliuioni tradas. Exempla quoqz gentiliū imitari studeas. e quib⁹ socrates cū filiū extinctū p̄cepisset: nō mō equo tūc aio: verū etiā nūcio ait: nil noui affers. Qd si gētiles hoc facere cōsueuerūt in quib⁹ nec aliqd fidei lumē erat: q̄tomagis nos christiani ea que diuina ex volūtate prouenerē: i meliorē partē nobis accidisse persuadēamus: oportet.

De Rerum bonaz inflammatione.

Interdū nec p nobis nec p tertia p̄sona petim⁹. S; p eo dūtaxat ad quē scribim⁹: ⁊ quicqd petim⁹ eius cā petim⁹. hoc autē gen⁹ adhortatio appellat: qd sic poterim⁹ exercere. Primo enī ostēdem⁹ nos fiducia beniuolētiaqz ei⁹ ad quē scribim⁹ motos adhortationē ad huiuscemodi res de quib⁹ scribim⁹ facere. Deinde icomoda proferim⁹: vt si nō fecerit rem ad quā hortamur. vel si nō fecerit illam a qua dehortamur. Postea comoda adducim⁹ q̄ sequūt̄ vel ex

gerenda re quā hortamur vel ex nō gerenda a qua debōrtamur.
Postreō cōclusionē subijciem⁹: q̄ breuī rogabim⁹ vt qd̄ hortamur
si nō comodū suū attēdē nre saltē benignolētie causa id facere velit
Uemini me patrē tuū mirū in modū coluisse: z clarissimo viro
sūma amoris necessitudine cōiunctū fuisse: q̄ vir tum ingenio cla
rus: tū animi magnitudine p̄stantissim⁹ esset. Prēterea memini
me abs te observātia quadā singulari cōplexū vt nihil sit qd̄ ego a
te petere dubitē: p̄fertī cū aliqd̄ petitur⁹ sim: id omne ad te vnū
ptineat. Ex quorundā enī cōmuniū amicorū sermonib⁹ itellexi te
disciplinā rei militaris: quā a me potissimū p̄suaī⁹ sequi iceperas
dereliquisse. hec nō qd̄ē p̄suadere satis mihi poterā: nisi tuq̄ quoq̄
accessissent lre: quē sermones quos acceperā plane cofirmarēt. Ex
quib⁹ nō mediocrē molestiā suscepi: te enī sperabā virū rei milita
ris p̄stantissimū fore: quē cū impatorē exercit⁹ vel legionis p̄fectū
cōspicerē: ego mirifice gloriarer: q̄ tibi eiusmodi capiēdoz studioz
cā fuissē. Sperabā te z amicis cōmodissimū: z patriē gloriosū: z
tibi vtilissimū fore: atq̄ ita p̄fecto fuisses. Subeāt enī studioz mi
litariū p̄iti viri: z ciuitatū z p̄ncipū potētissimozū familiaritates: a
quib⁹ sepi⁹ oppida z castella munitissima mereāt: stipēdijsq̄ vber
rimis ab illis cōducunt: z qd̄ maximū ē immortalitatē glorie p̄sequū
tur: z p̄petua apud posteros nomis sui monumēta reliquūt. Si igitur
sic icepta studia deserueris: nudū te oīuz p̄batissimarū artū in
uenies: Neq̄ enī mercature actib⁹ studuisti neq̄ lris operā dedisti
s̄ militari tūm discipline p̄mas gr̄atis tue p̄tes deuouisti. Rursusq̄
sequētes ānos cōplures ī ipsa cōsūpsisti: Quare totū hoc oē tēp⁹ a
missū iuenies z difficiliores iā erūt anī quos facile bonis aliquib⁹
cōmittas. Secordie atq̄ ignauie cōcines tui oēs te dānabunt q̄ ex
ercitationē armorū abs te iā dudū susceptā nūc temere neglexeris
Itaq̄ si quid apud me amicicie paterue si quid necessitudis fratris
tui relinquit̄. te rogo atq̄ obsecro ne me vanū tibi fuisse p̄suaforē
paciaris. Sed vel tui vel mei causa dimissa nunc ali q̄diu militaria
studia magno animo suscipias. *De Gratiaz actione.*

Homerus Lolopboni⁹ officioꝝ recteqꝫ factozꝫ oĩnz;
genera tria cōmemorat. Sapie: diuitiaz: z pulchritu
dinis: Quę cōmutato vocabulo plato: vnū: Sintez
z icorruptū. scōz voluptatis z corruptissime mētis.
Tertiū ex his mixtū cōmemorat. hoc p̄ipathetici v/
sitatioꝝ vocabulo honestū vtile z voluptariū dixē. hic poeta p̄e/
clar⁹. hec gratiis cōgruetia noĩa haud̄ iepte excogitauit: aglea: rha
lia: z ephrosyna. Pro his eni bñ recteqꝫ factis: bona saltē rectaqꝫ
verba iocūde q̄primū habēda sūt. Quare iunctis manib⁹ in coro
na ridētes z nudas puellulas finxere: Eū q̄ppe numerū plenū p̄e
ctūqꝫ bonoz etia ratiōe existimarūt. Unā eni aĩo: alterā corpi: ter
tiā fortunę cōmodis cōgruere: ficto nomie rati sūt. Eas autē i coro
na iūctis manib⁹ statuere. bñficiū eni his reb⁹ p̄fectū: gyro z corona
circūductū ad dantis man⁹ auctū reuerti equū ē. Agros eni (vt he
siod⁹ poeta dictitat) feraces imitare decet: q̄ lōge plus q̄ acceperint
reddūt: mēte eni z aĩo dātis: nō receptis munerib⁹: gratię cōpensā
de sūt. Ridētes aut gratias haud̄ abre cōmemorat: hilarī nāqꝫ fa
cie: vt beschino socratē repēdisse ferūt: gratię habēde z reddēde sūt
Nudas v̄cro iure fecere: Nil nāqꝫ tectū: fictū z fucatū apud eas esse
debet: q̄s icorruptas z puellulas asserim⁹: Bñficiū eni apud nos
corrūpi z cōseuescere iniquum existinauim⁹: q̄s ob res ne bñfacta
male collocata videant: hec oĩa comoda hoc vno bñficio cōplexa
ad dātis man⁹ q̄primū reuocāda: sūma hilaritate: sūmoqꝫ gaudio
exhilaratos dicem⁹: vt bñfacto recte collocato: sine negligētię noie
re z aĩo correspōdē credam⁹. *De Laude p̄p̄a z aliena.*

De cuiusqꝫ hominis laude caute cōscribendū ē ne: aut
assētari: aut adulari: res nostras charitate p̄pria de/
cepti: sine pudore aliquo cōmemorare dicamur. Ete
nim q̄primū id audientib⁹ ea senecę snia in ore est.
Sordescit in ore proprio laus: aut id tritū vulgo ver
bū in prompto ē: Is qui de virtute sua fretus ē nunq̄ p̄p̄ias lau
des i mediū asserre cogitabit. Si nos ergo sine crimie: rēqꝫ nostrā

laudare volent⁹ occulte p⁹ dissimulationē diminutionē occupationē
et permissionē enarrabimus: in locū rem homines atq; fortunam
vnam magnāq; partem cōferemus. Si vero amicorū aut cuiusmōdī
generis hominū res cū virtute gestas explicare volum⁹. Tantā vir
tutis vim esse cōmemorabim⁹: vt nō mō amore et necessitudine cō
uictos. verū acerrimos etiā inimicos quosq; ad loquendū ipellere
et cogere possit: cū inuidia etiā mot⁹ videat: qui ei⁹ maxia facta cō/
memorare: aut audire refugit. *M*iorū etiā et posterorū gratia nos
facere dicem⁹: vt ipsi eorū et exēplo moti: flāma et amore recte fa/
ctorū icendant. *M*aiores nros et sanxisse dicem⁹ strenue p̄clareq;
agētib⁹ p̄mia et merita rependēda: Quare statūz monumēta: por/
ticus pbana private et publice edes: Quationes: trophea: triūphi
i vrbibus. In bello coronę: anihuli vexilla haste: Torques: armille
fortit agentib⁹ reddebant. Triumphales quippe coronę aureę ob
triumphi honore mittunt: *L*ivica: quercina ei q̄ cinē locūq; cōfer/
uasset cōdonabit. *Q*ualis mirtea vt seruili bello cū neq; rite neq;
cū iusto: sed cū omni humili nominis hoste: iniusta bella gereban
tur vt *massurio sabino iuriscōsulto placui*: reddebat. *L*ōuina mo
dis et cantu: *tibicinas exornare et celebrare cōsuetū extitit*. *H*inc a/
c: *illes tberidis et iopas didonis cōuiuio aurata p̄sonat lyra*. *P*oe/
tis historiographis sculptorib⁹ atq; pictorib⁹: licētia data est alie/
na vel sua facta: posteris profutura: litteris: sculptura: aut pictura
cōmendare: vt intuitū audientūq; mētes ad virtutē capescendā
concitarēt. *L*acedemones eni p̄pterea dicere solitos cōmemorant
Nil magna re dignū ab eo expectādū qui nec laude neq; ignomi/
na afficeret. Quibus rationibus motos nō scripsisse dicemus: ne
vel ipsorū benefactis vel posteris nostris defuisse videamur: *E*os
vero nō modo sed etiā parētes quos ignoram⁹ ex illis laudabim⁹
Quidē de narcisso. Qui te genuere beati *Virgili*⁹ primo eneid: q̄
tanti talē genuere parētes. Et a futuro tēpore collaudat: *Sēp bo/
nos nomēq; tuū laudesq; manebūt*. *I*tē cū vocat *Terre Maiorē*/
res inferiores p̄prijs nominib⁹ aut meritorū vocabulis appellant.

Virgili^o primo eneid. Acole naq; tibi inquit. Minorēs maiores
nominib⁹ dignitatū vocat: virgili^o eodē loco: eolū iunonē alloquē/
tes his verbis cōmemorat: eolus hęc contra tu^o regina quod o/
ptes explorare labor. Liberi parētes pietatis nomine sic appellāt.
quę te genitor sentētia vertit. Frascētes pprio noīe appellant oēs
viros: Virgili^o: vestras Eure domos: Terenti^o: ego te in pūstinum
dave dedā. Amicos & leues res oramus. Maiores maioraq; ne/
gocia ambimus: supplicamus: imploramus: quę hominem rem/
q; multum exornant: rerum: personarum: vocabulorum: & senten/
tiarum: qualitate & dignitate seruata: plurimum exornant. In vi/
tuperando: eadē hęc couertemus. Non enī nominib⁹ proprijs: aut
dignitatū: sed maledictis nominibus eos vocabimus. Sic Tu ne
duos vna senissima vippera cena: Tu ne duos?

De epistolis Cōmendatitijs.

N eadē nominis appellatione: illę epistolę veniūt q̄
bus qui nobis chari sūt apud amicos nostros com/
mittunt aut qui aliquo amoris & necessitudinis vin/
culo nobis cōiuncti sunt: notis amicis vel affinibus
commendantur. hęc epistolę rsi breues admodū e/
rūt: arte tñ referte credūt: ppulchre tñ callideq; aniaduertēdū ē vt
p his scribē & eos cōmēdare lris nris videamur q̄ beniuolētia ob/
seruātia amore affinitate tribu virtute vicinitateq; nobis chari es
se debēt. Vñ Terenti^o. iij. comedia: hic etiā beniuolētiā his elicere
verbis conat. Tū vl' virtus tua me vel vicinitas quā ego in ppin/
quam partē amicitie puto facit: vt te audacter moneā et familiaritē
Vel ecōuerso Jocunda oratione: etiā integritate ingenij: & verbo/
rum comitate penes amicos nostros cōmissos facimus. Sic cicero
p lentulo valerio. gayo appio scribit. Item ostendendū est virum
quē cōmissum facimus. Aut genere aut maiorum auctoritate nobi/
litate & dignitate. hęc etiā prope: ipsorū iure vendicare debuisse
Ex vrbānitate etiā et affabilitate: comitateq; sermonis eos p̄cib⁹

ant cōmissione litterarū nostrarū dignos cōprobabimus: homi-
nē maxime omnium gratissimū collaudabimus: Nec cui charū fa-
cere nitimur veluti ingrātū a sese & beneficiorū immemorē reiciat:
Nihil enim absurdius q̄ pro ingratis ingrati nomine labore confi-
ci: nihil iniquius q̄ beneficiorū immemori beneficia conferre. Ni-
hil iniquius q̄ pro parum equis equa etiam petere. Eterum (vt
breuibus dicam) in huiuscemodi epistolis curandū est: vt a quo
petimus rem cōsequi valeamus: Rem honestā finitā faciliq; nō
sine blandimentoꝝ illecebris: cum remunerationis spe: exponam⁹
hinc preclare a Terentio illa egregia cōmendatio cōscripta ē. **M**i
Pamphile huius formā atq; etatem vides. Nec clam te est: q̄ illi
nunc vtręq; res inutiles. Et ad pudicitia & ad rem tutandam sient.
Quod ego te per hanc dextrā oro & ingenium tuū: Per tuam fidē,
perq; ei⁹ sollicitudinē: Te obtestor: ne abs te hāc se greges: neu de-
seras. Si te in germani fratris dilexi loco: Siue te hec solū sēp fecit
maximū: Seu tibi morigera fuit i rebus omnib⁹. Te isti virū do: a/
micū tutorē patrē: Bona hec nostra tibi cōmitto & tue mādō fidei.
Non potui dulcissime. **N.** efficere vt nunc ad te non perscriberē
quanto seruore: quanto studio: quanta deniq; iocunditate. **N.** tuus
sacris legibus operam hactenus dederit. q̄ si in ea facultate: vt
perpulchre inceperat: pergeret: paucis post diebus summum le-
gum apicē adipisceretur: Quia vero besterno vesperi quēadmo-
dum pecunijs deficere incepisset mihi rettulit: admodū vereor ne
studium suū deserere postponereq; cogatur: quod quidē impediēs
si ex redditibus tuis: quos hoc anno vberiores pcepisti: sibi suęq;
egestati subuenias: fortassis frater tu⁹ qui (vt audio) q̄primū ex a-
sia ad te veniat (nam negociatiōi fortuna plurimū arrisit) lucri sui
quod inestimabili est consecutus: te faciet participem: potissimū si
nepotis sui virtutes & scientias q̄ plures: ab omnib⁹ predicari: te/
q; inopię suę occurrere velle persenserit: Quid in q̄ amabilius: q̄d
melius: aut quid optacius possit accidere: q̄ filiū litterarū peritis/

simū: moribus: eloquentia ac prudentia: magnopere p̄ditū ha-
bere: qui domui tue: nobisq; familiaritatis & affinitatis vinculis cō-
iunctis: auxilio conilio honori & glorię esse poterit. Itaq; hec oia
tecum mente fac reuoluas: pecunias q̄primū ad eum transmittas
hoc tamē te scire uelim: nisi cum tanta egestate laborare uidiſſem:
atq; eas impensas quas facies tam necessarias & frugi saturas: ni-
hil hoc tempore ad te scripsissem. Quoniam scūq; eni aliquid per-
cepi quod honori atq; fortunis tuis potuit cōducere aut detrabe-

re: nō potui supersedere quin redderē te certiorē:
Eliq; v̄o tres species sūt: quib; etiā epistolę modū
excedere licet. Inſimulatiōis enim rei cuiuspiā: Ac-
cusationē: defensionē: Rerūq; gestarū expositionē:
in voluminis magnitudinē interdū crescere uidem;

Hoc solū litterarū & studiorū incitamentū: intra epistolę fines cō-
tinere poterimus: quod superius philographiā diximus: hui; rei
auctores: vires & cōmoda: cū admiratione: gloria: honore: & lau-
de: exponemus: Cōmuni omniū utilitate: honestate: maiorū exem-
plo: meritis & dignitate: cōprobabimus: ad virtutē sapientiā do-
ctrinam & cōmoditatem consequendā: legentiū etiam audientium
mentes iam prius concitatas inflamabimus: ut maiorū exemplo:
publicam priuatāq; rem: bene regere: sanctissimū consiliū: san-
ctissimasq; leges nobis: posteris: patrię: etiā nostris: imponere ac
omnibus bene viuendi imitationem p̄stare possimus.

De obseruantia artis.

eterū. sermonis dignitas: scribendi cōsuetudo: con-
cinna compositio: elegantię proprietas. munditia
verborū hoc ē lux apud doctos electa hec tibi hone-
stare & exornare poterūt. Verū si quottidiano vsu. &
exercitatione hec p̄cepta nō modo seruare: sed iu-
gi lectione: cura: uigilantia: & studio: doctoz imitatione excolere: i-
melius uertere: & augere conaberis: ut trito quottidianoq; est vsu:
te maioribus tuis: parem equalēq;: & nostris superiores reddes.

Panagericum Jacobi. P. Ad Illustrissimū Principē Tarantinū
Incipit foeliciter.

Nonnullos fore vereor Illustrissime Princeps: qui honesto labori meo arrogantie nomē temere inscribere non dubitabunt. Rem enim proxius arduam proclinē ac difficilem: In primis supra ingenij mei vires ad excogitandū: industrie adinueniendū: et iudicij ad discernendū: Quid cuiq; nomis: pro meritis cuiusq; iure cōueniat me mibi vendicasse dicent. Nihil quippe ineptius absurdus aut indignius videt: q̄ vī diuinę mentis mortales vsurpare p̄sumpsisse. Nihil difficilius: q̄ quid veri nominis: glorie: tituli: et laudis: preclara cuiusq; facinora: egregia virtus: et prestantissima merita: suo iure deponant: legem p̄scribere. Recte enī perperāq; facta atq; ipsa virtus: que tota in actione consistit: animo nō rerū enentū diiudicari cognoscīq; debet: quare cū tot sint animi incertū motus: tot tamq; mentis varij angusti q; aditus: vagi errores: deuī recessus: abdite iaccessibilesq; mentis nostre latebrę: diuinę mentis oculis: eā abstrusam nostri corporis partē: nōnulli haud ab re perscrutandā reliquere. *U*te vō imperiū tuū: quod audacię meę animū tribuit: facile: vt spero: benigneq; tutabit. Durius enī difficiliusq; tibi quicq; negare: q̄ iussa tua capescere: mibi semp̄ persuasū habui. Equę enim tibi salutē: si non supra: quā patrię: parentibus: et mibi ipsi: debere cognoui. Nec adeo tamē a ratioe diuersus agor: vt quid veri nominis et tituli: cuiusq; sibi merita exquirant ad vnguem explorare. Sed que approbata cōsuetudine literarū exitu principioq; in laudē nomenq; conducāt: in hunc libellū cōgerere constitui. *U*t tibi cui nil denegare ausim morē gerens: qua ratione cuiq; mortaliū ordini: pro consuetudine saltem scribendū: hinc principio ducto tibi oranti aperire incipiam.

Titulorum & laudum distinctio.

Maiorum laudes: prestantesque titulos: & clarissima nomina inferioribus nentique concederemus: Quibus aut inferiores honestant: maiores etiam collaudandas Licerois exemplo ducent: qui pro rege dyatharo Iulium cesarem his verbis allocutus. Omnes sunt inquit in illo rege virtutes quas te cesare ignorare non arbitror. Sed precipue singularis admirandaque frugalitas. Et si hoc verbo laudare regem non soleo. scio frugi hominem dici: non multum habet laudis in rege Iustum Severum Graue magnanimum beneficium liberalis de sunt regie laudes: illa priuata est: ut volet quisque accipiet. Ego tamen frugalitate. i. modestiam & temperantiam quam maximam virtute iudico.

Titulorum & laudum distinctio quo ad etatem.

Iuli preconiata: & laudes rerum & personarum: adolescentie vel maioris etatis dicunt: verum ubi facta non inueniunt spem collocanda. Licero in dialogis edocuit hinc apud Terentium sumo in andria. Quid mihi faciet patri inquit. Et de ascanio primo eneidum Sin absumpta salus et te pater optime teuerum: pontus habet libie: nec spes iam restat iuli. De marcello quoque octavie filio adolescente prestantissimo sexto eneidum Idem legimus. Cum enim res eius gestas commemorare nequeat spem & indolem sic laudat. Atque hic aeneas. vna namque ire videbat. Egregium forma iuuenem & fulgentibus armis. Sed frons leta parum dejecto lumina vultu Quis pater ille virum qui sic comitatur euntem. Silius: an ne aliquis magna de stirpe nepotum. Quis strepitus circa comitum: quantum instat in ipso est. Sed nox atra caput est circumuolat umbra: Tum pater anchises lachrymis ingressus abortis. O nate ingentem luctum nequere tuorum. Heu puer Iliaca quisquam de gente latinus os in tantum spe tollat auos: necrumula quondam vlla se tantam tellus iactabit alumno heu pietas: heu prisca fides inuictaque bello dextera. heu

b

miserande puer si qua fata aspera rumpes. Tu marcellus eris ma/
nibus date lilia p'enis.

Laudes i pmo cōgressu nō esse fundendas s̄ paulati digerende.

Non omnia in laudē conducētia vno tantū loco com
plectemur. Sed etatis ratione p̄ omnē vitā digesta
paulatim laudes cū etate crescere demonst̄rabimus
Quā rem egregie p̄ lucio archio Licero docuit: hūc
in buccolicis secut' virgilius: pari etate z laude sa/
loninū his verbis crescentē inducit. At tibi prima puer nullo mu/
nuscula cultu. Errātes hederas passim cū baccare tellus. *¶* Juxtaqz
ridēti collocasia funder achantro. Et statim ad maiore aetate veni/
ens ait. At simul heroum laudes z facta parentis iā legere: z que
sit poteris cognoscere virtus. *¶* Jolli paulatim flauescet camp' ari
sta. Accessa igitur aetatis: que sit cuiqz partis humane vite virtus
demonstrabitur. De laudibus summis.

Restantissimū laudis genus est laudatos exsupare
hinc. *¶* L. scdo de oratore. Est z cū ceteris prestan
tib' viris comparatione in laudatiōe preclara. hinc *¶*
Quidius de leucothoe. q̄ mater cūctas tam matrē filia
vicit. Et o mater pulchra filia pulchrior. Et maro pri
mo encid. Quarūqz forma pulcherrima deiopcia. *¶* Conubio iun
gā stabili ppriāqz dicabo. Sūmē autē laudes erūt: aut magnitudē
ne prestātes: aut nouitate prime: aut genere ipso singulares vt co/
dēm libro Liceronis cōscriptū ē. vñ Juvat ire iugis qua nulla prio
ris castaliā molli diuertitur orbita diuo.

Laus a personis.

Adducunt quoqz laudes a psonis eximijs vel igno/
ris: vt hoc priami gestamē erat: sic etiā ornat' argi/
ue beleng. Preterea sceptrū Jlione qd̄ gesserat oli
maxima natarū priami: Ittidē qui genuere beati Et
mater felix z fortunata pfecto si tibi qua soror est. z

que dederat vbera nutrix. Sed cunctis longeque beatior eris. si qua
tibi sponsa est. et que te faciet primum puella virosum.

Laus a tempore sumpta.

Temporis quoque ratione laudationes exquisitas legi-
mus: hunc preclara illa dicta ab egregio poeta in lau-
dem sapphus *O nimum felix que te iam viderit ae-
tas: Sanctaque colloquio est lesbi puella tuo. Ut se mi-
serum quod non nasci mihi contigit illo Tempore quo lesbi
nata puella fuit: Vidissem vultus audissem verba loquentis O be-
ne temporibus secula nata suis. Sic etiam a futuro tempore ducit. Eice-
ro in laudem cesaris: Nec vlla vnquam etas de tuis laudibus conticescet.*

Laudes ab anima atque corpore sumptae.

Verum laudes primum creduntur intra naturam generis
sui se continere in eo usu quoquo magnam inter morta-
les sit nemini cedere. Animo pariter et corpore. quod
omnes antecellere pulchritudinis ac roboris specie
at vehementia ceteros ante ire: Aut e converso cum man-
suetudinem requirunt silvestre animam exuisse dicuntur ferociam rejecis-
se. totum aspectum intractabilemque immanitatem deposuisse dicuntur. Primum
exemplum virgilij erit tertio georgicorum. Tu si quod sonum percul arma dede-
re stare loco nescit: micat auribus et tremunt artus: Collectumque fremens
voluit sub naribus ignem. Exemplum scoti. mar. Erit de catella publis. ipsa
est blandior omnibus puellis. Lolor velocitasque in animalibus comenda-
tionem tribuit. vnde illud quoque a poeta pite positum est. Qui candore ni-
ves ante iret cursibus auroras. Corpis vel ipsius equalitas: et numeri multi-
tudinis frequentia: ornamentum et admirationem in laude affert. Virg.
primo eneid. Lentum alique tortidaeque pares etate ministri. Sic illud
dictum est. Tercentum niuei tondet dumeta iuveni. Et mille mecum siculis
errant motibus agne: Loca inter celi fluentia: acrisque temperie salu-
bria: populosa: pacis bellique studiis clara: portuosa: optima fructuum
varietate: magnitudine et multitudine passionis: earumque rerum que

b z

ad victum spectant abundantia: laudis digna dicuntur. Sed vnde digressi sumus ad nostri generis rationem reuertamur. Natus in loco celebri copioso ac nobili: litteris studijs et bonis artibus celebrato nomine nobis laudem vendicamus. Hinc Zenonem stoicum triumphum rerum causa immortalis deo se gratias habiturum dixisse commemorant: primum quod in optima ciuitate natus. Tum quod grecus non barbarus. Deinde quod doctus non ignarus esset. Parentum nobilitas virtutibus adequata: Vel generis humilitas meritis nostris celeberrima effecta hominum expectatio presentium exsuperata vitia perdomita: non modo laude sed immortalitate. nos dignos demonstrant.

Laudes a rebus rusticis sumptae.

His quoque preclara Maronis laudatio in rem rusticam ne sola hec deesse huic operi videatur accedat. Cuius cultores: duros inuictosque labore: agricolas diligentes assiduosque rei publice cultores dicemus. Rem vero ipsam rusticam: sationali consilio pascuo: floreoque rure collaudabimus. hinc gelidos amnes: piscosos: vinososque lacus: nitidas: illimes: salientes: et riuos fontes violarijs lateque olentibus herbis: et suo semper gramine viuaci: cinctos: ruris laudi plurimum conducere arbitramur. His florida prata: armentis gregi apibusque grata: feraces fertilesque agri aeris: saltus arduosque montes: humiles minerue cereri et bacho dicati calles opaque et echo resonantes valles laudem afferre poterunt: umbrifera nemora: frondose silue: dijs manibus dicati luci: amenaque antra folijs siluestribusque baccis vestita: auium concentu passim auaria resonantia: ferarum lustra: saltus: indaginesque. non minus utilitatis quam iocunditatis afferunt. Quibus de rebus laudes: rerum preconia: et litterarum titulos inquiremus. Quos ne ambagibus umbra et tenebris contextos credas: Principio a diuinis personis ducto iamiam dicere incipiam.

Ad Romanum primo Pontificem

Pontificem maximū: summū: romanūq;: Dominici gregis
pastorem: Sacrorū antistitem: Christiani cultus moderatōre
Christiani nominis vexilliferum. Patrem Diuum: clementissimū:
sanctissimum: beatissimum: amplissimū: pientissimūq; dicemus:
Cui talem in litterarum tergo titulum dare licebit. Diuo paulo se
cundo: dominici gregis pastori pientissimo: romanūq; basilicę
pontifici maximo optimoq;. In epistolaz fronte sic exordiemur.
Iohannes lucilius hippodamus belbronnēsis Diuo paulo secun
do sacrorum antistiti: summo maximoq; foelicitatem. Summus
aut pontifex minores quoscunq; pontifices Fratres Reliquos au
tem Filios per litteras publicas appellabit. Unde ad pontifices
scribens inferiores: sic in litterarum fronte profatur: Paulus secū
dus diuino dei nutu: ouilis dominici custos designat⁹. dilectis fra
tribus germanis episcopis Salutem z apostolicam benedictionē.
Lesarem vero sic aggredietur. Paulus secundus diuina dispositio
ne christiani cultus moderato: dilecto filio Soederico tertio rbo/
manorum imperatori angusto faustoq; Salutem z apostolicā be/
nedictionem. Scismaticos autē gentilesq; huiusmodi titulo sala
tat. Paulus secundus dei gratia christiane plebis antistes M^o Babu
mero tenoronū maximo sanioris mentis spiritum: rectiusq; consi/
liū exoptat. Ad minores pontifices.

Pontifices minores: Cardinalem: patriarchaz: archiepiscopū
episcopū: protonotariū: abbatēq; appellabim⁹: Quibus hos
titulos adijciemus. Pontificē nanq; minorem: In partem domi
nici gregis custodem ascitum: Amplissimū: venerandissimū: obser
uandissimum: pientissimūq; dicentes: Talem in epistolarum ter
go. si Cardinali scribendum erit titulum assignamus. Petro fu
scaro titulo diui nicoleo cardinali pontifici: patri pientissimo: ob
seruandissimoq;. In fronte vero epistole. L. Iohannes lucili⁹ hip
podamus belbronnensis Petro fuscato: cardinali pontifici amplif

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21

simo Salutem. Si patriarche autem archiepiscopo: aut episcopo scribere voluerimus. Sic in litterarum tergo dicemus. Laurentio zani antiocheno patriarche obseruandissimo patri non minus pietissimo q̄ venerando. In fronte vero sic exordiemur. L. Johanes lucilius hippodamus helbronnensis lauretio zani antiocheno patriarche tam probissimo q̄ integerrimo Salutem. Protonotariū preterea in litterarum tergo sic aggrediemur. Ad Marco contareno. rhomanę basilicę protonotario non minus accuratissimo q̄ fidelissimo. In fronte autem sic salutare solemus. L. Johannes lucilius hippodamus helbronnensis. Ad Marco contareno christianę rei publice gestorum protonotario tam diligentissimo q̄ fidelissimo Salutem: Abbates vero et reliqui sacerdotes tali in epistolaz tergo sunt titulo decorandi. Petro comelio. diui Francisci cenobitaz antistiti et religioso et optimo. Item Petro nigro. diuo Juliano dicatę et dis antistiti: Flamini pietissimo optimoq̄. In fronte autē itaz sic exordiri licebit. L. Johanes lucilius hippodamus helbronnensis. Petro comelio: Pauperū monachorū antistiti: tā doctissimo q̄ moderato felicitatē. Item. L. Johanes lucilius hippodamus helbronnensis. Petro nigro flaminū decori. S. Ad Cesarem.

Romanorū Imperatorem: Diuū Cesarem Cesarem maicestatem Christianę reip. tutore: vexilliferūq̄ Triumphatorem Patrem patrię Augustū: Inuictissimū: faustissimū: pietissimūq̄ dicemus. Cui tales in epistolaz tergo tituli tribuunt. Frederico tertio: diuino afflante spiritu rhomanorū Imperatori cesariq̄ augustissimo: faustissimoq̄. In fronte vero litteraz bis decorandū ē verbis. L. Johanes lucilius hippodamus helbronnensis Diuo Frederico tertio christianę rei publice vexillifero: faustissimo inuictissimoq̄ felicitatē. Ad Regē vel minorē principem.

Regem: Ducem: Principē quoq̄ ac Comitē: Regię vel Ducalis celsitudinis sine dignitatis decus: Heroicarū cultorem virtutū: Principatus ornamentū: Regij culminis splendore et vicium

firmamentum. Christianissimū: Potentissimum: Magnificen-
tissimum: Magnanimum. fortissimum indytum: foelicissimū: Se-
renissimum: Illustrissimūq; appellabimus. Cui tales in epistola-
rum tergo titulos adijciemus. Carolo triplicis gallie regi christia-
nissimo: regiq; culminis splēdori serenissimo illustrissimoq;: In
fronte autem sic dicendum erit. L. Johannes lucilius hippodam⁹
belbronnensis Carolo regie dignitatis decori ⁊ unico firmamen-
to. Foelicitatem. Ad Equitem Auratum.

Quitem: Equestris ordinis virū: Militie decus: Rei publi-
ce columen: Patrie spem amplissimā: fidissimāq;: Splendi-
dissimū: Generosum: Excellentissimū: Clarissimū: Indytū: Ma-
gnanimum: Potentē: Fortem: Strenuissimūq; dicemus. Cui i lraz
tergo hos titulos tribuem⁹. Barnardo Justiniano Splendidissi-
mo Equestris ordinis viro patricio veneto: militie decori: rei q;
publice firmamento. In fronte aut sic exordiemur. L. Jobānes
lucilius hippodam⁹ belbrōnēsis Barnardo i stiniano: equiti stre-
nuissimo Salutē. Ad Patricium.

Patricium Senatori ordinis virum Senatorem Magnificum:
Spectatissimū. Nobilem: Generosum: Ornatissimū: Claris-
simūq;: insignē: Spectabilem: Integerrimū: Prudentissimū: Sa-
pientissimūq; dicemus: Cui in epistolarum tergo hos titulos da-
re licebit. Antonio baduario patricio veneto: Senatorij ordinis vi-
ro integerrimo oprimoq;. In fronte autem sic inchoandum erit.
L. Johannes lucilius hippodamus belbronnēsis Antonio badua-
rio: patricio veneto ornatissimo: spectatissimoq; Salutem. Il-
lud quoq; annotatione dignū censemus: nō tm patricios verū ⁊
Consulares quoscunq; viros: vrbū prefectos: Consules: Procon-
sules: Pretores honoratis fascibus decoratos: Necnō ⁊ ceteros
magistratus: his plerunq; titulis nō absurde salurandos..

Ad Plebeios.

Plebeios viros tripartitos reperim⁹: aut enī maiores sūt aut

medioximū: aut minores. *U* Maiorē plebeiū. *S*pectabile: *S*apien-
tē: *P*restantē: *P*recipuu: *S*ingularē: *O*fficiosū: *C*onsumatū virū
*I*ntegerrimū: *O*rnatissimū: *B*eneficentissimū: *S*pectatissimūq;
dicemus. *L*ui in epistolarū tergo tales titulos adijciemus *J*acobo
pbiletio: plebei ordinis viro precipuo ac singulari. *I*n fronte aut
sic inchoandū erit. *L*. *J*ohannes lucilius hippodam⁹ helbrōneñ.
*J*acobo pbiletio viro cōsumatissimo ornatissimoq; *S*alut. *U* Me-
dioximū plebeiū: *E*gregiū: *P*rudētē: *H*umanissimū: *B*enignissimū
*P*robissimūq; dicemus. *L*ui in tergo litterarū hos dare titulos pla-
cebit. *H*ieronymo malateno plebei ordinis viro humanissimo pro-
bissimoq;. *I*n fronte vero sic exordiendū erit. *L*. *J*ohannes lucili⁹
hippodamus helbronnensis hieronymo malateno viro prudentis-
simo benignissimoq; *S*alutē. *U* Minorē aut plebeiū. *D*iscretū. mo-
ratum: *I*ndustriū: *S*olertē: *E*xpertēq; *D*iligentissimū virū: *O*bsquen-
tem: *A*ccuratū: *F*idelissimūq; appellamus. *L*ui in epistolarum tergo
tales adijciunt tituli. *E*rbaro Ratdolt germano augustensi: viro
tam industrio q̄ accurato. *I*n fronte vero sic salutand⁹ erit. *L*. *J*o-
hannes lucilius hippodamus helbronnēñ. *E*rbaro ratdolt ger-
mano augustensi viro solertissimo expertissimoq; *S*alutem.

*A*d Studiosos viros.

*S*tudiosos viros omnes appellamus quos cuiusq; scientie
deditos videm⁹: quoz titulos p ordinē suis locis locabim⁹.

*A*d Theologum.

*T*heologū *D*iuinarū humanarq; rerū interpretē: *S*acrarū lite-
rarū cultorē *S*acre pagine professorē. *D*iuini cult⁹ modera-
torem: *D*iuine volūtatis expositorē. *S*apientissimū eximū: excel-
lentissimū diuinūq; dicem⁹. *L*ui tales in literarū tergo dabim⁹ ti-
tulos. *P*aULO pergulēsi sacre pagine p̄fessori tam sapiētissimo q̄
diuinissimo. *I*n fronte autē sic inchoabim⁹. *L*. *J*ohannes. lucilius
hippodam⁹ helbronnensis. *P*aULO pergulensi: diuini cultus mo-
deratori eximio sapiētissimoq; *S*oelicitatē.

Ad Jurisconsultum:

Jurisconsultum: Diuinarum humanarūq; legum interpretē:
Pontificij vel cesarei iuris doctore. Diuini v' humani iuris
moderatore. Vtriusq; iuris professore: Legum diuinarū humana-
rūq; expositorē. Jurisconsultoz consultissimū: Sapiientissimū: opti-
mū: eximū: excellentissimū: equissimū: integerrimūq; dicemus.
Cui in epistolarū tergo tales titulos assignamus: Alexandro ne-
uo: diuinarū humanarūq; legū interpreti tam excellentissimo q̄ e-
quissimo. In fronte autem sic exordiemur. L. Johannes. lucilius.
hippodamus. helbronnenē Alexandro neuo Diuini humaniq; iu-
ris moderatori eximio optimoq; Salutem.

Ad Medicum.

Medicum. humane salutis auxiliatorem: moderatore: tuto-
rem: cōseruatore: remediūq;. Medicę artis professore:
Morborum curatorem: Aegritudinū propulsatorem: Accuratissi-
mum: promptissimum: expertissimum: diligentissimūq; dicemus.
Cui tales in litterarum tergo tituli tribuuntur. Berbaro vero-
nensi: medicę artis professori: tam accuratissimo q̄ doctissimo. In
fronte autem sic inchoandū erit. L. Johannes. lucilius. hippoda-
mus helbronnenē Berbaro veronensi. humane salutis. modera-
tori excellentissimo .S. Ad Philosophū Dialecticūq;

Philosophū. Sophię virū. Nature exploratorē Causarū specu-
latorē: Sapiētię amatorē: filiumq;: Sapiēntissimū: mode-
rissimum: excellentissimū: grauissimū: speculatissimūq; dicemus.
Cui tales in litterarū tergo tituli adiungunt. Antonio cornelio phi-
losopho excellentissimo: nature exploratori nō minus accurato q̄
excellētissimo. In fronte aut sic incipiem⁹. L. Johānes lucili⁹ hip-
podamos helbrōnenē. Antonio cornelio philosopho integerrimo
sapiēntissimoq; .S. Ad Mathematicum.

Mathematicū Arithmeticę v' geometrię vel sideralis scientię
p̄fessorē: Satorū: expositorē Diuini numinis cōsciū: Siderū

speculatorem. phactontei cursus exploratorem. Vel immobilis ma/
gnitudinis meritorum. Vel discrete quantitatis supputatorem. A/
cutissimū: subtilissimū: accuratissimū: prudentissimū: perspicacem
diuinū sapientissimūq; dicemus. Cui tales in epistolarū tergo ti/
tuli tribuuntur. Dominico bragadeno mathematicę artis professo
ri non minus accuratissimō q̄ doctissimo. In fronte autem sic sa/
lutamus. L. Johannes lucilius hippodamus helbronnensis Do/
minico bragadeno sideralis scientię professori sapientissimo acu/
tissimōq; Salutem. Ad Musicum Matemq;.

Musicum Matemq; eisdem ferme titulis decoramus. Celestis
harmonię imitatorē appellantes. Pyeridum filiū. Musarū
rū alumnū. Apollini sacratum. Thespiadū choro dicatū. hippo/
crenidū choro sacratū. Pegasidū amicū. libetridū cultorē. Pegaseo
liquore saturatū: lauro insignē: Pallida decoratū hedera: Pyreneo
fonte potū. Castalię fontis domesticū. Parmissi fluminis nō igna/
rū Lepbisi gurgitis nō expertem: heliconię rupis accolā: Parnasi
nemoris exploratorem: Lyrrhei iugi nō alienū: Anij montis habi/
tato ē: pbebei numinis interpretē: Testudince lyre moderatorem.
Novennaz sororū decantatorē: Parnasię edis ciuē. Sacrū: diuinū
elegantissimū: facundissimū: suauissimū: locudissimū: ornatissimū:
canorum: sonorum: argutum: decentissimū: celebratissimū: expoli/
tissimūq; dicemus. Cui in epistolaz tergo tales merito titulos tri/
buemus. Johanni Musario philepbo. musarum cultori tam orna/
tissimo q̄ eleganti. In fronte autē sic exordiemur. L. Johannes
lucilius hippodamus helbronnensis. Johanni Musario philepbo
pbebei numinis interpreti expolitissimo ornatissimoq; Salutē.

Ad Oratorem

Oratore Sorensiū causarū tutorē. latini eloquię moderatōrē.
pedestris orōnis decus Patrię lingue vnicū splēdorē Reip.
cōsultorē: Sanctarū legū asseueratorē: Lanorā vtutis tubā. Rho/
manęq; lingue decus: Facundissimū: disertissimū: eloquentissimū:

elegantissimū: limatissimū: expolitissimū: ornatissimū: copiosissimū
grauissimūq; appellabim⁹. Cui tales in epistolarū tergo tituli ad/
ijcient. Benedicto brognolo oratori facidissimo rhomaneq; lin/
gue moderatori disertissimo eloquentissimoq;. In fronte autem
sic inchoabimus. L. Johannes lucilius hippodamus belbronnen
sis Benedicto brognolo: pedestris orationis decori Salutem.

Ad Grammaticum.

Grammaticū: Reipub. literarię columnen. Latini sermonis
exploratorē: humani studij principem. Litterarię disciplinę
moderatozem: Auctoꝝ poetarūq; interpretem: humani codicis
expolitorē: Latine originis exploratorē. humanissimū acuratissi/
mum: disertissimū: ornatissimū: copiosissimū: doctissimūq; dice/
mus: Cui tales i litarū tergo titulos dabim⁹. Francisco nigro vtri/
usq; lingue moderatori tā humanissimo q̄ ornatissimo. In fron/
te autē sic incipiemus. L. Jobānes lucilius hippodam⁹ belbronū
Francisco nigro litterarię disciplinę interpreti disertissimo acu/
ratissimoq;. S.

Ad Scholasticū.

Scholasticum quenq;: De virtute bene meritū. Litterarię di/
sciplinę dicatū. Vtriusq; virtutis floribus exornatum. litte/
rarū haud expertē Bonarū artū studiosissimū. Eruditū In p̄mis
doctū. Studiisq; decus humani dicemus. Cui tales in epistolarū
tergo titulos tribuimus. Martino hippodamo vtriusq; virtutis
tā studiosissimo q̄ acuratissimo. In frōte autē sic inchoādū erit. L.
Jobānes lucili⁹ hippodam⁹ belbronū. Martino hippodamo lit/
terarię disciplinę decori. S. Ad Lognatos.

Pater filiū vel nepotē charissimū: dulcissimū: piensissimū: di/
lectissimū: lepidissimū: suavissimūq; appellat. Filius autē pa/
trē vel patruū. honorandū: obseruadissimū: piensissimū: optimū:
probissimū: humanissimū: venerādū colēdū q; dicit. Quib⁹ tales i
epistolarū tergo tituli tribuunt. Filius ad patrē Henrico hippo.
belbronnensi viro patri suavissimo piensissimoq;: Vel pater ad

filium. L. Iohanni Lucilio Hippodamo Helbronnenſi filio chariſſimo ſuaviſſimoq; . In fronte autem ſic filius patrem ſalutat . L. Iohannes Lucili⁹ Hippodam⁹ Helbronnenſis Heinrico Hippodamo Helbronnenſi . viro patri tam humaniſſimo q̄ obſervandiſſimo Sa-
lutē . vel p̄ ad filiū . Heinric⁹ Hippodamus Helbronnenſi . vir . L. Iohanni Lucilio Hippodamo Helbronnenſi . filio tā piētiſſimo q̄ ſuaviſſimo .

Ad Foeminas

Foeminā . Caſtitaſtis decus . Pudicitie exemplū honeſtatiſq;
ſpeculū : Pudiciſſimā : caſtiſſimā : integerrimā : honeſtiſſimā :
primariāq; dicemus . Cui tales i epistoſularū tergo titulos aſſigna-
mus . Lucretie : cornelie : foemine primarie : itegerrimeq; . In fronte
autē ſic incipiem⁹ . L. Iohannes Lucili⁹ Hippodam⁹ Helbronnenſi . Lu-
cretie : cornelie : honeſtatiſ pudicitieq; exemplo Salutē : Illud au-
tē ſciendū eſt q̄ foemine viroꝝ ſuorū titulis decorāde ſunt . Pro-
inde ex ſuperiorib⁹ ſecundū rei p̄ſoneq; exigentiā : nō tantū in hoc
ſexu : verū & in altero : vir accuratiſſimus quiſq; ex ſe poterit conde-
cetes titulos aſſignare .

Reliqua p̄ pauca erūt : que diuturno uſu : aſſiduaq; cōſuetudi-
ne & maiorū auctoritate apte excogitate oporteat . Que tñ &
rationi cōſentaneę : & hominū opioni cōm̄dere poterūt . Si p̄mo
queq; legendo hoꝝ te p̄ceptoꝝ obſervatiſſimū reddē p̄curabis .
Litterarū exitus his ſimilibuſq; verbis claudere uſitatiſſimū ē .

Vale decus ſeculi noſtri : ſis felix noſtriq; memor . Vale tibi
q; p̄ſuadeas te mihi chariſſimū eſſe per quod tibi chariſ-
ſimum eſt rogatus aucto . Vale meq; tibi commendatum babeas .
Cura ut recte valeas . Da operā ut valeas . Recte vale & nos mu-
tuo dilige . Valitudinē tuā cura diligenter bene vale . Vale felix :
diuq; viuas : noſtriq; memor non diligas oro ſed amas . Vale mi-
litie decus . huncq; nonū laudationū ac p̄ceptoꝝ libellū tuo no-
mine conſcriptū commiſſū : charū : gratū & acceptū : nouitate ſaltem
rei te habiturum Spero .

Vale Lector .

Jacobi Publici Florentini ars memorie feliciter incipit
& primo prefatio.

Quid ab re fore arbitror: si preter ma/
iorum consuetudinem: que plurimis se/
culis e mortaliu vsu recessere in me/
dium nunc luceq; referam. Na si men/
tis acies animiq; vis. his terrenis ar/
tibus destituta: intellectus admodum
voluntatis & memorie lumine clarue/
rit. hac tamen corporea mole contagio/
ne & obscuro carcere mersa: nouis p/
ceptis medicisq; artis adminiculis
indigens est. Ut qd caduci fragilis/
q; corpusculi coniunctione id luminis ei ademptum est: nouis pre/
ceptis & exercitatione consueta luce pristinoq; iubar longelateq;
splendescat. Non enim sibi solum ornamento verum etiam precla/
ris studijs & bonis artibus honestamento: splendori & decori esse
poterit. Hanc namq; facultatum omnium & artium diuino humanoq;
studio dignam: communem uti parentem & fidissimam seruatricem: diuini
& humani ingenij argumentum & gloriam: musarum matrem vates no/
stri dixere. Huius sagacitate motu & celeritate qua cuncta ambit sen/
tit & mouet motu sempiterno predata: diuine mentis vim intueri
admirari & venerari licet. Que summa nos charitate complexa clin/
gues multosq; (vt sabinum: caluinum) disertos cloquetisq; reddat.
Ignarum tardum inmemoremq; bene memorem efficit. Que a na/
turaq; voluit (vt Themistodi: biueq; metris senoni) meminisse: da/
tum est artis exercitium & tardis memorie precepta comparauerit. Non
enim tunc nobis (vt platonis sententia dicitur) nati sumus: sed no/
stris patrie & posteris quo perbeati illi esse videntur qui summo in/
genio predata non suis modo: sed minoribus & posteris memoriã

z desiderium sui reliquerunt. Quid enim preclarus quid gloria quod laude
quod admiratio digni quod aiantia nature bonitate: ingenio antequam bo
mines. non modo mortales sed naturam ipsam studio et vigilantia excelle
re. Ceterum cum omnis huius preclarissime vel potius divine artis fructus in
ordinis dispositione recoditos non ignorem dabitur opera ut de
his probreue et quod absolutissime dicam. Nam et Symonide poetam huius
ce rei auctorem dispositione et ordine memorie ratione principio exco
gitasse copertum est. Cum apud scopam thessaliam cum in convivio discum
bentem duo egregie forme iuvenes acciret. Quorum tandem evocatio
defagitat dum ad fores genialis domus uti ratus erat non inuenisset.
eos omni urbe vagus quereret: convivij interea domus in ruinam versa:
miseranda convivas clade oppressit. Quos cum affines sepulchro man
dare vellet: nec eos miserande mortis genere et molibus attritos co
gnosceret: Divinus ille symonides que quisque dispoet et ordine locum
sortitus fuerat tacite voluens: Liberos parentibus liberos dulcesque coniu
gibus viros et matrum amplexibus ac lacrymis natos restituit. Cuius ex
emplo illecti nos quoque ab ordine initium dicendi sumemus: Si pau
cis prius de ingenita memorie vi differentes propriam eius pote
statem complectemur.

Divisio memorie.

Redara omnem humani animi vim: prestantissimamque no
stri corporis mentem in vertice veluti in arce sagax natura
constituit: Ut sensibus finitima etherico celo propinquior
et immortali deo vicinior: celum omne sidereaque plagam igneam
vigorem et liquidum ethera liberi plusstraret. Misera ter
ras et infra se positas urbes ut impiosa et severa moderatrix ab excel
so despiceret. Et vim ac virtutem rerum gerendarum qualitate triplicem di
xere. Memoria igitur ab intellectu et fantasia preclare illi quidem segre
garunt. prius namque abditas nobis res harumque latitantem vim et nam in
dagare et cognoscere quod meminisse datum est. hac vero absolutissimam hu
mani ingenij vim in memoriam et reminiscenciam distinxere. Etque tri

indie distare animaduertūt vt opa volumini papīro & libro alte-
rā: alterā sono p̄nunciatiōi & voca compararūt. Cōstantis ei men-
tis absoluteq; p̄fectionis habitu: reminiscentiā & frequentā opati-
onū actu memoriā pene diuinā p̄dicāt. Nos vtriusq; vim cōi vo-
cabulo intexere cupiētes hāc mentis bipartitā cōmoditatē memo-
rie tm̄ nomine nūc cōplexi sum⁹. Nō vt illorū auctoritati & sapien-
tiē arroganter quicq; detrahām⁹ sed doctorū atq; grauiū latinoꝝ
auctoritatē secuti: qđ ab illis bipartito traditū est: facili⁹ simplici⁹
euoluam⁹. Mētis itaq; nostrē & memoriē cōmoda duplicia sūt: a-
lia naturē. s. alia ab institutiōe artis profecta. Naturalis memoriē:
vis quedā est nostris animis & cogitationib⁹ vt bñ meminisse pos-
sim⁹ inuita. Hęc nō locis s; veris fictisq; imaginib⁹ indiget. Vni-
cuiq; enī doctorū atq; grauiū sniam agere meminisse & intelligere
cupiēti p̄sulto & meditato op⁹ est. Humanā q̄ppe naturā sensitua
vt vehemētior ē: nulli⁹ corpē similitudinē adminicūo simplices res
vel nō concipe vel mox cōceptas amittere certū est. Leterū cū me-
moriam ipsa vel morbo vel gr̄ate cōfecta languescat: p̄ceptis medica-
q; manu & exercitatiōe eius impedimēta propulsanda sunt. Pueri-
tiē enim senectutiq; obliuionis & letargiē mati vsu & arte succurrē-
dum platonē docuisse affer cōstantinus auctor est. Vt enim animi
nostri bona: ingenij quoq; dotes a natura nobis concessas perfe-
ctionem quandā consuetudine & exercitio percipere videmus. Sic
memoria zli nihil cōmodi a natura sibi vendicari: arte tamen et
vsu naturē cōmoda augeri & incōmoda cōminui leuari & retundi
videm⁹. Ingis quippe vsus & diuturna consuetudo rerū magistra
est. Ladu. e igitur fragiliq; naturē diuturna meditatione & assidua
exercitatiōe occurrendum est. Ea veris cōmenticijsq; locis cōstat
adiunctiōe litterisq; leuat imaginibus signis: figuris & insignijs
augē: sed de his alias nunc ad ordinem: vnde digressi sumus re-
uertamur.

De ordine locorum.

M in omni actione disciplina et arte modus re/
rumque ordo et dispositio (ut in navali militari et rustica
et publica re) summo adiumento mortalibus sit. Tu
in hac tunc momenti et negotiorum habet ut omnia in/
genio et memorie conferentia his sine umbra veluti
obscuro carcere et alta caligine mersa longe a sensibus vaga et flui/
tantia latitant. Non ab re igitur altius repetendum censuimus: ut omnis
huiusce rei ratio et doctrina supra quam necesse videtur: exordiando hac
luce clariores dilucescat. Ordo est recta rerum dispositio qua singula
suum teneant locum. Hic rerum et verborum dicitur. Que enim digni/
tate aut natura prestantiora verba dicuntur ceteris preferenda sunt
Virgilius sexto Principio celum et terram caposque liquentes Lu/
centemque globum lune titaneaque astra. Spiritus intus alit hinc bo/
minum pecudumque genus viteque volantum. Sic viros et mulieres
Victrici dextra subegit. Salustius in catilinam commemoratis viris
qui in ea conspiratione fuere mulieres etiam aliquod affuisse sibi.
inquit. Natura ut ortus et occasus: dies et nox Crispus Omnia ab
ortu ad occasum domita armis parerent. A notioribus non impe/
riti litterarum inchoant ut Urbis romae exterarumque gentium Va/
lerius maximus: Et urbem romam sicuti ego accepi condidere atque
habuere initio Troiani Salustius. Et urbem quam dicunt romam
melibere putavi Virgilius. Finita infinitis. equale inequali. virtus
vicis. certum incerto. fixum mobili. habitus privationi. et cecitati
visus anteferatur. Contrariorum oppositio habitus et privationis
normam sequetur: ut albedo habitus: nigredo privatio dicatur.
Rerum ordo continuata est sententiarum progressio seriem di/
stinctionemque servans. Ea est triplex continuatione partium oratio
nis. et locorum. A validissimis enim et necessariis in diluendo inchoan/
dam Varro docet. Soluite corda metum teneri secludite curas
Res dura et regni novitas me talia cogunt moliri et late fides cu/
stode tueri. E contra in confirmando agendum esse Sabinus quia/

tilianus & Marcus cicero asserunt. Partes item orationum ordi-
nem suum exquirunt vt in oratorijs institutionibus docuim⁹. Lo-
corum ordo est duplex sedium argumentorū & imaginum. Ordi-
nem in argumentis per partes eorum & partium dispositionem
exquiremus. Sedium ordo imaginum ratione est recta locorum
series vel in corona conuertibilis eorum dispositio. Verum ordo
in locis dispositio in partibus orationis vel imaginibus concer-
nitur. Que si ad casum temporis vel insulse ab imperitis dispo-
nuntur cognitu dura & memorata difficiliora erunt. Locorum lex
preceptione qualitate: inuentione dissimilitudine. numero impres-
sione: memorie corroboratione: imaginum abolitione: notatione
exercitatione: ac ingenio conferentium & vi mentis cognitione: cō-
menticissq; locis: plene perfecteq; constat. De quibus principio a
preceptione ducto in hoc primo libro dicemus.

Locorum Preceptio.

Receptio est recta agendi ratio qua nature comoda
confirmata & ingenij bona aducta longe lateq; di-
lucescant. Hic vt ne quid temere adiciamus .neu qd
per incuriam obmittamus seruandum est. Quod ef-
fugere qui volet huius artis obseruantissimus & pre-
ceptorum curiosissimus indagator & seruator erit.

Locorum Qualitas.

Qualitas est conditio certa locis inscripta vt medio-
cri luce mediocriq; distantia: firma: imaginum capa-
cia: ac solo in loco fixa: re aut nomine imaginum sa-
tione correspondentia exactissime cogitentur. Aditus
enī & reditus: peruagatio & frequens hominū con-
cursatio cogitationē nostrā deludit: Extrema imaginatiue virtutis
obesse rei militaris: oculorum & aurium argumento comperitū est.
Littere enī nimium conculcate & syllabe nimium expresse vel com-
presse labore nimio sensus menteq; affligunt. Medio igit modo

ac modestia ingenia excitentur. Ne nimium dilatata fusa ac vaga incerta anceps et ignara mens nostra fluctuet. A meridie igitur in septentrionem versa a decem in viginti passuum distantia: opaca: stabilia: deserto in loco: quinque pedum ambitu contenta sunt.

Inuentio locorum.

Comparandorum locorum triplex est ratio. Nam aut natura constituuntur: aut cuiusque ingenio excogitantur vel his composita conficiuntur. Natura constituta dicuntur que non ingenio excogitata: nec commentatione nostra efficta videntur. Ingenio comparantur que nostra sagacitate simulantur. Mixta dicuntur que cum natura et manu hominum tum calliditate constituuntur. Quod et expediens et conducibile magis atque magis esse arbitramur. Omnia enim a natura constituta reperire est impossibile: et fictis omnibus vti durum et periculosissimum ducio.

Dissimilitudo locorum.

Locorum similitudo morte magis evitanda est. Nam vti ea compositum ita hec coniunctum resoluit. Nil enim bonum facit: mentem animamque memorie imbecillitate humi deiecit tarditate et infamia aut sempiterna aut certe diuturna nos inficit. Quas ob res colore. opere et altitudine: figura: ac diversa materia cuitare poterimus. Vel si non locis optatis et arte comparatis lapidibus saltem: arboribus tumulis: aris monumentis birenibus: astris: insulis: navibus ac proclivibus pontibus varie effigentur.

Numerus locorum.

Eliguum iam esse videtur ut locorum legibus expositis infinita pene nobis loca: ordine: qualitate: luce: distantia mediocriusque spacio: deserto in loco stabilia ac dissimilia excogitemus. Ut si quod e memoria haud excidere sed diu impressum tenaciter inherere veli /

mus: et alia item memorie commendare studemus diuersis in locis affigamus. Est enim tum periculosum tum ridiculum duos eadem in re coheredes in solidum constituere. Quae qui sine labore multiplicare voluerit. Quadrati normam de quo secundo volumine agendum est, sequetur. Lentum etiam conficta animalia litterarum et alphabeti ordine exquiret ac unicuique figure quinque maxima difformia animalia accommodabit. Vel res aliquas animalibus commiscere poterit ut diuersitate hac firmitus memorie impressa inbe-reat. In quibus pro eorum magnitudine plurimas ac diuersas imaginum sedes pro sententia nostra statuere poterimus.

Impressio locorum.

Locos arte compactos diuturna meditatione et iugis exercitio memorie adeo imprimemus ut non aliter tenere colligere et memori er reddere quam quae nobis notissima sunt possumus. Distrabitur enim memoria atque omnis animi vis effeminatur si in colligendis imaginibus ordine et loco duntaxat vno aberrauerimus.

Corroboratio memorie.

De eam autem summo opere muniendam et vehementissimum laborem diffidentiam vel desperationem potius propulsandam. Non omnis in simul sed carptim dispositas imagines et ordine quinario numero distincta loca ordine et numero et imaginibus complebimus. Unamquamque vero quinquies nobiscum animo nostro reuoluemus mox omnia in simul tacite repetemus. Nouissime quinario progressu omni metu abacto memoriter reddemus. Reficitur enim memoria et laboris pars maxima detrahatur si non vno spiritu locis mandata indistincte explicabimus. Sed veluti asperum a iuga arduosque saltus superantes aut molles rebelles quoque etate pueros inscriptis lapidibus spacijs: muneribus: blandicijs

ac breuis itineris exactum spaciū: respicientes. Vt sententiaq; adeo
bis affirmabimus vt nec ab ordine nec ab re cadere posse persua/
sum nobis habeamus.

Imaginum abolitio.

No diuturno iugiq; labore locorum indagine nouo /
rum mentem animūq; conficiamus. Consertos iam
notis: nouarum rerum adiunctione confundemus.
vt inde memorie. hinc obliuioni succurrere possim⁹
temporum interdum curricula priora queq; obscu
rari debilitari ⁊ refringi sinemus. aut veluti e sedibus procella etiā
aduersa tempestate eijecta. vacuas iam domus factas mentem in/
ducemus.

Locorum Notatio

Locorum nota duplex est: numerorum altera: altera
rerum. Numeri signum dicitur numerus quinto /
quoq; inscriptus: ⁊ hic aut arithmetica figura vel
reali notatur: Falx quippe manus aut pes quintū .
Lrux decimū Sēminata vigesimū significabit Ne /
rum hermippus loca singula notanda cōmemorat vt ad eum cum
veneris rem locum ⁊ loci numerum teneas. Nec tantum re verum
etiam numero cōmemorato memoriam facilius exercere valeamus
Albertus decimūqueq; Sabius quintilianus ⁊ marcus cicero quin
tumqueq; notandum cōmemorant. Rerum nota dicitur rerū ad/
ditio locis inserta. Cum enim superioribus legibus locus carebit:
ne mentem tardam efficiat re aliqua muniatur. Si enī vastus mo/
bilis aut nimium lucidus videbitur exedra. clauo ⁊ testudine con/
firmabimus.

Exercitatio locorum

Cum vsus ⁊ cōsuetudo doctrine ⁊ artis magistra vi
catur: de ea dicendum censuimus. Infirma est enī
huius artis preceptio nisi industria vigilantia exer/
citatione comprobet. Est aut exercitatio assidua ⁊ /
sus cōtinuaq; memorandi consuetudo. Ea ē duplex

nature scilicet et artis. Nature vis non locis: sed signis nonnunquam
vritur. Artis opus locis compositis et imaginibus inicitur: hec dem-
ptis locis itidem tractat. Cum enim meminisse cupis. Bis cursim
lectitando textum percurres: ordinem deinde ipsum struemus: sen-
tentiam cuiuscumque membri mox indagabimus: Nouissime omnium
sententiam vna complexi mediocri sono et murmure vocis adaucto
memorie et locis facile commendabimus: si que de memorie corro-
boratione precepta sunt seruabimus. Loca diuturna meditatione
nobiscum exactissime repetemus. Signa et imagines si memorie cele-
ritate nomen et tenacitate cupimus litterarum ordine conscribemus.
Ceterum si quando res locis commendate memoriam nostram sub-
terfugient vel inobseruantia preceptorum vel naturalis memorie
aduersa valitudine et impotentia nobis accidere exploratissimum et
certissimum habeamus. Impossibile est quippe huius artis obser-
uantissimi memoriam falli.

Ingenio conferentia.

Sabinus Itacensis qui hippocratis libros comenta-
tus est mentis et memorie sedem tripliciter distinxit.
Inter puppim enim et prozam pincam mediam fecit: que
cum memoria quippiam repetere instamus patefa-
cta a proza ad puppim spiritui animali aditum pre-
stat. hinc proclum medicine artis professorem dixisse commemorant
ventriculum puppis nobiliozem. Nunquam enim ad eum animalis spi-
ritus nisi serenus lucidus et clarus pertransit. hic frigiditate immo-
dica obtusus memoriam nostram ebetem et languidam reddit. Fri-
giditas vero humiditatem vel siccitatem sibi accipere videtur: Ple-
runque simplex frigiditas cum humiditate coniuncta letargum: cum
siccitate insomnia et vigilias immodicas ut in pueris et senibus pa-
tet. hinc diuinus ille plato: senectutem letargie matrem appellat.
Aristarcus pueros et senes facile in morbos: oblivione et mortem
delabi commemorat. Ad que propulsanda hec humane salutis conse-

rentia excogitarunt exercitium balneum: potū: cibum: coitū e: mo /
deratum somnum. Spiritus enim z naturalis calor segnicie z ve /
cordia z turpi ocio consopiti. Exercitio ante cibū a sensibus reuo /
candi z excitandi sunt: balneis cibo z potu ab exercitio remittendi
z relaxandi sunt. Tristitia nonnunq̄ voluptate propulsanda ē coi /
tu leticia reuocanda. Insomnia z immodicus somnus nocturno
moderatoq; sopore releuanda sunt. V̄ Meridianus autem somnus
(nō consuetis preserti) euitandus est. Quod si diuturna consue /
tudine dormiendū existimabis pedib⁹ coreo nudis somnū capies.
V̄ Ebris enī sopore z alto somno solutis. Ad oculos z cerebrū no /
cuos pedū vapores corei densitas reflectit Caput mediocri p tem /
poris ratiōe pannis cōtectū seruabis. Ut enī imensa frigiditas sic
immodica caliditas mentē stupore obtundit. Resupinā dormitionē
renes supra bouū equūq; calefacientē vt mētis nostre infestissimā
hostē vitabimus: Ea enī muliebri animo gratissima nocturnisq;
elusionibus z pollutionibus apta. In latus faciēq; viros quietem
carpere admonet. Ante lucem surgere z philosophię z sanitati con /
ferre. Stragiritēs auctor est. loco tamē z temporis inseruendū es /
se Socrates edocet: Phisicę z medicę artis professores testāt. Le /
li igitur regione infecta solis conspectum cubantes operire prestā /
bit. Lum vero niue concreta aqua z caua pruina terra obducta erit
Frigiditatem omnē a nobis propulsandā; veluti letargię z memo /
rię pestem meminimus. Haud procul igitur ab igne rerum cali /
darum z odoriferarum corpora amicientur. Vel in preclusa cellu /
la ab aere z vento seclusa nos continebimus. V̄ Jeatus omnes cor /
poris purgabimus: spiritus z sensus excreatu z motu excitabimus
Eburneo inde pectine p̄duro asperoq; panno caput confricabi /
mus. Tum manibus z facie lotis sex vvas passas z totidem iuni /
peri baccas degustabimus. Tum demum leni exercitio naturali ca /
lore excitato sine gentaculo tempestiuū prandiū maturabimus. Lu /
ius primo ad stomachū mundandū appetitūq; excitandū rebus

subacetosis: finem dulcibus utemur. Leuioza primo vina vel aqua mixta apponatur, ne venę hiantes vini uehementia sanguinē extrahant. Libarijs calidis et siccis hoc ordine utendū est, ut elixis exempla fame allatis prandio (preter hispanoz consuetudinē) finem faciamus. Rebus naturaliter vel artificio stipticis os stomachi claudemus: ne fumositas e stomachi cibi ebullitione euaporans mentē et ingenium obscurans somnū excitet. Natura vero stiptica: mala cotoneū: pīromi mespilū sorbe. Artificio nutes thasię prenestinę basilicę inglandes molustę: auellaneę: pineę caniothe: assateq; castaneę ficus et bauicę ac preparatū coriandrū dicunt. A frigidis et humidis cibarijs et cerebro medullis petasone et aratorio et vetusto bone abstinendū duces. Res acutas et fumosas ut raphanū alleū cepe portū nisi igne digestū ut memorię hostē propulsabis. Caput et pedes cū decoctione aque in qua mellissa laurifolia feniculi et camomille canne ferouerint mundissimos seruabis. Ab imodico coitu pitagoreoz sententia abstinebis. Noxios odores cerebrū ledentes cui tabis Aromaticas res veluti ingenio conferetes nobis gratas charas habemus. Exercitationē nocturno crepusculo pictagoriorum more celebratam maximo adiumento memorię mortaliq; menti et ingenio esse pernosces. Arnaldus et tiberides linguā vppupe sup obliuiosum impositā memoriā restaurare asserūt. Vntis obtusio sinappi piperis castoreiq; sternutatiōe Origani staphisagire ac radicis capparis mastitione leuatur Cathaplasma antitodum vntiones: pillulas sane mentis medicis relinquendas nō iniuria pibent. Sternutamentū e felle gruis et oleo sambuco letargicū sanare. Constantinus asser auctor est. Sauditum moderatum moderataq; oblectatio memorię plurimum opis affert. Democritus archigenes: alexander: peripatheticusq; andromicus plurima menti conferentia monumentis litterarum tradidere que litteris comendare nō grauarer nisi industria et consilio probati medici indigere cognoscerent.

Cognitio mentis.

Entis nostre vim ingenij & diuturnam memorie tenacitatem veluti prefixum mentis terminum nosse oportunū est: ad quē cum ventū fuerit quę firmiter impressa tenere cupimus iugiter memoria repetemus. Non enim naturam artificio nec arte nature prestare exploratissimum habemus. Nam & quę naturali memoria percepimus & ea quę arte memorie commendamus nisi prefixo spatio repetita fuerint fluxa veluti & caduca excident.

Commenticia loca:

Non nihil opis comenticia etiā loca afferre vsu competentum est: Si distincto ordine sedium ratione excogitata erunt. ne fulgida splendescāt vel obscura opacitate obtecta proisus latitent. Sed distincta & clara vt sequenti figura euidentis est. Locorum multitudinē apertam nobis prebeant. Letrum quoniam de ordine lege preceptione qualitate inuentione dissimilitudine numero. locorum impressione: memorie corroboratioe: abolitione: exercitatione: ingenio conferentium & comenticiozum locorum cognitione dicentes. Satis huius primi libelli magnitudo creuit: comodius reliquis de rebus in sequenti volumine dicendum censuimus.

Jacobi Publicij Rea'ium litterarū ceterarū quoq; figurarū.
Liber secundus.

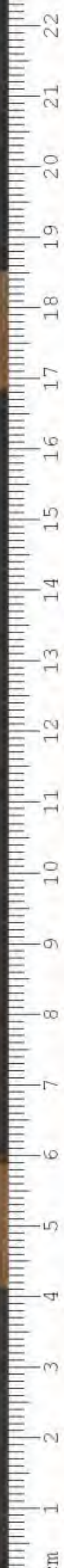
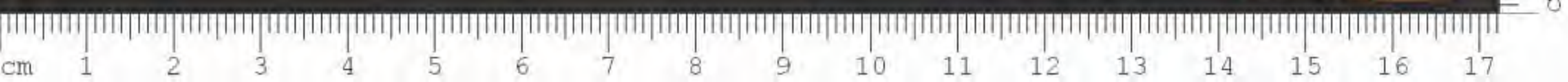

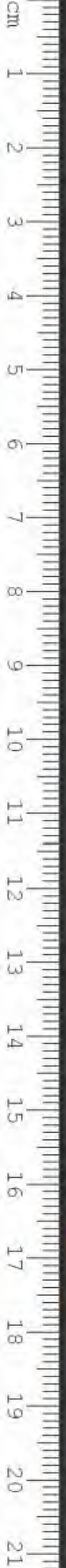
Magnam nobis immensam et pene diuinam cōno-
ditatem rerum et litterarū adiunctionem afferre pe-
riculo iam compertum est. Cum autē imago in ho-
mine: aut obliqua linea sensum ducta: aut littera p
orbis cardinibus versa novas primis adijciat figu-
ras. Vel cū res integre tractim ducte cōminuteq; per scribendarū
partium additamentum nobis suppediabant. Sagaci enim exqui-
sitaq; arte verse diuise tracte et adiuncte litteras litteris connectēt
exitum rerum aperient atq; significabunt. Si enim ad solis ortum
terre centrum litteram vertes. B. ad occasum vel celum. L. ad diē
medium. D. ad septētrionem. S. sibi iungit vocalis. Consona co-
dem ordine seruato. vocales liquidaq; annectet. Caput obliqua
linea circūductū variabimus figura quadrati. Divide per al-
tum. s. longūq; per. r. L. r. u. x. t. distinguit. l. m. n. corona variabit.
Complices identidē V. J. edia diuersa ac varia singes Argolicos en-
ses hiberaq; tela. Diuersarū quoq; nationū et gentiū littere velu-
ti noue nobis et ignote figure cum plurimum mentem in recorda-
tionē excitant. Græcas hinc litteras hic subijcere consilium fuit vt
diuersarum figurarum ratione mentem facilius leuare possimus.

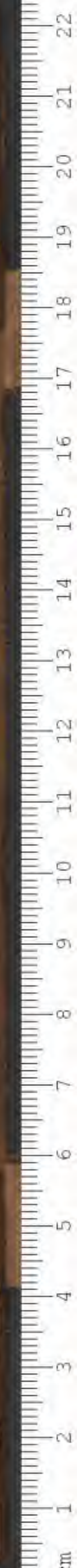
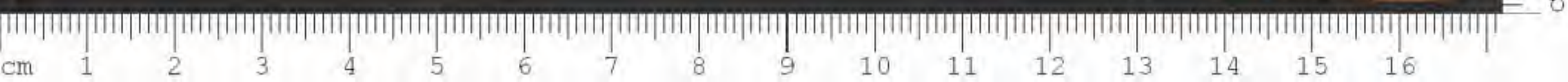
α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ υ χ φ ψ ω

cm
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21

cm
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19

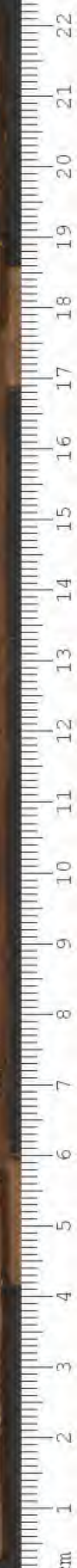

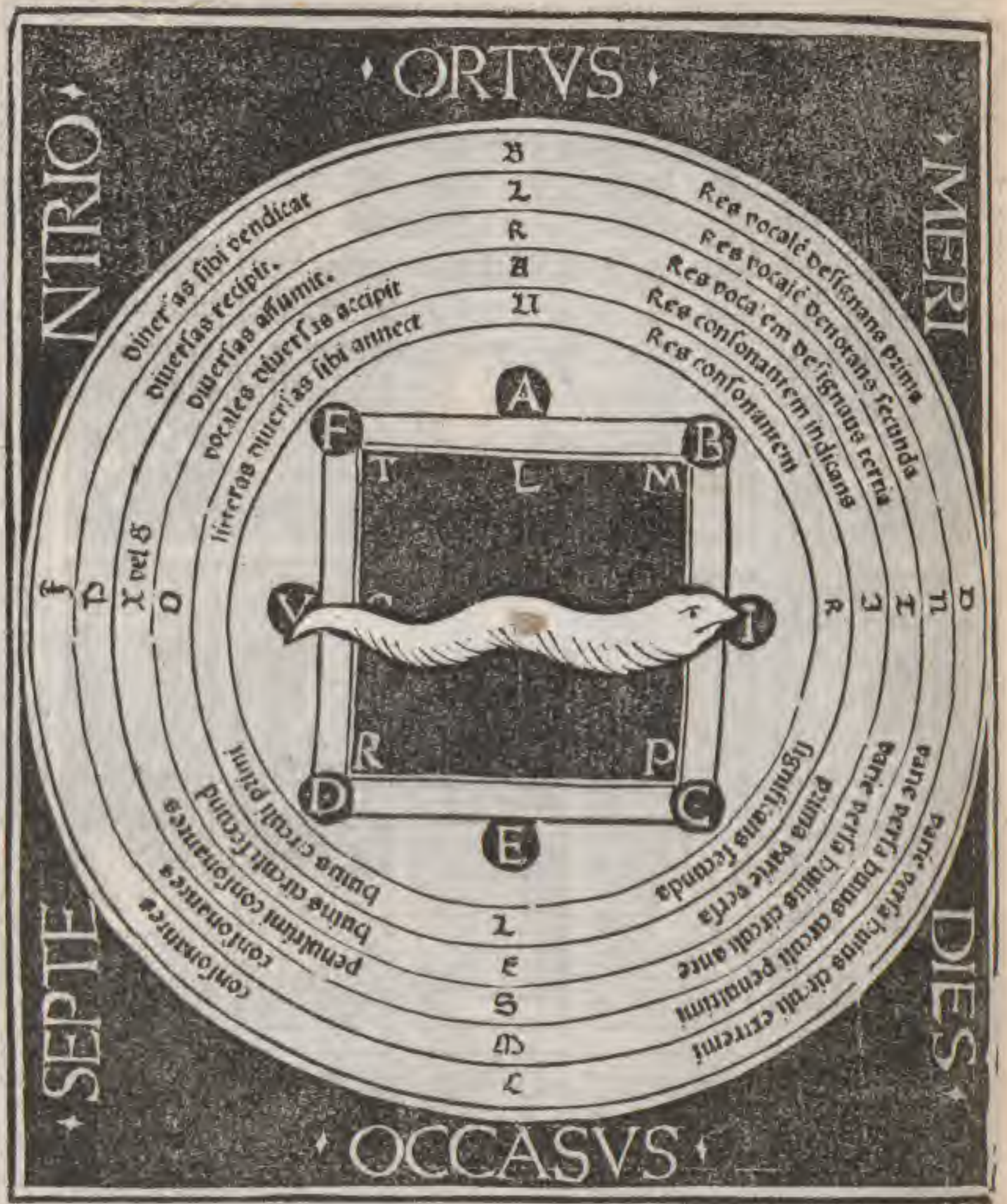
Figura locorum fictorum: cui res alię cõsimiles p centu locis ingenio cuiuslibet comparari facillimũ erit

cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22

cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

Jacobi Publici imaginum liber tertius et ultimus.

Ubi locorum coniunctionisq; et litterarum ratione superioribus libris aperuerimus: reliquū est e videtur ut de imaginibus hoc tertio libro discramus. Simplices enim spiritualesq; intentiones nulla corporea similitudine adiutę et memoria q̄p̄riū elabunt. Eam nos imagine signis insignisq; commoditatem nobis comparabim⁹. Est autem imago formę cum forma figure signi vel insignij similitudine quadā collatio. Hęc ridiculi motus: mirabilis gestus: truci crudelisq; vultus: stuporis iusticie et seueritatis plena esse debēt. Magna quippe incredibilia: multa: noua rara inaudita: flebilis: egregia: turpia: singularia: ac puenusta mēti et memorię nostrę ac recordationi plurimū conferunt. Vehementius enī humanos sensus humanāq; mentem extrema q̄ media excitant. Eius rei ratio multiplex est. Signum enī duodecim partibus resoluitur. Quarū prima Efficacio dicitur. Ea est cum corporis facies certis describitur signis. Ut sic senem hic arūis gratia effingamus. Tremulum incuruū: gementē: labijs dimissis in cano nictato iam mucidū nasum tergentem. Contrario leta iuuentus excogitabitur. Corporis nostri pulchritudo et seditas sic indagabitur. Ut Colli longitudo capillorum digitorum et totius corporis proceritas admirationē nobis et stuporem prestant. Naris oris: aurium: mamillarum ventris pedūq; breuitas his ornamentum prestant. si qua latent meliora putes Frontis oculorum pectorisq; amplitudo et dignitas eis honestamento accedat. vox sexui correspondeat. Collum et teretes digiti venustatem et longiora brachia dignitates afferunt. His rubicundule maxille et ora vernantia rosę: puniceaq; labia addantur. Manuum pectoris: colli et oris candor: supercilij oculorum: torquis et vestium nigredo: modestus incessus preclara fama et prestans virtus. his corporis bonis addatur.

hinc affer poeta virginē vituperans Ruffam cefiam: sparfo ore:
aduncis manibus contemnit. His fimilibusq; commentationibus
latentes rerū imagines latentiaq; figna iugi exercitatione nobis
vendicabimus.

Accedit fecunda figni fpecies nobis quoq; Notatio. Qua na/
turales affectus in medium afferimus. Sic enim cuiusq; eta/
tis & animalis cuiusq; paffiones evoluamus. Voracem lupum: ti/
midas dāmas timidofq; lepores: caprasq; fugaces. leta iuuet^r: tri/
ftis fenectus: prodiga adolefcentia: auariffimę mulieres: liberales
viri dicuntur. huic rei diffinitionum ratio plurimum opitulabi/
tur. nec minus poetę descriptiones. Si quis autem famis qualita/
tem ignorat hos per pauculos nafonis verfus lectitet. Quęftam/
q; famam lapidofa inuenit in agro. vnguib; & ratis vellentez ra/
dicibus herbas. Dura curis per quā fpectari vifcera poffunt. Offa
fub incuruis extabunt arida lumbis. Ventris erat pro ventre lo/
cus pēdere putares. Pectus & a spine tantūmodo crate teneri. Au/
xerat articulos macies genuūq; tumebat. Orbis & immodico pro/
dibant cunę tubere tali. Quod fi quę fame imago latitat. Virgiliū
quarto gneidū & Ouidium octauo lectitet. Eam pedibus celerem
& pernicious alis. Lui quot funt corpore plume. tot vigiles oculis
tot lingue totidem ora fonant. tot furrigit aures. Inuidia infelix.
fic a Nafone defcribitur. et Luuiant rubigine dentes. vipperas ex/
odit carnes. Nufq; recta fit oculorum acies. rifus abeft nifi quem a/
lij fecere merendo. Somnij effigiem egregię excogitauit. Domum
enim ei obfcūrā confecit a qua latratus omnis canum vigil quo/
q; ales abeft: decurfus fonusq; aquarū rancus papauera & lectus
ex ebeno compactus: ipfū deum procumbentem ad fomnum in/
citant. Quibus rebus fepe latitantia figna horum exemplo excogi/
tare & adinuenire facile poterimus.

Etymologie cognitio plurimum inquirendis imaginibus et signis confert. Philippus si imaginem suam dare nobis prebeat etymologie et nominis sui ductu similitudine facile accommodabit. A philos enim. i. amor et hippos equus ductum habet hoc est amator equorum. Hieronymus sancta lex Jacobus colluctator interpretatur. Frons a foraminibus: Oculus ab oculendo ab iniurijs ductum habere Varro asserit. Calamitas ab excussione calamarum. Mulier a mollicie: Semina ab abstrusa sui corporis parte. unde et feminalia dicta sunt. Vir a virtute. Homo ab humo (quod etiam antiquorum theologia promethei ratione comprobatur) origine dicitur Pauper rebus suis contentus non est. Miser nihil habet. Egestas eorum est que opes suas sine ratione gesserunt. Penuria quod nos pene urat. Inops omni opere caret. E conuerso Pecuniosus pecoribus. Locuples locis: diues pecunijs: Opulentus operibus affluit. Felix seculo sidere natus ad que constellatione bona proueneret. Beatus beatitudine et diuina prouidentia auctus. Fortunatus casu et fortuna bonis aduictus. Qua de re dicere non grauaremur nisi alio libro deducto a nobis dictum esset.

Non nihil etiam ad hanc rem opis onomatopoeia nobis affert id est cognitio verbi e sono vocis ducta. Sic cinnis tarantara dixit. Equi bynnitas. mugitusque boum, balantiusque gregem. Strix nocturna et versperilio strident. Bobitus apium. gausgruit. crastinat cornus. tu cornu voce notatur. Barritus a barro. Ululant ulule. pipant accipitres. et alia que plurima sunt: usu et consuetudine vocis sonitu imagines prebeant.

Rerum effectus nonnunquam notare et colligere preclarum est. Cuius ope plurima mentetenus commendare valeamus. Sic mensium nomina colligemus ut Martem bello deditum Aprilis mensi omnia aperiantur: pullulent et gemmas explicent flores et vires. Maius floribus redundabat. Junius herbis et frondibus.

Hinc Virgilius. Tunc somni dulces densq; in montibus umbrę
omnia nunc florent Julius segetibus ornetur. Hinc Ovidius Sta
bat nuda estas & spicea ferta gerebat. Augusto omnes adhuc fru
ctus accrescunt. September dulces habet vvas dulcesq; affert fru
ctus. October sorbes & nespulas. November oleę baccas cruenta
q; mirte fructus colligit. Ianuarius bifrons preterita futuraq; cõ
cernit. Februarus a februo & platone florens ver reuocat. Sic die
rum ratione exquirimus. Solis enim dies corona duodecim gem
marum notabitur vel alchimistarum vocabulis exquiritur: Domi
nico enim die aurum. lunę argentum. marti ferrum. mercurio ar
gentum viuum Joui stannum veneri es. saturno plumbum ap
plicauere.

Sua cuiusq; artis arma & instrumenta officia auctores distin
guere poterunt vt Pila romanos. Sarissas macedones. Pel
ta hyberos. Sic etiam cuiusq; officine arma suos opifices osten
dent. vt Vltola subuncula. onoferum olera rastro. & que bis simi
lia sunt.

Adem actu excogitabimus longeq; melius motu parte cor
poris indagare poterimus. Singulas enim corporis partes
nominibus dedicarunt. Pedũ eni articulos saltu & velocitati: ge
nua misericordię: digitos pectine iunctos dolori. Caput impositũ
vel reiectum in pectus concessioni. In cervicem versum negatiõ.
In humerũ deiectũ hippocrisi. Terga fuge Quieti & ocio nates.
Lapilli diuicijs. vngues crudelitati. dentes discordię digitos mi
nerũ. Frontem superbie: aures memorię dedicarunt.

Oppositum sepe numero ad memoriam reficiendam spectat vt
testudo pro velocitate: egrorum & valitudinariũ pro bene sa
no & plurima que per ironiam proferuntur.

Acidens & proprium subiecto notabit. Vt nigredo in mau
ro. fuscedo in arabis. rubedo in dalmatis. Albedo in gallias

Risibile in homine: hinnibile in equo. barritus in elephante de /
monstrabitur.

Quæque cognitio reminiscentiã creare in nobis solet. Surti eni
causam auariciã dicimus. Unde egregius vates versib⁹ me /
morie præcepta complexus inquit. Causa vel oppositam simul in /
strumenta vel actus. Consimilis facient te meminisse rei.

Simixtam substantiaz memorare cupis. epigramata: aut soe
cies resoluta enodabit. Centauros enim & chimeram. species
nobis facile euoluent.

Cum prima huius libelli pars prope modum a no /
bis absoluta sit: iam ad figurã deueniendũ esse pu /
tauimus. Ut enim signum cognitionis semine (pal /
lore albedine rubedine) lese conscientie indicia osten /
dit. sic figura rerũ realium formã imaginẽq; indica /
bit. Cuius ope facile carmine conclusæ res aperientur. Hinc nõ in /
iuria capillum iuriconsultum omnis humani iuris rubricas per /
pauculis versibus complexum memorie cõmendasse accepi. Di /
uisione rerũ: litterarũ & syllabarũ cõuersione latitantes figuras inda /
gabimus: sic rebus suber. nabo bona laudabilis lauda bili infecta.
nemus sumen referet. Litterarum adiunctione cõminuotione: de /
tractione & alter. adiunctione memoria excitabitur. vt istam ipsam
mipsam eni detrahendo primæ parti. m. & iungendo sequenti sa /
ciemus Prima autem melius litterarum paucitate conscribitur sic
H. significat ista. Exitum vel principium aut vtrũq; verbis simile
exquiremus vt innocentes ignoscentes. Res sensitua ad sensum
referatur. Ut visus: auditus: odoratus: quod si aspectus olfactus
dixero sensu cõmutato distinguam: vt sineq; capelle promostide.
Eadẽ itẽ esse poterit lra licet snia diuersa aut varia sit Vir. nõ igna
ra mali miseris succurrẽ disco: i ara mali pomi vl naual ligni ima
go sit nihil refert. Verba noie sepe referũt & ecõuerso vt disco amo

Aduerbiū itidem ēt eodam loco quondam. Unica littera plu-
res referre perpulchrum est vt quodcumq;. **A.** perfolia ea parte cor-
poris locetur nomen verbumq; variat vt in hac figura patebit.

Eiusdē nominis realis figura memorię q̄ plurimū cōfert maxieq;
si ita voci det̄ vt eius dictiois vocē quā memorię cōmendare cupi-
mus expressum extitit vt meles sepe: qđ si fieri neq̄t ad alia diuer-
tamus. In sensu z nō i significatione equiuoca indagabimus. vt
Sistrum canis sepe arma z que his similia noverimus.

Uperest vt de q̄rta hui⁹ extremi voluminis iā par-
te dicam⁹. Insignia enī cuiusq; rei propriū vocabu-
lum exquisitū referūt. Ea tripartita sūt rerū. s. perso-
narū z locorū: vera z ficta dicunt̄. Personarū sūt hec/
Imperatoris trigona: corona regis. p̄toris z p̄se-
cti sceptrū. consulū fasces. z securis. Sūmi pontificis tyara: cardī-
naliū p̄b̄c̄nicus pileus. ep̄scopoz mitra. aurea calcaria militarē
dignitatē. aurei annuli. z oneq; margaritę z gēme medicū. vnde nō
iniuria a poeta dictū arbitror. It galienus eques gēmis oneratus
z auro Plato secū peditē trahit Aristotelē. Leomarcus. aquila Jo-
hānes. vitulus luce. angelus marbei. cathene leonardi. pectines ba-
siliij. pellis bartolomei. clauis Petri. retia Andree. codeq; z gale-
rus Jacobi. Porcellus lacteus Antonij insignia refert.

Locorū dicunt̄ cuiuscūq; loci priuata bona: hinc Virgi. primo
georgicorū. hic se cres illic veniūt felicitas vne Arborei fetus
Alibi. Atq; missa virescūt gramina. Nōne vides croceos etyino-

lus odores. India mittit ebur Molles sua thura sabei. At calibes
nudi ferrū: virosa ponti? castorea: Eliadū palmes: z epyrus equarū
Sic caudā zagarū: florentia pupurā. Valentia risu: mittens suo
propriosq; bono venotabitur.

Rerum insignia sūt. ensis iusticie. equitatis libra. herculea cla
ua fortitudinis: geometrie circinnū. astrolabiū astrologie. Et
ea que supra de partibus nostri corporis cōmemorauim? vt Dis/
cordie dentes: memorie autem: apposita manus fronti z oculis
obliuionis digitorū z vnguiū mordicatio: z que bis similia sunt:
Sunt nōnulla que zsi similia sunt tamen suū auctore sequuntur vt
funda baleares: arcus anglicos: balista hispanos. Sūt que p com/
parationem trabuntur vt pauperior Lodo: ditior Lrallo: pul/
chrior Narcisso.

Aliquum est vt de ea memorie parte dicamus que
oratorum propria est id est de sententijs: z que his
congruunt. Est autē sententia non ea quam vulgus
indoctorum credit. sed ea que plurima conscripta
perpaucis bene viuendi rationem explicat: In qua
genus. locus. tempus. persona z sententie vis distincte notantur
Eandem rationem silogismi z argumenta sibi vendicabunt. veruz
hic medium vel maiorem extremitatem z minorem locis collocabi
mus. habitis enim premissis intellectus ex sese infert conclusio/
nem que non colligitur nisi ex maiori z minori extremitate. Vt se/
dium autem in proposito causam conclusionis illatē dicunt in qua
virtualiter effectus includitur. Nunc iam de his que animum oble
ctant: ingenium acunt: z memorie bene sane signa exprimūt vi/
camus. De quibus tabulam dupliciter depictam in medium af/
feram vt facilior exitus huic operi octur. Labor omnibus detraha
tur z iocundam cum laude fructum auditores nostri inde conse/
qui valeant.

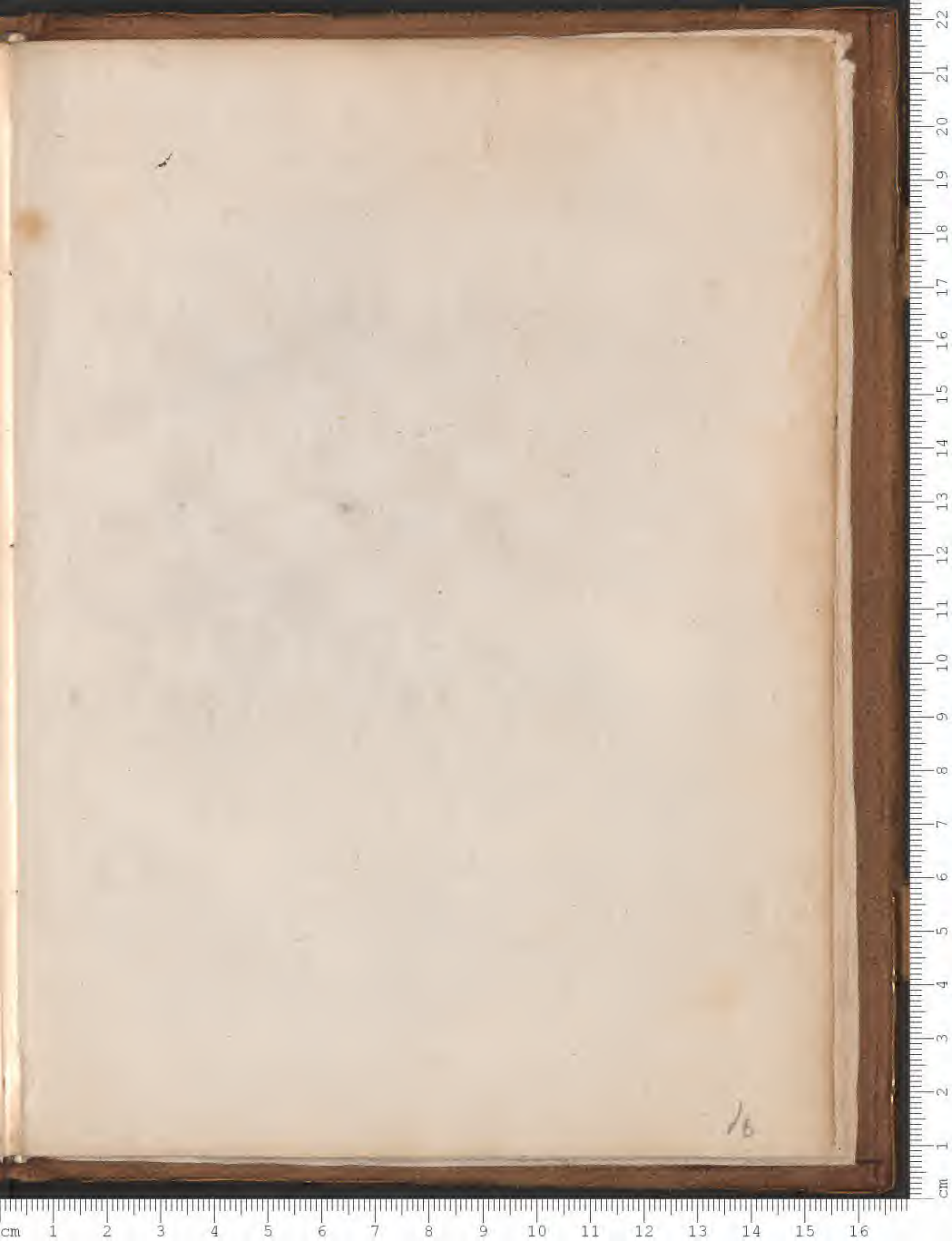
Interrex Eques Vir con Rex Regna Vir con Eques Interrex
 aurat⁹ sularis sularis aurat⁹
 Colon⁹ Faber Scriptor Thesaurari⁹ Medicus Laupo Tcolonari⁹
 Infos

Que ad consumatū spectant oratorum antiquo rhetorū gymna-
 sio: dicendi: scribendiq; rationes: nec non et aptus optimo cuiq; vi-
 ro titulus: memorię quoq; modus puerilis: Jacobi publicij Floren-
 tini lucubratione in lucem editus foelicium numine explicita sunt.

Exbards rzdolt augusten is . 1482. pridie calen. decembris
 impressit Venetijs.

16

cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16

cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22

cm
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21

28

cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

